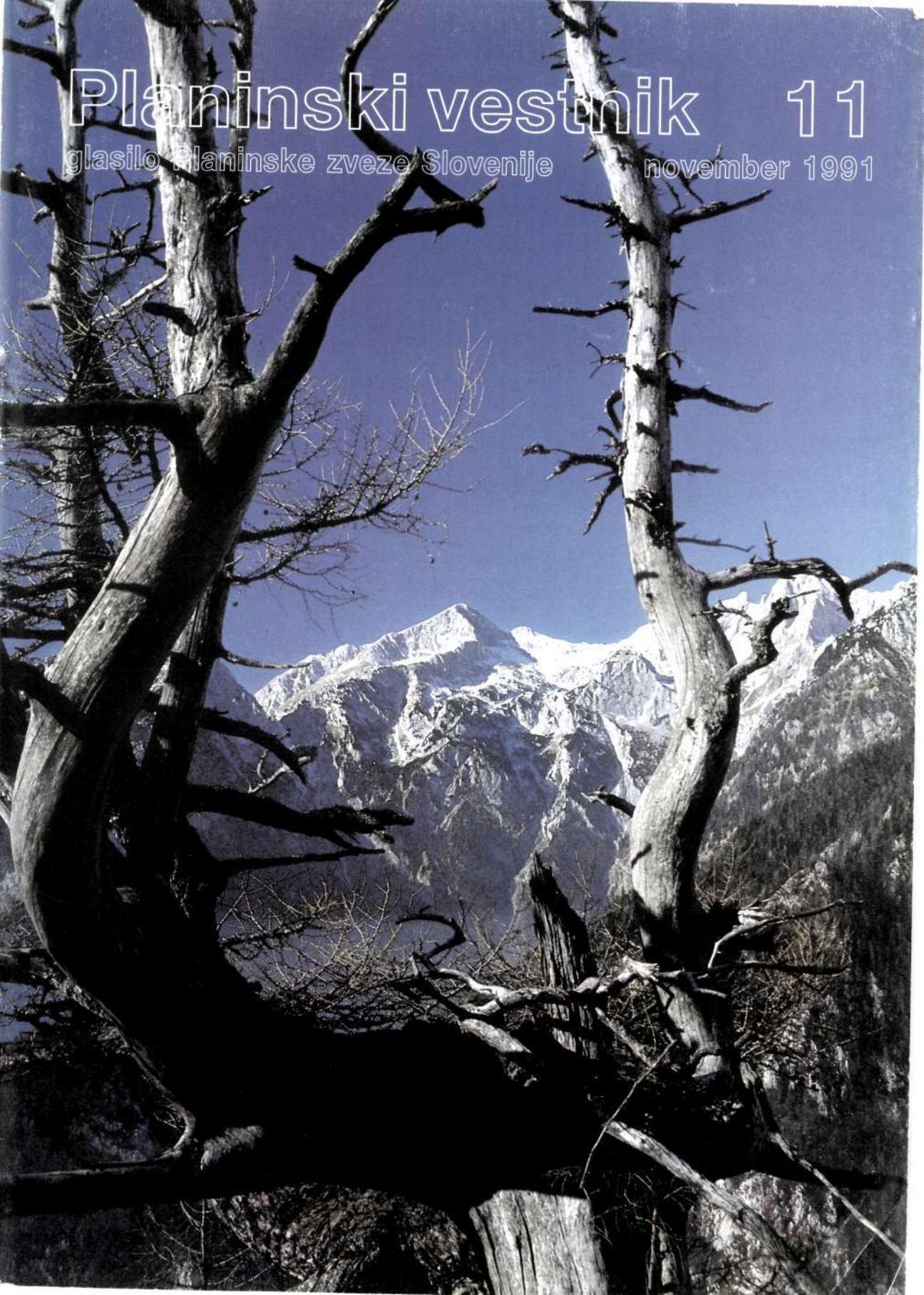

Planinski vestnik 11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1991

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1991

11

letnik XCI izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Odločitve prelomnega časa	465
M. R.	Souporaba gorskega prostora	468
Dinko Bertoncclj	Prvi slovenski himalajec – 2	471
Pavle Kozjek	Od Aconcague do Huascarana	474
Jože Štolcar	Pomoč v Čopovem stebru	476
Drago Karolin	Dom pod vrhom gore beloglave	478
	Vrnitev iz večnega ledu	480
Tone Škarja	Grošljevih 9 × 8000 metrov	483
Dario Cortese	Izvir življenja	484
Pavle Šegula	Kako pomagati podhlajenim?	486
Edo Kozorog	Raziskovanje trentarskih vertikal	487
Franček Hribernik	Pomlad na Cipru	490
Marinka Petančič-Jecelj	Križ-kraž od Stola do Vogla	492
Rafko Terpin	Lašček in Lokovec	493
Milan Romih	Takrat me počakaj, sonce	496
	Odmevi	499
	Iz planinske literature	502
	Društvene novice	504
	Naravovarstvenikov credo	512a
Jure Markič	Carpe diem	512a

Slika na naslovni strani: **Jesen v Savinjskih Alpah** Foto: Miha Debevc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Štrojin, Tone Škarja in Franček Vogelink. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1991 znaša 180 tolarjev, posamezna številka stane 60 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

SESTAL SE JE UPRAVNI ODBOR PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

ODLOČITVE PRELOMNEGA ČASA

MARJAN RAZTRESEN

Slovenska planinska organizacija je od letošnjega septembra članica Mednarodne zveze planinskih organizacij UIAA. Tako so sklenili na generalni skupščini te svetovne organizacije v Budimpešti. Skupaj s Slovenijo so postale članice UIAA med drugim še Slovaška, Estonija, Litva, Avstralija in Hrvaška. Kandidaturo Slovenije za članstvo v UIAA so odločno podprle najmočnejše evropske planinske organizacije, tiste iz Švice, Avstrije, Italije in Nemčije, kar je hkrati priznanje slovenskim planincem za uspehe pri mednarodnem planinskem in alpinističnem delovanju.

Planinska zveza Slovenije je zdaj resda »samo« pridružen član UIAA, kar pomeni nekakšno članstvo B v tej mednarodni organizaciji. Vendar je treba vedeti, da je najpomembnejše vendarle delo v komisijah UIAA, v teh pa ima PZS kar štiri svoje ljudi: **Tomaž Vrhovec** je celo podpredsednik mladinske komisije, **Tomo Česen** član komisije za odprave, **Janez Bizjak** komisije za varstvo narave, **Franci Savenc** pa komisije za dokumentaristiko. Od nekdanje Planinske zveze Jugoslavije, ki uradno resda še obstaja, v resnici pa že precej časa ne deluje, vendar je še vedno redna članica UIAA, je bil poleg štirih Slovencev član ene od komisij UIAA le še en predstavnik Hrvaške.

Že v septembrski številki Planinskega vestnika smo objavili vest, da je **Tomaž Banovec** odstopil kot predsedujoči in član Planinske zveze Jugoslavije in da je Planinska zveza Slovenije prekinila vse stike s PZJ ter odpoklicala vse svoje predstavnike v telesih PZJ. Taisto je konec septembra storila tudi Hrvaška planinska zveza. Vendar je Planinska zveza Slovenije obdržala stike s planinskima organizacijama Hrvaške ter Bosne in Hercegovine, medtem ko vse kaže, da je makedonska planinska organizacija že dolgo v hudi krizi, saj niti v mnogo mirnejših časih o njej ni bilo skorajda nobenega glasu.

Te informacije so med drugim dobili člani Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije, ki so se 5. oktobra sestali v zgradbi PTT podjetja v Ljubljani in se pravzaprav sploh niso čudili informaciji, da niti iz Planinske zveze Jugoslavije niti iz kakšne od vzhodnejših republik bivše Jugoslavije niti o odstopu predsednika Banovca niti o izstopu PZS iz PZJ ni bilo nikakršne reakcije.

SIMBOLI PZS

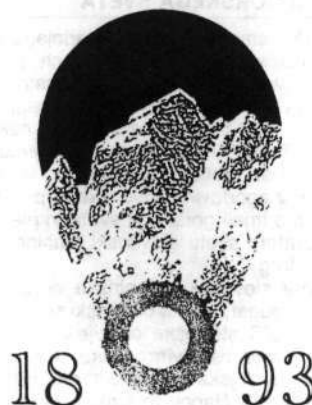
V organih PZS že dolgo, vsaj leto dni, razpravljajo o tem, da bi bilo treba spremeniti simbole in dokumente slovenske planinske organizacije. Na eni strani naj bi poskušali približati zunanji videz planinske izkaznice takšnim dokumentom v drugih (vsaj alpskih) državah, po drugi strani

naj bi vanje vnesli podatke in rubrike, na podlagi katerih bi imel lastnik popuste in drugačne ugodnosti v planinskih kočah ne le Slovenije, ampak tudi drugih držav – članic UIAA. Vsekakor pa bo treba simbole PZS spremeniti kar takoj in kakšnega nemara vsaj do 100-letnice slovenske planinske organizacije.

Tako je predstavnik firme Kres iz Ljubljane članom upravnega odbora PZS predstavil, kako si je ta firma zamislila nove simbole in identiteto slovenskih planincev. Planinska izkaznica naj bi bila po obliki in velikosti podobna sedanji slovenski osebni izkaznici, medtem ko vsebina na tej novi planinski izkaznici še ni znana. Skoraj zanesljivo pa na njej ne bo več prostora za žige planinskih vrhov in postojank.

Največ razprave je bilo o novem znaku PZS, v katerem naj bi osrednje mesto slejkoprej zavzemala podoba Jalovca, ki bi ostala v znaku. Vse drugo, kar naj bi bilo v znaku, pa je bilo deležno ostrih razhajanj: ali naj bi peterokrako zvezdo v sedanjem znaku nadomestila Knafelčeva markacija, planika, encijan ali morda celo kaj drugega, kako naj bi se planinski znak zaključil

Osnutka novega znaka PZS: s planiko in z markacijo

navzgor, navzdol in ob strani, kje naj bi bil napis, za katero organizacijo gre – in podobno. Medtem ko bi nekateri kar radi videli v znaku slovenskih planincev planiko kot najbolj značilno rožo našega gorskega sveta, ki je bila najprej zaščiten, druge to moti, ker jo imajo v svojem znaku planinci nekaterih drugih držav in bi v znaku raje videli izvirno slovensko planinsko markacijo, ki poleg tega z rdečo barvo še poživijo znak.

(Če je avtorju tega zapisa dovoljeno izreči čisto osebno mnenje, bi dejal, naj bi bili v novem znaku trije izseki iz gorskega sveta: mrtvo naravo predstavlja Jalovec, živo naravo naj bi nemara planika ali druga gorska roža, človekovo dejavnost v gorskem svetu pa letnica ustanovitve slovenske planinske organizacije 1893 in napis Planinska zveza Slovenije.)

Častni predsednik PZS **dr. Miha Potočnik** je ob razpravi o novem znaku dejal: »Ne bi se smeli na hitro odločati, ampak bi morali o stvari dobro premisliti. Ob tem se je treba tudi vprašati, ali naj zgodovina ostane ali naj bi jo zbrisali; pri tem mislim na številne planinske prapore, ki so seveda obeleženi z oznakami, ki so veljale doslej. Po mojem mnenju naj to ostane, saj zgodovine ne bi želeli popravljati. Simbole PZS pa bomo lahko spreminjali, ko bosta pri nas popoln mir in večja blaginja.«

Ob tem je treba vedeti, da bo PZS do konca letošnjega leta morala izdati nove znamkice, ki bodo glede na sprejete sklepe v najvišjih organih slovenske planinske organizacije morale biti vsaj nekoliko drugačne od dosedanjih. Ko bodo znamkice že tiskali, bi se bilo vredno spomniti na dolgotrajne razprave o članstvu A, B in C – o aktivnih planincih, nekdanjih aktivnih gornikih, ki iz takega ali drugačnega vzroka ne hodijo več po gorah, in o simpatizerjih planinskega gibanja in organizacije. Prav tako bo treba že do konca leta izdelati tudi priznanja za vsakršne uspehe na gorniškem področju, ki bodo morala biti opremljena z novimi simboli slovenskega planinstva. Komisija, ki jo je določil oktobrski upravni odbor PZS, bo morala v najkrajšem času postaviti pretehtana izhodišča za odločilno razpravo.

LASTNIKI GORSKEGA SVETA

Medtem ko smo bili planinci zadnjega skoraj pol stoletja le upravjalci nekaterih predelov gorskega sveta, ko je bila privatna lastnina vsaj nekaj časa v nasprotju s takratnim sistemom, bomo zdaj spet postali pravi lastniki nekaterih predelov. Tako bo spet lastnina dirigirala, kdo bo obvladoval okolje. Zgodilo se bo to, kar se je že kdaj v zgodovini slovenskega planinstva: če ne bomo imeli gorskega sveta in planinskih koč v goratem svetu slovenski planinci, bo to imel kdo drug.

Tako mora slovenska planinska organizacija, kot je bilo poudarjeno na oktobrski seji upravnega odbora PZS, strateške lokacije v slovenskem gorskem svetu rezervirati zase. Kot je pred nekaj leti avstrijska planinska organizacija s prispevki svojih članov in simpatizerjev kupila hrib, na katerem je turistična industrija hotela

Osnutek nove znamkice PZS: ali jih bodo prihodnje leto lepili v stare ali že v nove izkaznice?

zgraditi sistem žičnic in še kaj drugega za množični turizem, da ga je ohranila za prihodnje rodove varstvenikov narave, tako bi morala PZS zdaj kupiti ali vsaj rezervirati nekatere predele v naših gorah, na primer planino Zapotok ali Bavški Grintovec. Če tega ne bomo storili planinci, ki svoj svet najbolj poznamo in lahko predvidimo tudi posledice nepreudarne izrabe tega sveta, bomo kmalu videli na zanimivih vrhovih razgledne stolpe, gostilne, hotele in žičnice.

Tako bi bilo nujno potrebno evidentirati nepremičnine slovenskih planinskih društev v Republiki Sloveniji in Planinske zveze Slovenije kot naslednice Slovenskega planinskega društva. Ko bi planinci spet postali pravi lastniki tega sveta, bi nemara za posamezne »parcele« našli v vrstah planincev primerne upravljalca – zasebnika, če društvo ne bi zmoglo take dejavnosti.

Če slovenski planinci ne bomo sami poskrbeli za to svoje premoženje, če ne bomo znali z njim preudarno gospodariti, bi se lahko zgodilo, da bo kakšna planinska koč ali drugačno premoženje planinske organizacije prišlo na boben. Teoretično bi bilo seveda mogoče, da bi to kupilo kakšno planinsko društvo iz druge države – iz PZS bi bila približno na istem, kot je bilo SPD pred slabimi sto leti.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Izredno živahna je bila na oktobrskem upravnem odboru PZS razprava o slovenskem planinskem muzeju, ki naj bi odprl vrata do stoletnice slovenske planinske organizacije, se pravi leta 1993. Odprl naj bi jih, vendar se še ne ve, kje bi bila ta vrata in kaj bi lahko za njimi razstavili.

Poseben odbor se že dolgo časa trudi, da bi v Ljubljani dobil ustrezno lokacijo za muzej. Številni pogovori z republiškimimi in mestnimi oblastmi so zdaj pripeljali do tega, da bi bilo nemara mogoče dobiti del Zoisove hiše na Bregu 22 v Ljubljani, ki bi bila tako zaradi položaja ob Ljubljani in pod Gradom ter tudi zaradi Zoisovega imena kar primerna, saj sta bila tako **Ziga** kot **Karel Zois** povezana s planinstvom. Toda ta hiša je bila pred koncem druge svetovne vojne privatna last in prejšnji lastnik bi lahko slejkoprej bodoči planinski muzej postavil na cesto.

Zagovorniki bodočega muzeja v Ljubljani pravi-

Sedanji znak PZS, v katerem je edina oznaka dosedanje uradne ideologije peterokraka zvezda

jo: Na eni od skupščin PZS je bil sprejet sklep, da mora biti osrednji slovenski planinski muzej v Ljubljani, glavnem mestu in središču Slovenije, kjer je bilo tudi ustanovljeno Slovensko planinsko društvo. V Ljubljani, kamor prihaja veliko šolskih izletov, bi bil muzeju zagotovljen dovolj velik obisk in s tem popularizacija planinstva, posebno še med mladino. Poleg tega še vedno velja dogovor med PZS in ljubljanskim Mestnim muzejem, ki bi v okviru svoje muzejske dejavnosti dal na voljo svojega kustosa in druge muzealce, da bi planinski muzej uredili in vodili po vseh pravih muzejske stroke. Ljudje, ki imajo doma predmete iz slovenske planinske zgodovine, bi jih bili verjetno prej pripravljeni odstopiti muzeju v Ljubljani, središču slovenske države, kot kakšnemu drugemu manjšemu muzeju kje na periferiji.

Tisti, ki so ob nešteti razpravah že nekoliko obupali nad možnostjo, da bi bil osrednji slovenski planinski muzej v Ljubljani, pravijo: v Sloveniji je že nekaj planinskih zbirk, od katerih je najbolj znana tista v Mojstrani, ki je že dolgo odprta javnosti. Zdaj bi bilo mogoče v Mojstrani, kraju, ki je izhodišče za najvišje slovenske gore, kraju, v katerem je živel triglavski župnik **Jakob Aljaž**, dobiti ali odkupiti ustrežnejšo stavbo, v katero bi preselili sedanjo zbirko in ji postopoma dodajali nove in nove predmete za vse večji muzej. Tako bi bil planinski muzej v planinskem okolju in bi ga obiskovali predvsem tisti, ki bi jih to zanimalo – planinci, medtem ko bi se tak muzej v Ljubljani, mestu z nekaj deset muzeji, izgubil.

Podpredsednik PZS **Jože Dobnik** je dejal, da sicer ne nasprotuje muzeju v Ljubljani, da pa je, na primer, osrednji slovenski čebelarški muzej v Radovljici, tehniški muzej v Bistri pri Vrhniki, poštni v Škofji Loki, rudarski v Velenju, v okoljih pač, kamor najbolj sodijo. Mojstrana je blizu znanih slovenskih turističnih krajev, tako Kranjske gore, Bleda in Martuljka, in bi bil torej dodatna turistična ponudba tako za Gorenjsko kot za območje Triglavskega narodnega parka. Do stoletnice slovenskega organiziranega planinstva bi bilo tod mogoče urediti vsaj planinsko zbirko, če že ne muzej.

Podobnega mnenja je bil tudi predsednik PZS **Andrej Brvar**: komisija za muzej pri PZS dela prepočasi – ali pa brez velikega učinka. Četudi

namesto komentarja

PLANINSKI PROTEST

Dolgo časa so o varovanju gorskega sveta razpravljali v zaprtih krogih tistih, ki redno ali občasno zahajajo v ta svet, medtem ko so bile gore za druge nekoristen svet, ki se jih pravzaprav ne tiče. Zdaj so naposled gozdarji, lovci, športniki in planinci iz Maribora in Ruš poslali občinskim skupščinam z območja Pohorja odločen protest, vodstva več slovenskih planinskih društev pa neodvisno od tega svoji krovni organizaciji, Planinski zvezi Slovenije, odločno zahtevo, naj nemudoma ukrepa.

Tako je predsedstvo PZS te dni poslalo ministrstvu za varstvo okolja in urejanje prostora Republike Slovenije pismo z naslednjo vsebino:

»Že nekaj časa nas planinska društva opozarjajo na primere ogrožanja narave predvsem v sredogorju in na rušenje naravnega ravnotežja. Največji problem so divje vožnje motoristov po planinskih in gozdnihih poteh, travnikih in senožetih. Najbolj so ogrožena območja Pohorja, Posavskega hribovja,

Slavnika, Vremščice in Trnovskega gozda. Izjema ni niti območje Triglavskega narodnega parka. Domačinom se pri motornih vožnjah pridružujejo tudi tujci iz Italije in Avstrije. Doslej smo našim društvom svetovali, naj skušajo v svojih občinskih skupščinah doseči ustrezne spremembe odlokov o javnem redu in miru. Če pa obstaja učinkovitejša in hitrejša pot za rešitev tega problema za celotno območje Slovenije, bi se želeli sestati z vami in se dogovoriti o skupni akciji.«

Mnogo ostrejši so bili Štajerci, ki od občin z območja Pohorja zahtevajo občinski odlok o prepovedi športnih voženj z motorji za kros po planinskih poteh, gozdnihih cestah in vlakah, travnihih smučarskih prog in posekah pod žičnicami in vlečnicami ter po fratah in zaščitenih območjih. Ti hrupni vsiljivci v gorskem svetu niso le smrdljivi, ampak tudi nevarni za druge uporabnike gorskega sveta, predvsem pa motijo in ogrožajo stalne prebivalce teh predelov, najbolj divjad, in uničujejo občutljivo vegetacijo. Ker je večina zahodnoevropskih držav takšne divje vožnje prepovedala, prihajajo nekateri navdušenci v Slovenijo, ki je bila vsaj doslej očitno kar zadovoljna, da je kaj iztržila tudi od takega škodljivega turizma.

Upati je mogoče, da bodo tako ministrstvo kot občine ustrezno ukrepali. Saj se zavzemamo za čisti turizem, kajne?

M. R.

je skupščina PZS sprejela sklep, da naj bo slovenski planinski muzej v Ljubljani, bi bilo treba ta sklep spremeniti, če je, kot kaže, neuresničljiv. Nemara bi za začetek ob stoletnici SPD in PZS pripravili zbirko in razstavo, ki bi potem potovala po Sloveniji.

Po dolgotrajni razpravi se je izoblikovalo mnenje, naj bi komisiji za muzej dali čas še do 1. decembra letos. Če do takrat ne bi našla prostora v Ljubljani, bi se začeli dogovarjati o možnostih drugod po Sloveniji, verjetno najprej z Mojstrančani. Kar zadeva strokovne moči, ki so pri postavitvi in vodenju takega muzeja potrebne, bi na Gorenjskem gotovo našli dovolj kvalificirane muzealce, ki bi ob pomoči planincev – amaterjev postavili zasnovo za slovenski planinski muzej.

Seveda pa je treba hkrati z iskanjem prostora začeti iskati tudi gradivo za ta muzej: kaj na

koncu koncev pomenijo zidovi, če mednje ni mogoče postaviti dobrega materiala! Lastniki pa bi tako gradivo odstopili PZS le tedaj, ko bi imeli zagotovilo, da ne bo končalo v kakšni drugi zasebni zbirki ali v kakšni ropotarnici.

Če bi po takšni razpravi lahko v športnem jeziku dejali, da je bil rezultat neodločen, je bilo slišati še eno mnenje: mesto Ljubljana bi gotovo želelo dati svojemu uglednemu jubilarantu, Planinski zvezi Slovenije, ob 100-letnici darilo, saj s tem ne bi počastilo le ene od svojih najstarejših še aktivnih organizacij, ampak bi medaljo pripelo tudi sebi: v glavnem mestu Slovenije celo stoletje živi in uspešno deluje vseskozi slovensko društvo, ki spada med najbolj množične v državi.

Vsekakor bo treba glede tega hitro ukrepati, kajti do stoletnice je le še dobro leto.

27. SREČANJE PLANINCEV TREH DEŽEL NA BLEDU

SOUPORABA GORSKEGA PROSTORA

Že nekaj časa ni nobenega dvoma več: gore ne pripadajo samo domačinom in gornikom-planincem, ampak še številnim drugim »uporabnikom«. To ugotovitev, ki že precej časa ni več nova, so večkrat izrekli na 27. srečanju planinskih organizacij treh dežel, Benečije-Juljske krajine, Koroške in Slovenije, letošnjega 12. oktobra na Bledu, na katerem so razpravljali predvsem o drugačnih oblikah rekreacije in športa v gorah ter o souporabi gorskega prostora.

Referat o tej temi je imel **Tomaž Vrhovec** iz Planinske zveze Slovenije, ki je taksativno naštel vse oblike udejstvovanja v gorskem svetu in poskušal ovrednotiti negativne vplive posameznih v gorski naravi. Glede na te ugotovitve smo planinci sorazmerno majhni uničevalci gorskega sveta, saj je, na primer, komajda mogoče primerjati škodo, ki jo na eni strani povzroči gradnja smučarske proge z buldožerjem in na drugi uhojenje nove planinske poti.

ŠTEVILNI GORSKI ŠPORTI

Posebno intenzivno je gore spremenil, kot je dejal Tomaž Vrhovec, množični turizem. »Za množice turistov je bilo treba urediti parkirišča, hotele, počitniška naselja, restavracije, žičniške sisteme, smučarske proge, preskrbo in smetišča. Množice turistov preplavljajo gorski svet, sestavni del te množice pa smo tudi planinci, klasični alpinisti, plezalci, pohodniki in turni smučarji. Toda v zadnjem desetletju se po gorah pojavljajo še drugačne športne in rekreativne dejavnosti, ki si gore jemljejo za torišče, pri čemer seveda prihaja do navskrižij interesov in do novih sovplivanja.«

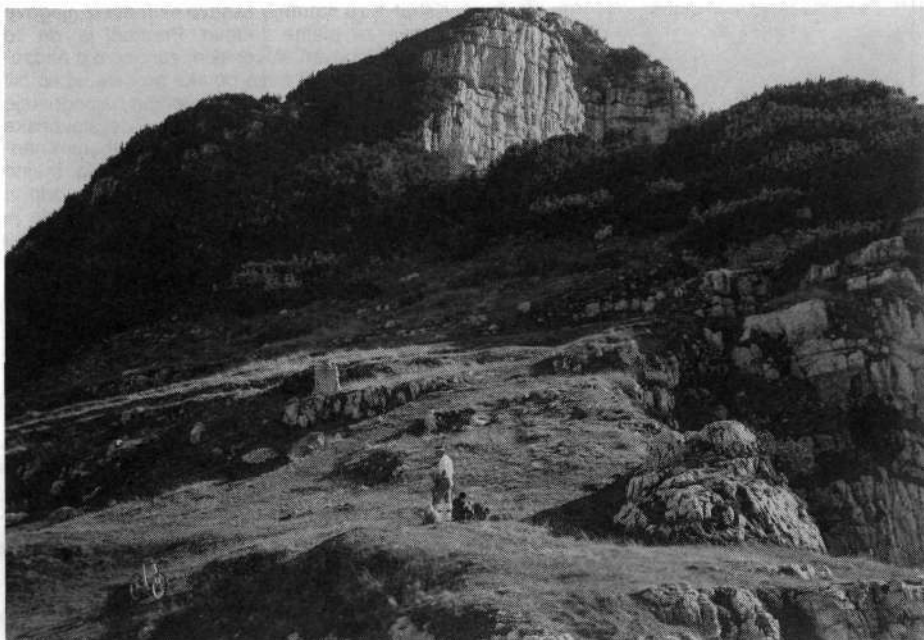
In našteva te dejavnosti: zmajarstvo, jadralno padalstvo, gorsko tekanje, različni triatloni, orientacijski tek, gorsko kolesarjenje, gorski motokros, spusti po divjih vodah, tekmovanja v

prostem plezanju, plezanje ledenih slapov, množično prosto plezanje. »Te dejavnosti so v gorskem svetu razmeroma nov pojav,« je dejal Vrhovec, »in ponekod povzročajo nesporazume med interesi predstavnikov teh novih športov in planinci ter med novimi športniki in avtohtonim prebivalstvom. Ob tem je zanimivo, da se je precej teh novih športnikov razvilo iz planincev in alpinistov, tako da se nekatere od teh dejavnosti vključujejo v planinsko organizacijo, druge se od planinske organizacije ločujejo, tretje pa so ji prav nasprotno.«

Referent je dejal, da so planinske organizacije »dolžne, da kot najstarejši neindustrijski uporabniki gorskega sveta z izoblikovanim kodeksom obnašanja v gorah o novih oblikah uporabe gorskega sveta povedo svoje mnenje. Kodeks planinskega obnašanja v gorah (kar se tiče odnosov do narave in do ljudi) se je namreč oblikoval v dvestoletni zgodovini organiziranega planinskega gibanja in je kot tak po mnogokratnih revizijah dosegel zrelo obliko. S svojo množičnostjo, organiziranostjo in ugledom imajo planinske organizacije moč na razvoj novih rekreativnih oblik v gorah bistveno vplivati. Če planinske organizacije razvoj teh dejavnosti spremljajo od vsega začetka, potem lahko že takoj ob nastopu nezaželenih stranskih pojavov nanje opozorijo in poskušajo skupaj z drugimi uporabniki gorskega prostora najti nekonfliktne rešitve.«

SPORNA OLIMPIADA

Predvsem se je zavzel za zakonsko regulativo nekaterih dejavnosti v tem svetu, tudi za popolno prepoved, na primer, uporabe motornih vozil (ultra lahkih letal, motornih sani, motornih koles) po poteh in brezpotjih gorskega sveta in okoli njega in začasno zaporo nekaterih predelov za določene dejavnosti (na primer prosto pleza-

Z gorskim kolesom na sredogorsko brezpotje: ali naj bo to dovoljeno ali prepovedano?

nje v stenah z gnezdišči ptic). Kar pa zadeva gorsko kolesarjenje, je avtor referata mnenja (to mnenje so v razpravi delili v glavnem vsi razpravljalci), da se večina lastnikov gorskih koles takointako fizično ni sposobna pripeljati s kolesom na kakšen vrh ali peljati po strmi gorski poti, stališče Planinske zveze Slovenije (in planinskih organizacij vseh treh dežel) pa je že precej časa, naj bo gorsko kolesarjenje dovoljeno do gozdne meje po kolovozih in gozdnih (in drugih) cestah, ki jih je v sredogorju dovolj, medtem ko naj steze pustijo planincem-pešcem. Hitrejši gorski tekači (če že morajo tekati po močnejše obljudenih poteh) naj dajejo prednost pešcem-hodcem, predvsem pa naj ne delajo bližnjic.

Potem ko sta glavnega referenta še z nekaterimi mislimi dopolnila koreferenta iz Benečije in Koroške, se je v razpravi oglašil kar precejšen del od kakšnih 70 prisotnih, med katerimi sta bila tudi soustanovitelja in pobudnika teh srečanj planincev treh dežel **dr. Miha Potočnik** in **Karl Kuchar**. Že prvi razpravljalec, planinec iz Trbiža, pa je načel vprašanje, ki ga je potem poskušalo z več strani obdelati še več prisotnih: Trbižan je namreč dejal, da bi bila lahko olimpiada treh dežel, za katero se zavzemajo v tem našem trikotniku, za gorski svet zelo nevarna, ker bi bilo treba zgraditi nove ceste, hotele, smučarske proge in še kaj – »in to bi olimpiada poklonila našim goram«, kot je dejal. Planinci bi morali po njegovem mnenju takoj izdelati taktiko in načrte, da oblasti teh treh dežel ne bi delale nič proti planinskim interesom, ki so hkrati interesi naravovarstvenikov. »Uporabiti moramo izkušnje drugih od takih prireditvah,« je dejal, »da bi se izognili posledicam.«

Poudaril je, da so prebivalci Val Gardene z referendumom glasovali proti olimpiadi, ki naj bi bila pri njih leta 1997 »in tako mislim, da bi morali tudi mi glasovati proti načrtovanim olimpijskim igram treh dežel. V Trbižu bo te dni ustanovljen poseben komite, študijska skupina, ki bo uporabila vsa razpoložljiva propagandna sredstva proti olimpiadi. Podobne skupine bi morali ustanoviti tudi v drugih dveh deželah.«

PREMIŠLJENI UKREPI

Nekateri najradikalnejši razpravljalci bi potem najraje kar nemudoma poslali vladam vseh treh dežel resolucijo z zahtevo po prepovedi olimpijskih iger, zmernejši naj bi poslali takšno resolucijo, v kateri bi vladam svetovali vso pozornost do okolja ob morebitni olimpiadi, predsednik PZS **Andrej Brvar** pa je naposled končal to razpravo s predlogom, naj bi v vsaki od treh dežel natančno preučili vse možne posledice »olimpijskih« posegov v gorsko naravo, prihodnje leto pa bi bili na srečanju planincev treh dežel referati, koreferati in razprava posvečeni v glavnem tej temi. »Vnaprej ne bi smeli odklanjati olimpijskih iger v tem gorskem trikotniku,« je dejal **Igor Maher** iz PZS, »ampak bi morali najprej narediti študijo in potem ukrepati s strokovnimi argumenti, na teh podlagah opozoriti na možne posledice in upoštevati tudi gospodarske vidike.«

V drugih razpravah o (pre)škodljivih posledicah udeleževanja v gorski naravi so nekateri razpravljalci zares močno pretiravali – in v lastnih vrstah takoj dobili nasprotnike, ki vedo, da narava ni muzej, v katerem ne bi smeli ničesar premakniti in vse gledati le skozi steklo.

»Le mesec ali dva so naše gore preobremenje-

Tako zagnanih gorskih kolesarjev je – priznajmo – izredno malo

ne,« je dejal **Tomaž Banovec**, »druge letne mesece pa živijo v skoraj prvobitnem miru.« Potem je postregel z absurdom: »Potemtakem za gore največ storimo, če ne gremo tja gor. Na eni strani smo ponosni, da vzgajamo ljudi za hojo po hribih, potem pa smo žalostni in kar slabe volje, ko ljudje v resnici hodijo v te gore. Ali naj preprosto rečemo, da ni ne rek, ne rib v njih, ne gorá, da bodo pred človekom imeli mir reke, ribe in gore?« – Podobno je razmišljal **Ivo Bergant**: »Govorimo o grdem motoristu, ki se vozi po gorskem svetu, nič pa ne rečemo o gozdnih cestah, miniranju, motornih žagah, vlačilih in goseničarjih, ki dan za dnev grmijo po gorskem svetu do gozdne meje, medtem ko tja gor le redko zaide kakšen motokrosist (ki pa ga je treba seveda tudi preganjati od tod).« – Ali pa slovenski planinec iz Trsta, ki se je postavil v bran prostim plezalcem (te naj bi po mnenju nekaterih preprosto na hitro pregnali v telovadnice): ko se je začel planinstvo, je dejal, v gore razen planšarskih stez ni vodila nobena pot in so večino poti nadelali planinci, zdaj, ko se je začelo prosto plezanje, pa je seveda treba tudi do takih plezališč narediti poti...

NIŽJE KARAVANKE

Karl Kuchar iz Beljaka je na srečanju planincev treh dežel prvi dejal, da so letos Karavanke očitno postale nižje, kot so bile doslej, in je zato mogoče pričakovati več planinskih obiskovalcev – »ker je z meje odšla jugoslovanska vojska, ker je odpravljen mejni pas na vaši strani in ker se odslej ne bo nihče bal priti tja gor, pa naj bi bilo s katerežekoli strani, kot je bilo vedno doslej tudi med Koroško in Benečijo.«

O režimu na slovenski gorski meji je na srečanju pripovedoval **Branko Celar** iz slovenskega mi-

nistrstva za notranje zadeve oziroma iz njegove uprave za mejne zadeve. Poudaril je, da so planinci z novim slovenskim zakonom o nadzoru meje pridobili nove gorske predele, ki so bili doslej sicer tudi v Sloveniji, vendar najpogosteje nedostopni za planinske obiske. Zdaj slovenske meje (tudi na gorskih vrhovih in grebenih) nadzoruje policija, ki po potrebi opravlja mejno kontrolo, meja je za planince v gorah odprta tudi zunaj mejnih prehodov, kar pomeni, da je mogoče brez posebnih dovoljenj iti na vrh ali greben čisto na meji, zdaj pa bo le treba spremeniti mednarodne sporazume z Avstrijo in Italijo o liberalnejšem režimu na meji. Dejal je tudi, da bo že pred zimo z Italijo podpisan protokol o prehodih smučarjev s smučišč Kanina v Sloveniji na smučišča Selle Nevee v Italiji prek prelaza, poleti pa bodo tod dovoljeni prehodi planincev, ne da bi morali za to imeti posebna dovoljenja.

28. srečanje planincev treh dežel bo prihodnje leto na Koroškem.

M. R.

Prevelika smrtna žetev

Smrt tolče predvsem v največjih višinah: na tri uspešne alpiniste, ki se živi in zdravi vrnejo z Mount Everesta, pride eden, »ki mora svoje hrepenenje po višavah plačati z življenjem«. To je pred dnevi povedal **prof. O. Ölz** iz Zürich na kongresu za planinsko medicino v tamkajšnji deželni psihiatrični bolnišnici. Podobno je tudi na K-2, drugi najvišji gori sveta: do letošnjega poletja je na njegov vrh priplezalo 66 ljudi, 24 pa jih je umrlo na njegovih pobočjih. Dve tretjini žrtev je izgubilo življenje, ker so jih pobili padajoče kamenje, led ali plazovi ali ker so zdrsnili v smrt. Kakšnih 20 do 33 odstotkov smrtnih žrtev je treba pripisati pomanjkanju kisika; ti ljudje so umrli zaradi višinskega pljučnega ali možganskega edema ali ker zaradi pomanjkanja kisika niso normalno reagirali.

Nič bolj optimistične niso niti napovedi za prihodnost: vse več bo poročil o uspešnih alpinističnih in gornjskih podvigih na najvišjih gorah, ljudje se bodo odločali za vzpone na najvišje vrhove, kot se rekreativci odločajo za vrhunska športna tekmovanja, ki bi jim bili popolnoma dorasli le najbolje trenirani skorajda poklicni športniki, in tako torej ni mogoče pričakovati, da bi se število smrtnih žrtev zmanjšalo.

Vsekakor bi moral vsak gornik, ki se poda v izjemne višine, pravočasno vključiti svoj varnostni sistem, saj poznavalci dokaj natančno vedo, kakšni so prvi znaki za pljučni ali možganski edem. Tako bi se moral gornik s prvimi takšnimi simptomi nemudoma umakniti v nižje predele, namesto da ga sla po uspehu za vsako ceno še vedno žene proti cilju in proti smrti.

Na tem kongresu so med drugim povedali podatek, da na trekingih umre na 100 000 ljudi 15 udeležencev, medtem ko je na

JESENIČAN ŽE LETA 1954 VISOKO NA POBOČJIH DAULAGIRIJA

PRVI SLOVENSKI HIMALAJEC – 2

DINKO BERTONCELJ

V prejšnji številki Planinskega vestnika smo začeli objavljati reportažo jeseniškega rojaka **Dinka Bertoncija** o njegovem sodelovanju v argentinski odpravi na Daulagiri leta 1954. Bertoncij je o svojem himalajskem podvigu napisal tudi knjigo, o kateri pa v matični domovini do zdaj uradno nismo smeli nič vedeti, saj je sodila v tako imenovano emigrantsko literaturo. Seveda sodi Bertoncijevo plezanje na Daulagiri, kjer je bil med najuspešnejšimi člani odprave, prav tako v zgodovino slovenskega gorništvaja kot 40-letno delovanje Slovenskega planinskega društva v Bariločah v Argentini, o čemer do zdaj uradno tudi nismo smeli prav veliko vedeti. –

odpravah smrtna žetev mnogo večja, saj umre na 100 000 ljudi kar 3000 alpinistov. To kajpada ni niti usoda niti poslovno tveganje, ampak dogodek, ki se mu je mogoče izogniti. Že samo zaradi tega je »vsak mrlič v gorah en mrtev preveč«. Toda četudi bi šlo za poslovno tveganje, je treba poudariti, da na nobenem drugem športnem področju precejšnje lastnih zmognosti in sposobnosti nima tako pošastnih in katastrofalnih posledic s smrtnim izidom kot pri alpinizmu.

Vendar se tisto, kar velja za največje višine na območju osemstisočakov, pravzaprav začne že na višinah med 2000 in 3000 metri, kjer je odsvit smrtnega mraka seveda močno zmanjšan. V višinah nad 3000 metri že lahko pride do razmeroma hudih motenj pri koncentraciji, zmognostih razmišljanja in hitrega odločanja. Nad 4500 metri nastopijo neobčutljivost in dremavost, navdušenje, prividi in motnje mišičnih koordinacij. V takih primerih imajo sodni medicinci seveda karseda težavno delo, če pride do nesreče in morajo odločati: ali je šlo za nesrečo, ali je bila smrt posledica naravnega vzroka, ali je šlo za umor, ali je bila nesreča posledica tega, da soplezalci ponesrečenemu niso pravočasno nudili pomoči, ali pa je šlo pred nesrečo za telesno poškodbo. Seveda je na koncu koncev tudi oprema lahko vzrok za nesrečo v gorah, saj so nekateri priložnostni plezalci in siceršnji gorniki včasih opremljeni tako, kot so bili gorniki v srednjem veku, kot se je izrazil eden od udeležencev kongresa.

Vedno več ljudi hodi po gorah, pleza, turno smuča, hodi na trekinge ali se udeležuje odprav, saj to smatrajo za svoje športno udejstvovanje. Tudi zaradi tega so na omenjenem kongresu razmeroma veliko razpravljali o »delno še nepojasnjenih vzročnih komponentah dogodkov, ki so pripeljali do tega, da je prišlo do nesreče«. Pravzaprav so bila ta vprašanja v središču pozornosti tega kongresa.

(Salzburger Nachrichten)

Objavljamo še drugi del Bertoncijeve reportaže o vzponu na Daulagiri leta 1954, ki so nam jo poslali rojaki iz Argentine. (Op. ur.)

***

Stisnjen v šotoru sem prebil noč skupaj s **Pacom** in zdelo se mi je, da imam nataknjena dva kosa ledu na koncu svojih nog. **Magnani** in **Watzl** sta spala zunaj v **Zdarskyjevi** vreči. Temperatura je ponoči padla verjetno na kakih 35 stopinj pod ničlo. 31. maja zjutraj sem zaman poskušal obuditi življenje v svojih zmrznjenih nogah. Medtem sta se **Ibañez** in **Watzl** vzpela kakih 30 metrov višje, da bi si ogledala greben, po katerem naj bi šla naša nadaljnja pot. Po švicarskih navedbah smo računali, da je višina grebena kakih 8000 metrov, pot na vrh pa naj bi bila od tod razmeroma lahka. Vendar je bilo v resnici čisto drugače. Višino tabora VII je bilo mogoče oceniti kvečjemu na 7600 metrov, raje še kakšnih sto metrov manj, greben pa je bil podoben stolpom Catedrala v Bariločah in je bil našpikan s kamnitimi možici velikih višin in izmer. V teh višinah je tak greben popolnoma neprehoden.

Ker so se izjalovili vsi moji napor, da bi si ogled noge, sem sklenil sestopiti. Spremljali so me šerpe **Gyalgen**, **Pasang Phu Tarke** in **Pemba Phu Tarke**, od katerih je imel prvi zmrznjene roke. Paco mi je dal nálog, naj začno izpraznjevati nižja taborišča. Monsun je bil blizu in vedeli smo, da bomo izgubili edino priložnost, če nam ne uspe doseči vrha v prvem poskusu.

Preden sem sestopil, sem Watzlu izročil križ, slovensko zastavico, zastavico Slovenskega planinskega društva v Argentini in Tončkovo sliko s prošnjo, da vse to pusti na najvišji točki, ki bi jo dosegel. Watzl je naročilo zvesto izpolnil.

V enem samem poldnevu sva prišla z Gyalgenom iz VII. v IV. tabor, medtem ko sta druga dva šerpi ostala v taboru VI. Trpel sem kot še nikoli, toda moral sem dati vse od sebe, da bi prišel še isti dan do zdravnika. Kljub tabletam pervitina so naju moči kmalu zapustile. Gyalgen mi je pogosto padel v kakšno špranjo in ko sva nazadnje čisto po sreči naletela na taborišče IV, se mi je zdelo, da ne bi mogel napraviti niti koraka več.

Tako se je zame osebno končal naskok na Daulagiri. Ostal sem do 4. junija v taborišču IV in zdravnik me je neogoval z neverjetno skrbnostjo in brezmejnimi požrtvovanjem. **Godoy** me je spremljal pri nadaljnjem sestopanju do taborišča I. Hodil sem sicer zelo težko, a prišel sem.

SUNEK PROTI VRHU IN UMIK

Medtem se je na vrhnem grebenu odigravalo zadnje poglavje našega vzpona. Dne 2. junija so **Watzl**, **Pasang**, **Magnani** in **Ang Nyima** ob 9. uri zjutraj odšli na ogled, s seboj pa so vzeli

le najnujnejše. Greben stolpov so obšli po policah južne stene. Premagali so tehnične težave, ki se jih je v takih višinah dotlej le redkokdo lotil (samo **Buhl** navaja podobne težave na krajnem grebenu Nanga Parbata). Po **Welzenbachovi** lestvici je ta vzpon približno tretje stopnje s prehodi v četrto. Vreme je bilo ugodno, brez vetra, in vrh po tej smeri dosegljiv. Telesno so se počutili še dovolj krepke in sklenili so se povzpeti na vrh, ne da bi se prej vrnili v taborišče VII.

Ob 5. uri popoldne so dosegli višino 8000 metrov, spet na grebenu, in sicer na mestu, od koder bi bilo mogoče brez večjih težav opraviti vzpon do vrha po ledu in snegu. Watzl se je vzpel še na 20 metrov visoko ledeno steno, ki sta jo obrobjala dva skalna stolpa, odtod pa je bil po lahki strmini prost pogled do vrha. Presodil je, da bi bil od tod vrh dosegljiv v dveh urah in pol. Ker pa je bila ura že razmeroma pozna, je ta zadnji del poti odložil na prihodnji dan.

Bili so brez spalnih vreč, pa so bivač skopali kar v led ob stolpu in prenočili v ledeni votlini. Noge so vtaknili v nahrbtnike ter uporabili en čevljev za sedež, drugega pa za naslonjalo. Watzl je imel dozo konzerviranega mleka – in to je bila vsa hrana za štiri može. Prepričanje, da jim dan nakloni zmago, je pomagalo tešiti lakoto in prenašati mraz.

Toda ko so ob zori zlezli iz votline, so ugotovili, da je ponoči zapadlo pol metra svežega snega. Watzl je pomislil na police v južni steni, ki so sedaj zametene. Presodil je, da se bosta predvideni dve uri in pol vzpona do vrha raztegnili v svežem snegu na štiri, pet, morda še več ur. V spomin si je priklical še posledice ponovnega prenočevanja v zasilnem bivaku brez spalnih vreč, brez hrane in ob telesni izčrpanosti. Zato je nemudoma odredil umik. V votlini je v skalno steno zabil klin in nanj privezal križ in konzervno škatlo s Tončkovo sliko, zastavicama in koščkom papirja z njihovimi imeni.

NESREČNI VODJA ODPRAVE

Povratek je pokazal, da je bila odločitev pravilna. Vse police so bile pokrite s svežim snegom in plezanje je postalo skrajno težavno. Pri plezanju so se volnene rokavice naglo izrabile in plezalci so dobili hude zmrzline na prstih. Na nekem mestu je Ang Nyima padel 30 metrov v globino in se grdo potolkel, čeprav ga je njegov tovariš v navezi ujel na vrvi in tako preprečil še hujšo nesrečo.

Kolikšna je telesna odpornost teh ljudi, priča dejstvo, da je Ang Nyima sestopal s počeno lobanjo, z globoko rano na čelu in s polomljenimi rebri, le za silo obvezan in okrepljen z dvema tabletama pervitina in injekcijo pantomine. Prenos ranjenca je po teh pobočjih in strminah, kjer ni možno spuščanje z vrvoj, povsem nemogoče.

Na nekem mestu v višini 7800 metrov sta že pred nesrečo Watzl in Ang Nyima z zadnjimi rezervami moči dvakrat pripravila spuščanje z dvojno vrvoj, vsakokrat po 50 metrov. Verjetno jih je prav ta samotrska vrv rešila in bi brez nje

ne obvladali te strmine. Celoten umik je trajal 14 ur – poprej pa vzpon le osem ur. V taborišču VII je to čelno skupino ob devetih zvečer sprejel Paco s toplim čajem.

Naslednji dan sta Watzl in Pasang spuščala ranjenega Ang Nyimo proti šestici. Paco ni mogel najti svojih derez, ki jih je verjetno zamelel sneg zunaj šotora in se je z Magnanijem zelo previdno spuščal do taborišča VI. Tam je vodja odprave odločil, da izmučena skupina ne sme še nadalje sestopati na tak način, predvsem še, ker so se spominjali, da so v prejšnji švicarski odpravi zdrsnili prav v tej strmini trije šerpe 300 metrov navzdol in samo po čudežu ostali brez hujših poškodb. Ibañez je naročil, naj mu pošljejo dereze in je ostal sam v taborišču VI. Nikomur ni omenil, da ima zmrzline na nogah, saj je vedel, da bi ga utrjeni tovariši na noben način ne mogli spraviti navzdol.

Prva skupina, ki je odšla Pacu na pomoč iz taborišča V, je štela štiri može; v njej so bili **Grajales**, **Busquets** in dva šerpi. Grajales je na poti zbolel in Busquets mu je moral pomagati pri sestopu. Šerpi sta prišla v taborišča VI in videla, da Ibañez ne more več hoditi; toda ker se zaradi jezikovnih težav niso mogli sporazumeti, sta Pacu pustila dereze, sama pa sta se vrnila.

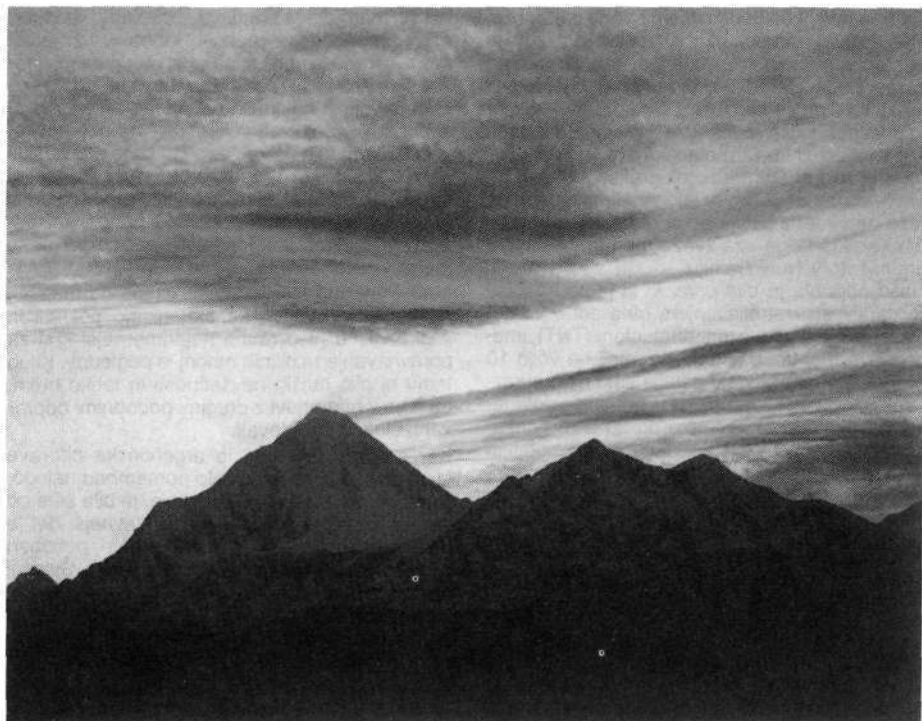
Ko so iz taborišča IV opazili, da se šerpi vračata sama, so nemudoma odrinili zdravnik, Busquets, Godoy in dva šerpi. Vsem skupaj je uspelo spraviti vodjo odprave, povitega v njegovo spalnno vrečo, do taborišča IV. Prenos je bil skrajno naporen in ker so ponoči zgrešili taborišče V, so morali prenočevati v snežni votlini. Šele 9. junija so lahko Ibañezu nudili pravo zdravniško nego v zasilni ambulanti v taborišču IV. Obe nogi je imel zmrznjeni do kolen.

ŽALOSTNA VRNITEV

Povratek je bil zelo žalosten. Skoraj vsi sahibi in številni šerpe so utrpeli zmrzline različnih stopenj. Ang Nyima je bil v slabi koži. Pemi so močno zmrzline noge. Watzl, Magnani in jaz smo tudi komaj hodili. Toda najslabše od vseh je šlo Pacu. Kuliji so spletili neke vrste košare iz bambusa in v njih na ramah prenašali najhujšega ranjenca po strmih, komaj vidnih stezah, po gozdovih in vzpetinah ter prek naraslih rek. Monsunski viharji, ki so nas zajeli nekaj dni zatem, ko smo izpraznili višinska taborišča, so še povečali naše težave. Vsako popoldne je dež lil kot za stavo. Sestopili smo kljub izčrpanosti in obolenjem zelo hitro. Zavedali smo se, da moramo zmagati v tekmi z naraščajočimi vodami, ker nas bo sicer naraslo vodovje zajelo v past. V nižini sta nas v dolinah mučili vročina in vlaga.

Kljub temu se je na pohodu stanje bolnikov neprestano izboljševalo, le naš vodja je vedno bolj slabel kljub vsem naporom zdravnika, ki se skoraj ni premaknil od njega. Dne 23. junija je bil Paco v vasi Beni že brez zavesti. **Dr. Ruiz Beramendi** je moral že med pohodom opraviti prve amputacije.

Dne 27. junija smo prišli v Pokaro. Osebe angleške bolnišnice je pomagalo našemu

Daulagiri, ko se poslavlja dan: plameni sonca na oblakah naznanjajo ledeno himalajsko noč

zdravniku in opravili so še druge potrebne operacije.

Potem smo se ločili. Zdravnik in Iñarra sta spremljala Ibañeza v Katmandu. Dne 1. julija zjutraj pa nas je obiskal guverner Pokare in nam sporočil, da so se dnevi trpljenja za našega vodjo in tovariša končali. Novica nas je globoko pretresla.

Zadnje poglavje odprave, to je prevoz osebja in prtljage iz Indije v Argentino, je bila že bolj naloga prevoznih družb kot nas samih. Obiskali smo Katmandu, kjer smo se seznanili z **Hillaryjem** in z novozelandskimi alpinisti. Nepalske oblasti ter različne evropske in ameriške diplomatske misije so tekmovala med seboj v izrednem gostoljubju. V Argentino smo odpotovali posamič, kot so pač dopuščala razpoložljiva mesta v letalih. Vrnil sem se med prvimi in 6. avgusta ponovno pozdravil svoje drage patagonske gore, odete v veličasten zimski plašč.

TEHNIČNE OPAZKE

Če kritično presojava našo odpravo, lahko pohvalimo dobro organizacijo in temeljito pripravo v materialnem smislu. Oprema je bila dobra – z redkimi izjemami. Tako mislim, da so bili naši višinski čevlji (tjulenjeva koža) slabši kot so angleški, ker so se izkazali kot preveč neprepustni. To je verjetno povzročilo nekaj zmrzlin. Šotori (izotermični iz najlona) niso zdržali dežja. V višinah je to vseeno, ker tam

nikdar ne dežuje, v dolinah pa je močno neprijetno, če si neprestano moker. V višinah smo nosili dvojne anorake iz najlona, duvet jopiče (oboje francoski izdelek) ter vetrne jopiča in hlače iz duveta domače izdelave. Uporabljali smo francoske dvojne spalne vreče iz najlona in duveta ter domače gumijaste zračne blazine.

Dobro so se obnesle francoske najlonske vrvi s premerom 10 mm, posebno stometrška za spuščanje z dvojno vivjo. Skupno smo imeli 500 metrov vrvi. Raje kot izredno lahke francoske dereze iz duraluminija smo posebno v višinah uporabljali domače, sicer težje, a trdnjše, in sicer vrste »eckstein« z 12 konicami, ki so se izvrstno obnesle.

Petrolejski kuhalniki »volcán« in lonci na pritisk »marmicoc« so odlično delovali tudi v višini 6500 metrov. Višje (do 7500 metrov) pa so brezhibno goreli butanski kuhalniki, izdelani v Mendoza.

Nemške kisikove dihalne naprave odprte cirkulacije niso zadovoljevale. So 15 kilogramov težke in malce nerodne za upravljanje. Poleg tega je bila cirkulacija kisika za izredno težak teren Daulagirija od taborišča VI dalje prepočasna.

Arhitekt **Jorge Iñarra**, fotograf odprave, meni, da bi bil poleg objektivov 16, 25, 75 in 150 mm za filmsko kamero nujno potreben še en močnejši teleobjektiv za snemanje na večje daljave. Snemal je na film ferraniacolor 16 mm, 10/10° s kamero bolex-paillard H16. V višinah nad 3000 metrov je za film in fotografijo nujno potreben ultravijolični filter tako za barvni kot za črno-beli filmski trak. Pod 3000 metri je uporab-

ljal rumenico I ali II, ob pičem snegu pa oranžni filter. Kljub uporabi hidroskopskih praškov je nekaj eksponiranega materiala utrpelo okvare zaradi vlage. Zaradi nizkih temperatur je opustil mazanje filmske kamere. Za diapozitive 35 mm je dosegel boljše rezultate s filmom kodacrome kot z inverzivnim ferraniacolorjem.

Miguel Angel Gill, radiotelegrafist odprave, pa pravi, da so veliki oddajniki za Himalajo zaradi teže neprimerni. Bolje bi se obneslo več majhnih »walkie-talkie« za zvezo med taborišči in z ambulanto v New Delhiju.

Naša odprava je bila prva, ki si je po nasvetu Švicarjev z razstreljevanjem utrla pot v višino. Razstreljevali smo s trinitrotoluolom (TNT), imenovanim tudi trotil, ki smo ga imeli na voljo 10 kilogramov. Na površju zemlje smo najprej razstrelili okrog en kilogram TNT, potem pa polagali v nastale razpoke naboje po 20 do 30 dekaigramov. Po eksploziji smo s cepini razmetali in ravnali zrahljano pobočje. Potrebni je bilo 28 eksplozij in tri dni trdega dela, da smo na strmeh pobočju pridobili prostorček za dva majhna šotora.

TRASIRANJE POTI NA VRH

Glede prehrane je **dr. Beramendi** mnenja, da bi v prihodnje kazalo zjutraj pripraviti v taborišču toplo kosilo in ga vzeti s seboj v termovki namesto mrzlih konzerv, ki sčasoma postanejo odvratne. V velikih višinah mora biti hrana tečna, a dovolj redka, da nadomesti veliko izhlapevanje vlage. Mi smo izdatneje zajtrkovali, ker je bilo na pohodu kosilo mrzlo in bolj pičlo. Poleg drugega so naše obroke v glavnem sestavljali in se dobro obnesli čaj, kava, mleko, čaj mate, rahlo alkoholna riževa pijača »čang«,

keksi, marmelada, pudingi, čokolada, sladkor, rižev prepečenec »mahci«, krompir, riž, jajca, konzervirano sadje, žitni kosmiči, slanina, mesne konzerve in podobno. Lovska sreča pa nam je včasih naklonila pravi kreolski asado. S seboj smo imeli tudi velike količine polenovke, ki je izborno teknila kulijem. Težko je bilo nasiti šerpe, ki so, kot rečeno, zelo ješčji. Zanimivo je, da so se kaj hitro privadili uživanju čaja mate. Dr. Beramendi priporoča prihodnjim odpravam majhno medeninasto pečico za peko kruha v matičnem taborišču.

Med člani odprave je včasih prišlo do majhnih nesoglasij. Povečini se prej nismo poznali in velike višine niso ravno najprimernejši kraj za poravnavanje različnih mnenj in pogledov. Kljub temu ni bilo hujših nevednosti in lahko trdim, da smo v primerjavi z drugimi podobnimi odpravami složno sodelovali.

Kar se tiče uspehov, je argentinska odprava kljub zli usodi izpolnila zelo pomembno nalogo. Smer, ki pelje na vrh Daulagirija, je bila šele od tedaj v celoti znana. Njen najtežavnejši del je vršni greben med 7700 in 8000 metri, poseben problem pa je postavitev taborišča VI. Švicarji so obstali kakšnih sto metrov pod grebenom, zato niso mogli pravilno presoditi možnosti, ki jih ponuja. Mi smo nadaljevali delo in začrtali nov del poti na ta osemstisočak, ki je tako težaven in tako vabljiv. Prihodnja odprava bo lahko dokončala delo in dosegla vrh, če ji bo sreča le malce naklonjena.

»Za pionirje ni zmage,« pišejo Ženevčani, ki so leta 1952 dvakrat poskusili priti na Everest z juga. Tudi **Hunt** je po uspehu poslal eno od prvih brzozjavk svojim predhodnikom, na njej pa so bile značilne besede: »Polovica zmage pritiče vam.«

ALPINISTIČNO POTEKANJE PO JUŽNI AMERIKI

OD ACONCAGUE DO HUASCARANA

PAVLE KOZJEK

»Gore Cordillere Blance s svojimi nedostopnimi in stalno zasneženimi vrhovi dajejo popotniku vtis, kot da se na tem mestu srečujeta nebo in zemlja,« je pred dobrimi sto leti zapisal veliki raziskovalec perujskih Andov **Antonio Raimondi**. Tisto o nedostopnosti danes ne velja več tako zares, gore pa so še vedno čudovite kot tedaj in po lanskem obisku Peruja sem nestrno odšteval tedne in mesece do ponovnega snidenja.

Tik pred odhodom pa se je oglasil Peter s povabilom v južno steno Aconcague, ki se mu zares nisem mogel upreti: cilj je bil preveč vabljiv, pa tudi boljšega soplezalca za takšno steno bi glede na izkušnje iz El Capitana in Cerro Torreja težko našel. Toda plezanju v Peruju se vseeno nisem hotel odpovedati; moja pot po Južni Ameriki se je s tem le precej podaljšala in podražila, vendar mi je Peter velikodušno primaknil del svojih financ, name-

njenih za to odpravo, in me rešil takšnih problemov.

V Južno Ameriko sva priletela po različnih poteh in se srečala v Mendozi, mestu sonca in vina na argentinski strani Andov. Pri naših rojaki sva dobila prijetno bivališče in hiša družine **Bajda** je za nekaj časa postala najin drugi dom.

Toda lepo vreme naju je sililo k odhodu in kmalu sva bila na poti. Poletni dostop do Aconcague lahko opraviš v enem dnevu – in tudi nama je sprva lepo kazalo, čeprav junij v teh krajih pomeni začetek zime. Sneg se ni preveč prediral in najinih sto kilogramov hrane in opreme sva kilometer za kilometrom približevala podnožju zasnežene stene. Razmere pa so se naglo slabšale in drugega dne sva obtičala v globokem gnilem snegu nekje na polovici poti: zbolel sem za pljučnico, verjetno zaradi stalne mokrote v čevljih, in sanje o južni steni Aconcague so se končale pred začetkom. Naslednjih deset dni sem preživel v postelji; da se nisem

Huascarán – Južni vrh (6768 m) – severna stena;
— slovenska smer; ---- francoska smer

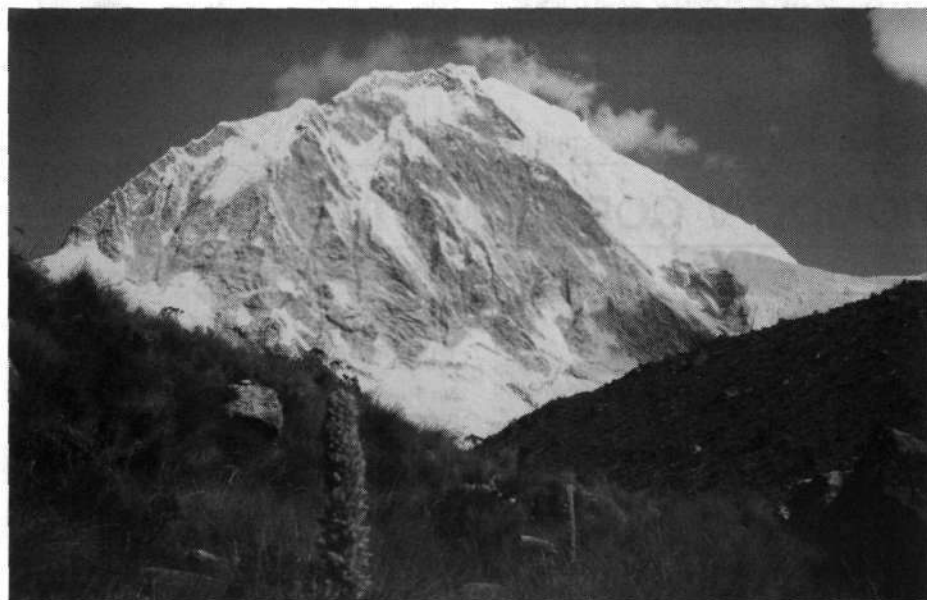
preveč žrl zaradi svojega odstopa, pa je poskrbelo slabo vreme, ki je Aconcaguo takoj po najini vrnitvi zasulo z več kot metrom novega snega.

Peter je iz Mendoze nadaljeval svojo pot proti Patagoniji. Mene je čakala še daljša pot: čez

Huascarán s take nadmorske višine, ko je samo lepa kulisla v naravi!

Ande v Čile in nato ob obali Pacifika navzgor do Lime in naprej v Huaraz. Sneg v gorah je zaprl vse prehode v Čile in postajal sem nestrpen, čeprav se dolgega in samotnega potovanja s kupom prtljage nisem nič kaj veselil. Draga letalska karta je rešila ta problem in dodatno olajšala mojo denarnico, ki iz prejšnjih obiskov Južne Amerike ni bila vajena prenašati takšnih udarcev kot letos.

Pravi šok pa me je čakal naslednje jutro, ko so me s prvih strani časopisov v Santiagu pozdra-

vili debeli naslovi: Vojna v Sloveniji! Nisem mogel verjeti, toda fotografije so bile še preveč zgovorne. Prvi trenutek sem hotel kar takoj na letalo in nazaj domov, kar pa seveda ni bilo mogoče. Vojna me je potem prek radia, časopisov in televizije spremljala vso pot do Huaraza, kamor sem prišel utrujen, zdelan in brez volje do kakršnekoli dejavnosti v hribih. Velike in težke stene pa zahtevajo psihično stabilnega in neobremenjenega plezalca, kar v tistih dneh gotovo nisem bil. Tako sem prvi teden preživel v spremljanju novic iz Slovenije in občasnih telefonskih klicih domov. Šele ko se je stanje nekoliko umirilo, sem spet začel razmišljati o plezanju. Huaraz je mesto, ki živi z alpinizmom za alpiniste in če si eden od njih, potem tam ne moreš dolgo ostati le kot turist in opazovalec.

Za takšne hribe, kot so Andi, že potrebuješ nekoliko aklimatizacije. Najprimernejši se mi je zdel 5658 metrov visoki Vallunaraju, ki se dviga prav nad Huarazom – in po zelo lepi tridnevni turi sem bil pripravljen na Huascarán, najvišji vrh Cordillere Blancé. V severni steni njegovega Južnega vrha sem lani pustil nedokončano smer, ki mi je potem vse leto hodila po glavi. Dotlej edini vzpon v 1500 metrov visoki steni himalajskega videza je bil francoski iz leta 1984. Ko sem se lani pod točo padajočega kamenja in ledu umaknil iz sicer lepe stene, mi je postalo jasno, zakaj se je plezalci izogibajo.

Letos mi je šlo vreme na roko; bilo je hladneje in ko sem se čez razbite morene spotikal proti začetku smeri, je bil zgornji del stene zavrt v neprijetno meglo. Prvi dan sem se prebil skozi labirint ledeniških razpok, ki sem se jih najbolj bal, in splezal še kakih dvesto metrov do police, kjer sem si uredil nadvse udoben bivak. Za to početje sem imel dovolj časa, saj sem polico dosegel že pred dvanajsto, popoldansko plezanje v izpostavljeni steni pa mi ni dišalo. Vreme se je kvarilo, zvečer je veter iz smeri Huascaranovega sosedu Chopicalquiya prinesel celo nekaj snežink in sklenil sem, da bom naslednji dan plezal brez nahrbtnika in se vrnil čim

hitreje; zdelo se mi je, da bi bil še en bivak v steni preveliko tveganje.

Jutro je bilo kristalno čisto; pravzaprav je bila še noč, ko sem se okrog pol petih spravil pokonci. Kljub dobri opremljenosti me je zeblo in tudi zaradi tega sem ne pretežno osrednje ledišče pustil za seboj zelo hitro. Ledeni slap na prehodu v lijakasto gornje ledišče je bil bolj razbit in strm kot lani, vendar sem ga na levi čisto spodobno in brez večjih težav obšel. Iz stene nad menoj je v lijak občasno priletel kakšen kamenček, bolj kot opozorilo, da popoldne vseeno ne bi bilo dobro biti tukaj. V presenetljivo dobrem ledu sem po desni strani lijaka dosegel manjšo skalno zaporo in se brez kakega iskanja ali obotavljanja zaprašil v njeno najbližjo šibko točko. Ko sem se po nekaj prehodih v odličnem granitu spet znašel v ledu, mi je bilo skoraj žal: v skali še vedno najraje plezam. Na poti do stika s francosko smerjo pa ni bilo več težjih zaprek in ura še ni bila enajst, ko sem bil tam; tokrat s fotoaparatom, saj sem si zapomnil, kako sem ga na Chacaraju pogrešal.

Vreme je bilo še vedno lepo, vendar nisem čutil prav nobene želje, da bi šel naprej. V tej steni sem hotel samo poravnati dolgove, splezati novo smer in nič več. Vedel sem, da bo sestop nevarnejši od vzpona, ker edina možnost vodi po isti smeri nazaj: normalni pristop na vrh Južnega Huascarana je zaradi velike ledeniške razpoke že nekaj let neprehoden.

Ob treh popoldne sem bil spet med balvani na razbiti moreni pod steno. Spremljal me je občutek olajšanja, da je vsega konec in da mi ne bo treba začeti še enkrat – niti enkrat več. Mar to pomeni, da počasi prihaja čas za slovo od velikih ciljev v stenah? Če bi mi kdo to vprašanje zastavil tisti dan, bi mu odgovoril pritr-dilno.

Tedni in meseci vsakdanjega življenja pa počasi spet vračajo željo po globokih in močnih doživetjih. Če to nekoč ne bodo več velike stene, bo pač kaj drugega: v življenju so še druge Anapurne, Aconcague in Huascarani, le odkriti jih je treba.

ZGODILO SE JE PRED DOBRIMI ŠTIRIMI DESETLETJI

POMOČ V ČOPOVEM STEBRU

JOŽE ŠTOLCAR

To je bilo takrat, ko je tisti zagrebški upokojenec na avtobusni postaji v Zagrebu dejal: »Kopat se grem na Savo, dajte mi vozovnico za Volgo!« Pri nas so takrat Katarine postale Katje, Marice pa Maruše.

Na Jesenicah smo popravljali od bombardiranja poškodovane železniške tire. Iz pisarne je prišel sel in sporočil, da je Gregor Klančnik telefoniral, naj grem v Vrata, kjer Jože Čop in Pavla Jesih potrebujeta pomoč. Odhitel sem na upravo in si izprosil dopust, potem pa domov v Kurjo vas po opremo in hrano ter odkolesaril v Mojstrano. Vlaki takrat še niso vozili. Vedel sem,

da je pot iz Mojstrane v Vrata razdrapana, zato sem šel naprej peš. Vreme je slabo kazalo.

TRIJE REŠEVALCI V ALJAŽU

Na Turkovi planini je na vereji vzlazna sedel oče našega skakalca pastir Poldi. Povedal mi je, da sta Joža in Pavla v steni na takem kraju, kjer še nihče ni bil. Sam da ju je videl prejšnji dan, ko vreme še ni bilo tako slabo. Stene sedaj ni bilo videti. Pomašem je deževalo.

Poslovil sem se od Polde, ki mi je zaželel srečno pot.

Čedalje bolj sem bil zaskrbljen. Fizične kondici-

Pavla Jesih

Joža Čop

je sem imel dovolj, vrtnih manevrov pa nisem bil toliko vešč. Aljažev dom že dalj časa ni bil oskrbovan. Kadar je bilo potrebno, smo prenočili v gospodarskem poslopju. Tokrat je bil odprt, a ne oskrbovan. Ko sem vstopil, sem videl, da sta tam že dva reševalca in razveselili smo se drug drugega: **Janez Gorjanc**, preudaren, miren mož, in **Tomaž Ravhekar**, odlični telovadec in plezalec. Če bi v tistih časih gojili prosto plezanje po umetnih stenah kakor danes, bi mu nihče ne bil kos. Z Janezom sva se v hribih nekajkrat srečala in tudi skupaj kaj preplezala. Tomaža pa sem opazoval na Rožci; kot Tarzan je zganjal vragolije po tistih bukvah za kočjo. Videval sem ga tudi pri montažnih opravilih v tovarni K.I.D. na Jesenicah. Zastajal nam je dih, ko smo ga videli hoditi visoko po ozkem kotnem železu.

Janez in Tomaž tudi nista vedela, kje naj bi bila Pavla in Joža. Vsi pa smo vedeli, da je Steber zadnji problem v tem delu stene. Veliko je bilo željnih in sposobnih, da ta problem rešijo; a je bilo tako, da so bili nekateri takrat še pod orožjem, nekateri prezaposleni, kakšen pa pod ključem (tem zadnjim smo rekli, ko so prihajali na prostost, da »so se potegnili«; nikomur nismo rekli, da so shušjali). Tudi vremena ni bilo takrat pravega za tak podvig.

Predno smo plegli, je v kočjo prišel politični funkcionar in resen kandidat, da reši ta problem. Začudil se je, zakaj smo tu. Po našem pojasnilu je dejal, da Pavla in Joža ne potrebujeta pomoči, strinjal pa se je, naj čez noč ostanemo v koči.

JOŽA JE PRIŠEL SAM

Zjutraj smo bili zarana pokonci. Ko smo hoteli oditi, je v bližini kočje odjeknil strel iz vojaške

puške. Nismo si belili glav, kaj naj to pomeni. Vojne je bilo sicer konec, moršje pa ne. Kakšen četnik ali ustaš si je, ko je zataval sem, vzel življenje, smo domnevali. Ni se nam sanjalo, da bo Pavla zaradi tegale strele morala še eno, to je že četrto noč ostati v steni.

Pospravili smo in nameravali oditi pod steno, takrat pa je v dom vstopil do kože premočeni Joža. »Oh, da ste le tu,« je dejal in se zgrudil po tleh. Zvečer je namreč izplezal in vso noč ob močnem deževju hodil do kočje. Dvignili smo ga, mu dali medu in čaja, pa je bil kmalu spet stari hudomušni Joža. Povedal nam je, da je Pavla silno žejna in da ne gre naprej. Ko smo se pogovorili, so oni trije odšli, sam pa sem ostal v domu, zakuril in skuhal veliko čaja. Pospravil sem spet, zaklenil dom, dal ključ na dogovorjeno mesto in odhitel za trojico.

Dež je pojenjal. Po tleh sem videl sledi, dohietati pa jih nisem mogel. Kmalu nad gozdno mejo se je razkadilo. Takrat se je videl del stene – in pod previsom sem opazil Pavlo. Poklical sem jo in odzvala se je. Spet je pričelo deževati in Pavlo je spet zakrila megla, čez čas pa še mene. Hitel sem na vso moč naprej in vseskozi po tleh sledil hojo. Prav sram me je bilo, da jih še nisem dohitel.

Na vrhu Luknje sem se pognal na Bambergovo pot. Dobro sem jo poznal, saj sva jo dober teden pred tem s pokojnim **Dragom Korenijem** na novo markirala in očistila. Posijalo je sonce – in tedaj sem opazil, da po tleh ni več sledi. Tisti, ki sem ga sledil, je namreč odšel v Trento... Odšel sem na rob stene in poklical Pavlo, a se ni odzvala. Oglasili pa so se oni trije. Tudi videl sem jih, ko so prišli iz rušja. Vedrili so spodaj, saj se jim ni nikamor mudilo, kajti vsa oprema za reševanje je bila v mojem

nahrbtniku. Prepričani so bili, da sem še daleč zadaj.

Sonce je nenadoma kar prijetno grelo. Slekem sem se in sušil obleko. Ko so oni trije dospeli, sem jim povedal, da sem ves čas hodil po dobro vidni sledi v prepričanju, da je njihova. Toda Joža je povedal, da je zjutraj malo za domom srečal Trentarja s kar zajetnim gamsom na plečih – in sam sem šel po njegovi sledi levo skozi Bukovlje, oni pa po desni stezi. Tako smo se zgrešili. – Da so si partizani pridobili naklonjenost Trentarjev, so jim obljubili, da bo po vojni »jaga frej«... Pa je tisti Trentar to hitro izkoristil. Joža ga je poznal, mi pa smo raje »preslišali«, kdo je bil. Človek nič ne ve... Hiteli smo naprej, da nesrečno Pavlo še do noči oddejamo in spravimo iz stene.

PONOSNO TRMASTA PAVLA

Joža nam je pravilno povedal in pokazal, kje je ponoči izplezal, pa mu nismo verjeli. Klicali smo Pavlo, a se, trma, ni oglasila. Predolgo smo motovili tam zgoraj in ujela nas je noč. Prebedet smo jo šli v opuščeno italijansko vojašnico.

Zjutraj je Janez odšel na rob stene, od koder je istočasno videl Pavlo in nas. Dal nam je znamenje, kje naj se spustimo dol. Joža je medtem pripovedoval, v kako gosti megli je izplezal. Pri spuščanju sem na tleh našel klin in ga pokazal Joži, ki je dejal, da je to tisti, ki ga je sinoči kar v meglo zabil, tako gosta da je bila, ko pa se je razkadila, je padel na tla.

Zadnje metre se je do Pavle spustil Tomaž, saj je bil vrhni manevrov bolj vešč.

Nesrečnica je v roki držala plitvo pločevinko in izvešena lovila kaplje, ki so padale čez previs. Pa kaj, ko se je vsaka kaplja, ko je udarila na pločevino, razletela! Samo jezik si je ovlažila, pa tako daleč se je morala izvesti.

Veliko je zdržala. Pa je bila še vedno tako ponosna ali pa trmasta, da ji je Tomaž zaman dopovedoval, naj se pusti izvleči. Ko smo to vendarle poskusili, se je pričela odvezovati. Sprijaznili smo se pač s tem in gledali, da je bila vrh čimbolj ohlapna. Tako je Pavla le dobro varovana sama izplezala.

Tomaž mi je pozneje dejal, da bi morala biti Pavla vsaj še eno noč pod tistim previsom, da bi bila tako »omehčana«, da bi jo na »ho-ruk« potegnili iz stene...

Zlagal bi se, če bi dejal, da smo jo rešili iz stene. Samo pomagali smo ji, pravzaprav le varovali smo jo, da je brez nevarnosti izplezala.

Med to našo pomočjo je prišel k izstopu še Jožev nečak Jaka. Mi smo odhiteli v dolino, Jaka in Joža pa sta pospremila Pavlo. Na Bambergovi poti je sicer nekoliko oslabela, toda hitro si je opomogla in srečno prišla v Aljažev dom.

Pavla, kot vemo, ni brez dote prišla v naš ljubi socializem. Umrla pa je menda kot »sirota Jerica«. Bog ji daj večni pokoj, Jaku in meni, ki sva še edini priči te pomoči v Čopovem stebru, pa zdravja.

NA SNEŽNIKU JE LETA 1874 STALA PRVA PLANINSKA KOČA

DOM POD VRHOM GORE BELOGLAVE

DRAGO KAROLIN

Snežnik ima že dokaj staro planinsko zgodovino, saj je med prvimi slovenskimi gorami, ki so zamikale planince.

Že leta 1872, to je 21 let pred ustanovitvijo Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, se je v Trstu organizirala Primorska sekcija nemškoavstrijskega planinstva in se odločila postaviti prvo planinsko kočo na Snežniku. Z zidarskim mojstrom **Antonom Šabcem** iz Zagorja pri Knežaku se je dogovorila in sklenila pogodbo, da ji bo postavil postojanko do meseca julija 1874 na določenem mestu pod vrhom Snežnika za plačilo 900 goldinarjev.

Dr. Valter Bohinec in **France Planina** sta v knjigi *Slovensko Primorje v luči turizma* (1952) zapisala, da je ta sekcija napravila mnogo koristnega dela na našem kraškem svetu, kar je v poznejših letih prišlo prav slovenskim planinskim društvom, zlasti pri odkrivanju kraških jam in olajšanju dostopov v gore.

Sekcija je ob 20-letnici obstoja leta 1892 izdala tiskano brošuro s kroniko delovanja. Iz nje se da razbrati, da je za slovesno otvoritev koče napisal botanik **Richard Kuhman** verzificirano

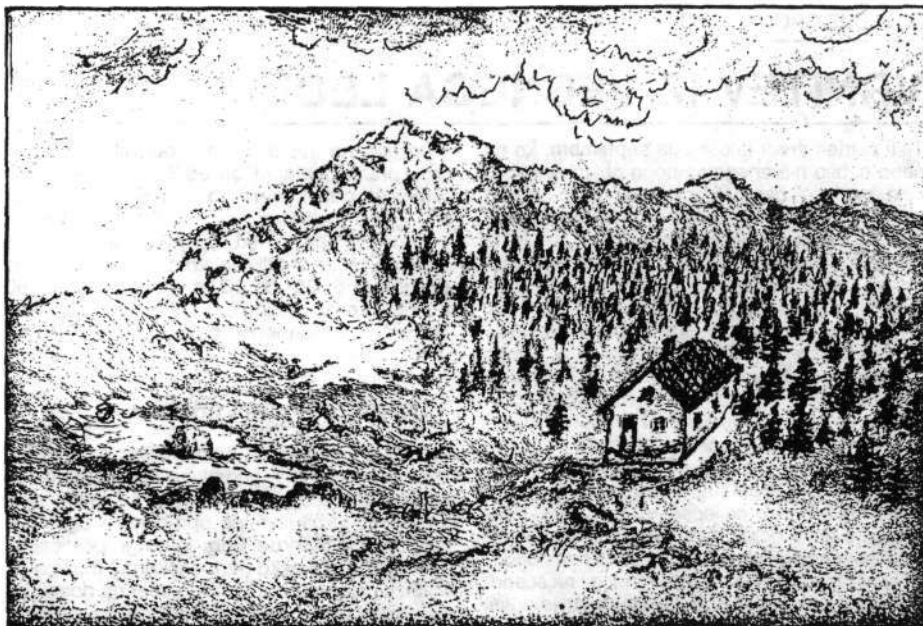
deloma humoristično besedilo, ki bi ga ob proslavi dne 19. 7. 1874 recitali planinci, kot da bi to govorile rože, ki rastejo na Snežniku. Ker je imenovani botanik tri tedne pred otvoritvijo umrl, je režijo prevzel **Rudolf Baumbach**. Ta je Slovencem znan zaradi pripovedke o Zlatorogu, ki jo je napisal v nemščini, v naš jezik pa jo je prevedel **Anton Funtek**. V kroniki je sicer napisanih okoli trideset verzov, vendar naj jih za pokušino navedemo samo nekaj.

Ker v višjih legah Snežnika ni vodnih izvirov niti na sončni niti na osojni strani, do izvira nižje doli pri Leskovi dolini pa je dve uri hoda, je morala sekcija izbrati lokacijo za kočo blizu globoke ledene jame, v kateri se je stalno svetlikala gladina čiste vode. Izmerili so, da jo je dovolj za zidanje in začasno oskrbovanje koče. Jama je bila v nadmorski višini 1500 metrov na osojni strani vzhodno pod vrhom Snežnika.

Lastnik gozda knez **Jurij Schönburg** je dal za postavitev postojanke zemljišče in potrebne količine lesa, drv, kamenja, apnenca in peska, vse brezplačno.

Po pogodbi prevzetega dela se je zidarski mojster skupno s pomočniki resno lotil in k sreči

Snežniška koča iz leta 1874

kočo sezidal do danega roka, kajti na večer pred otvoritvijo se je vanjo zateklo okoli štirideset planincev, ki so prenočili v dveh sobah, deloma na pogradih, deloma na zasilnih ležiščih na podstrešju.

Zjutraj se je že pred svitom podala na vrh Snežnika večja skupina planincev in gostov opazovat vzhajanje sonca. Med drugim so gledali stožčasto temno senco, ki jo vrh Snežnika ob vzhajanju sonca le nekaj minut meče v smeri proti Trstu.

Ko so se vrnili z vrha, so bili planinci in gostje že zbrani pred kočo in so čakali, da jo sekcija slovesno odpre. Čez vhodna vrata je bil pripet zelen trak.

Oblečen v rumen jopič in z rumenim cvetom encijana v roki je stopil na zvišano mesto pred kočo Rudolf Baumbach in nagovoril množico:

*Prijateljji planin in rož!
Pozdravljam vas prisrčno in iskreno!
Z menoj naj tisoč rož vam dobrodošlico želi!
Poznate me kot skromnega zemljana,
a danes tu pred vami
duhá predstavljam kralja Encijana,
ki kugo že pred davnim tisočletjem
ozdravljaval s koreniko je z rumenim cvetjem.*

*Priromali od blizu ste pa tudi iz daljave
odpirat dom pod vrhom gore beloglave.
Pozivam torej Primulo,
cvetico flore gorske,
naj z zlatim ključem nam odpre
hram Sekcije Primorske!*

Iz množice čakajočih izstopi mlado dekle in pred kraljem Encijanom ljubko zažgoli:

*Sem Primula, mlado dekle,
mi rožica ključev je nemško ime,
res, cvet se rumeni blesti kot zlató,
a vrat pa se s cvetom odprlo ne bo.*

*Za kočo prinašam vam ključ iz železa,
ki v njem zakovana je želja iskrena:
»Naj mnogo let vrata planincem odpira,
pred malharji zlimi pa varno zapre.«*

Ko je planinec, ki je predstavljal junaka **Ahileja**, prerezal zeleni trak, pripet čez vrata, ki jih je hip zatem Primula odklenila z železnim ključem, je v množici planincev in gostov vzkripelo veselo vriskanje in nazdravljanje s penečim se vinom šampanjcem. V kroniki je navedeno, da se je **ob otvoritvi koče pelo nemške, slovenske in češke pesmi.**

Koča, ki je doživela vlome in hude zime, je dajala zavetje planincem vse do leta 1892, ko je zaradi dotrajane strehe začela naglo propadati. Sekcija jo je zapustila in najela novo zavetišče v Leskovi bolini.

Leta 1899 je **Strninski**, ki je v Planinskem vestniku opisal pot iz Loške doline na Snežnik, v spisu navedel, da je videl pod vrhom Snežnika v gozdu pri Novih Krajšinah (1500 m) razpadajočo planinsko kočo.

Čas je odplaval prvo planinsko kočo na Snežniku. Ostala je samo kronika o njej in verz Rudolfa Baumbacha o Snežniku:

*Živí naj góra s krono snežnobelo
in gozd duhtečih jelk pod njo.
Ko dvigneš se na njeno strmo čelo,
v daljavo daleč splava ti oko.**

* Vse verze je iz nemščine prevedel Drago Karolin

LOVEC IZ BRONASTE DOBE V LEDENIKU SIMILAUN

VRNITEV IZ VEČNEGA LEDU

Tisti četrtek sredi letošnjega septembra, ko na nebu ni bilo niti enega samega oblaka, ni bilo zelo mrzlo – osem stopinj nad ničlo. Izpred planinske kočice Similaun je tistega dne **Helmut Simon** hotel sestopiti v dolino Ötz. Ko je ta hišnik iz Nürnberga med potjo v dolino v nadmorski višini kakšnih 3200 metrov šel okoli mlakuže staljenega snega in ledu na ledeniku, je nenadoma poleg stezice zagledal človeško glavo in ramena, ki so gledali iz ledu. Simon pravi: »Strašno sem se prestrašil in kolikor je bilo le mogoče hitro stekel nazaj v kočico.« Takrat ta mož iz Nemčije ni niti slutil, da je pravkar odkril nekaj spektakularnega.

V planinski kočici pa je oskrbnik **Markus Pirpamer** ta čas stregel uglednega gosta in mu postavil na mizo najlepše kose bravine. Vendar se je temu gostu ob sporočilu prestrašene planinca takoj posvetilo, da bi ob tem dogodku spet lahko karseda uspešno stopil na sceno. Rekordni plezalec **Reinhold Messner** je pustil ovčjo pečenko na mizi, odšel dobra dva kilometra daleč do opisanega kraja najdbe, pripravil kamero in med snemanjem in fotografiranjem pojasnjeval radovednejšem, ki so šli zraven: »To je človek iz srednjega veka!«

Tako je Messner skupaj z mrtvim človekom prišel na naslovne strani časopisov, čeprav je po ocenitvi najdbe krepko udaril mimo. »To

mumificirano truplo je staro kakšnih 4000 let,« pravi prazgodovinar **Konrad Spindler**. »Helmut Simon je odkril svetovno arheološko senzacijsko.« Že po prvih preiskavah je namreč zanesljivo: mož, ki ga je led ledenika Similaun nad dolino Ötz tako odlično konzerviral, je bil po prvih ocenah 25- do 30-letni lovec, visok 1,60 metra, krepko raščen, s pobitimi sravnimi dlakami in dlakami pod pazduho in s plešo na glavi.

NAJDBA IZREDNEGA POMENA

»Možiček«, kot so ga medtem krstili domačini, prinaša pomembne podatke o vsakdanjem življenju ljudi iz bronaste dobe. »Za svojo plezalno turo v led je bil izvrstno opremljen,« ugotavlja konzervator **Markus Egg**, ki so ga poklicali iz osrednjega Rimsko-germanskega muzeja v Mainzu. Pratirolec je namreč imel na nogah za hojo trdne čevlje, ki so se zavezovali z vezalkami (številka čevljev 38) in so bili izdelani iz jelenovine; s takšnimi čevlji se je odpravil iz doline. Preden je prišel v območje večnega ledu, si je v svoje »nogavice« iz mehkega brezovega lubja natlačil seno, da bi ga grela. Kot zaščito proti vetru in mokroti si je s to prastaro in očitno dobro preizkušeno podlogo in izolacijo podložil tudi svoj usnjen jopič in usnjene hlače. Njegove roke, ki so še v smrti stiskale bronasto sekirico, so varovale usnjene rokavice, ki so bile z notranje strani podložene z gamsjo dlako. Preko njegove leve rame mu

Reinhold Messner (na levi) je bil med prvimi, ki so prišli na kraj najdbe. Truplo, ki so ga medtem prenesli v Innsbruck, je gorski ledenik nekaj tisočletij zelo dobro konzerviral

je visel za moža velik lok iz češnjevega lesa. Na desni rami je nosil usnjen tulec, dolg 50 centimetrov, s 14 s peresi opremljenimi puščicami, dolgimi po 75 centimetrov.

»Kulturnozgodovinsko je to enkratna najdba,« zdihuje innsbruški profesor Spindler, za katerega je bil ogled tega zaklada »najbolj vznemirljiv dogodek mojega življenja«. Za pasom je ledeniški mož nosil torbo iz brezovega lesa. Vsebina: amulet in dva za otroško pest debela kamna, ki sta oblikovana kot otroški vrtavki. Poleg tega je bil v torbi prevrtan biser iz kamna, skozi luknjo pa je bilo potegnjenih šest za prst dolgih vrvic. S seboj je imel tudi »vžigalnik«: majhno, suho drevesno gobo in poleg tega seveda kresilni kamen, da je z njim zanetil ogenj. Njegov proviant je bil sestavljen iz posušenega mesa, mlincev, ki so bili spečeni iz ječmena ali ovsu, in posušenih jagod. Doselej je še najbolj skrivnostno tetoviranje na telesu mrtveca: znaki v obliki prepletene vrvice v višini ledvic in barvast križ na kolenu.

Za najpomembnejšo najdbo velja poleg bronaste sekirice nož s kamnitim rezilom. »To potrjuje,« pravi profesor Spindler, »da je mož živel v prehodnem obdobju med kameno in bronasto dobo.« O tem naj bi pričala tudi krošnja z lesenim ogradjem, ki jo je nosil s seboj, z njo pa naj bi po vsej verjetnosti prinesel z gore rudo.

SKORAJŠNJA DRUGA SMRT

V zgodnji bronasti dobi (2000 do 1800 pred našim štetjem) je bila Tirolska majhno središče za plavžarsko predelovanje bakrene in cinkove rude v bron. Ker pa je bil kositer redek, so ga iskali celo v najbolj odročnih predelih, do katerih je bil dostop nevaren.

Na eni od takih visokogorskih odprav je po vsej verjetnosti zmrznil »similaunski mož«, kot se po kraju najdbe uradno imenuje. Moral je biti jesenski dan, kajti le v tem letnem času pihajo izjemno suhi fenasti vetrovi. Ti so ga mumificirali, preden je padel sneg in mrliča zavil v leden oklep.

Šele tri dni po odkritju so truplo, položeno v leseno krsto, s helikopterjem (pravzaprav pod njim) prepeljali v inštitut za sodno medicino v Innsbruck. To je bila neodpušljiva napaka, kot se je pokazalo le nekoliko pozneje. Ko se je namreč odtajal, so se na ledeniškem možu naselile plesni, nekakšne gljivice. Zato so ga morali konzervirati s fenolom in ga morajo zdaj hraniti pri temperaturi šest stopinj pod ničlo.

Brž ko so se na »ledenškem možu«, kot ga tudi imenujejo, naselile plesni, kar je pomenilo, da se je začel proces razkrajanja, so znanstveniki sprožili alarm, posebno še zato, ker so se na truplu naselile doslej neznane vrste plesni. To bi seveda lahko uničilo senzacionalno najdbo. Vendar je bilo mogoče še pravočasno zavestiti razmnoževanje te gobavosti. Znanstveniki iz innsbruškega anatomskega inštituta so namreč bronastodobnega lovca dvakrat premazali s karbolovo raztopino. »Na številnih delih telesa je napad gobavosti vidno nazadoval,« je

Nekakšen »fotorobot« bronastodobnega moža, ki so ga našli na tirolskem ledeniku

dejal Werner Platzer, predstojnik uradne komisije, ki se ukvarja z »ledenim možem«. Dokler pa neznane vrste plesni ne bodo določili in dokončno zavrli njenega napredovanja, bodo vse preiskave opravljali pri temperaturi šest stopinj pod ničlo, kar pomeni, da je zdaj truplo stalno na ledu.

Vseskozi postopno proučujejo to truplo, ki je za več področij znanosti senzacija prve vrste. Najprej bodo kolikor je le mogoče natančno določili s pomočjo tako imenovane metode »C-14« starost mumificiranega lovca. Znanstveniki so se tega dela lotili karseda natančno, da bi ne bilo niti najmanjšega dvoma o pravilnosti podatkov (in da bi se na koncu koncev izognili tudi vsem najmanjšim dvomom o tem, ali gre v resnici za tako staro najdbo). Dve skupini bosta neodvisno druga od druge delali isto, da bi bili rezultati kolikor je le mogoče zanesljivi.

Pračloveka so že prve dni njegovega bivanja v Innsbrucku natančno pregledali z računalniškimi operacijami, in sicer plast za plastjo. Rezultati še niso ovrednoteni.

DRŽAVLJANSTVO? TIROLSKO!

Ob tem so se spletle že prve govornice in prve znanstvene špekulacije. Kot je objavil eden izmed avstrijskih časnikov, naj bi ena od skupin sodnih medicincev prišla do senzacionalne ugotovitve, da je namreč imel človek iz ledenika tumor na možganih in da je v gorskih višinah podlegel epileptičnemu napadu. Vendar so innsbruški zdravniki te govornice takoj demantirali in še posebno ostro reagirali na časopisno vest, da naj bi do tega izsledka prišli zdravniki-nevro-

logi, ki da so si »čez noč sposodili truplo ledenega moža in ga natančno preiskali«. **Rainer Henn**, vodja sodnomedicinskega inštituta, pravi. »To je čista špekulacija! Truplo je skrbno zaklenjeno in niti jaz sam ne morem priti do njega.« Vsekakor so trdno odločeni, da bodo prišli tej » aferi« do dna.

Svoj glas o možu iz ledenika je povzdignil tudi dunajski antropolog in sodni medicinar **Johann Szilvassy**, ki hoče kakšnih 4000 let staremu mrtvecu vzeti prstne odtise. Szilvassy pravi, da bi bila to enkratna priložnost. Z nadaljnimi testi bi ta sodni medicinar želel rekonstruirati imunski sistem tega lovca, da bi tako na podlagi sklepanja iz posledic na vzrok poskušal ugotoviti boleznij ljudi iz bronaste dobe.

Z natančno preiskavo kože in kosti bi bilo mogoče tudi natančno rekonstruirati zunanji videz tega pratorolca. Szilvassy pravi: »Vendar bi bili vsi ti testi nemogoči, če bi truplo konzervirali.« Najdba naj bi zato kar ostala na ledu, dokler ne bi iznašli boljših metod za prepariranje.

Ob tej najdbi se je odprlo še eno vprašanje: državljani katere države je ugledni mrtvec? Na kraj najdbe so poslali posebno mednarodno komisijo, v kateri so bili predstavniki italijanskih in avstrijskih oblasti, tako mejni stražniki, geodeti in vojaški strokovnjaki, ki naj bi ugotovila, ali je bil ledeni mož Italijan ali Avstrijec. Potem ko so na kraju samem natančno ugotovili, kje sedaj poteka državna meja, ni bilo nobenega dvoma več, da je mož ležal na italijanski strani.

Toda še preden so to ugotovili, je sodni medicinar **Hans Unterdorfer** dejal: »Če ima ledeni mož pravni status normalnega trupla, ga bo treba prepeljati na drugo stran, če so ga našli na Južnem Tirolskem.« Vendar so v dunajskem ministrstvu za sodstvo prazgodovinskemu lovcu tudi že pred tem določili status »stvarij posebne vrste«, kar pomeni, da gre za neprecenljivo dragoceno kulturno dobrino. Takšna klasifikacija pa bi popularnega pratorolca lahko obvarovala pred izvozom iz Avstrije v Italijo. Kot so pojasnili na fakulteti za civilno pravo v Innsbrucku, sicer obstaja pravna zahteva do najdbe, ki pa je ni nujno izpolniti. Italija se nujno ne more sklicevati na izročitev moža iz bronaste dobe, lahko pa se sklicuje na moralno obveznost. Če bi šlo za prvo, bi morala, na primer, Velika Britanija vrniti Egiptu celo goro prazgodovinskih dragocenosti

in zakladov, pa tudi druge države imajo izredne najdbe iz Grčije, Mehike in od drugod.

Južnotirolski deželni glavar **Luis Durnwalder** in njegov severnotirolski kolega **Alois Partl** se vsekakor strinjata glede enega vprašanja: homo tirolensis je bil v vsakem primeru Tirolec in bi tako moral ostati na Tirolskem. Medtem ko bi Partl hotel preskrbeti ledenemu možu »dostojno domovanje« v innsbruškem deželnem muzeju, bi Durnwalder tako krasno najdbo raje videl »južno od Brennerja«.

»Znanstveniki,« pravi profesor Spindler, »bodo gotovo leta dolgo zaposleni s to najdbo.«

BIL JE IZVRSTEN GORNIK

Vendar ne samo oni, ampak po vsej verjetnosti še marsikdo drug, tudi sodstvo. Utegnilo bi namreč priti do sodnega spora o pračloveku iz gorá. Zakon namreč pravi: Do petdeset odstotkov pripada najdba najditelju. Ob tem pravi Helmut Simon: »Vložil bom sodni zahtevek.« Druga polovica naj bi pripadala lastniku zemlje, kjer so najdbo odkrili, to pa je tirolska občina Sölden.

Kot je bilo mogoče vsaj deloma pričakovati, je odkritelj ledenega moža Helmut Simon že izjavil: »Sodišče naj odloči, ali naj bi dobil 50-odstotni delež bronastodobnega moža, potem ko bodo določili njegovo vrednost.« – Toda če bi sodišče tako odločilo, bi najditelj »smel« sodelovati tudi pri stroških, ki bodo nastali s prevozom, znanstvenimi preiskavami, ekspertizami in vsem drugim.

Nove podrobnosti o človeku iz bronaste dobe bodo znane, ko bodo opravili nove raziskave. Prazgodovinar iz Mainza Markus Egg že zdaj pravi, da je kremenjak z lesenim ročajem namesto kresilnega kamna, kar bi bilo mogoče pri njem pričakovati, prava arheološka senzacija. Ko bodo konzervirali dele njegovih oblačil, bodo lahko celo zelo natančno določili nošo ledenodobnega človeka. Šele iz teh podrobnosti lahko ugotovimo, kako dragocena je pravzaprav ta najdba: še nikoli doslej namreč niso našli iz tega obdobja človekove zgodovine v Alpah tako dobro ohranjene mumije.

Že doslej so lahko arheologi ugotovili: mož, ki so ga našli, je živel v zgodnji bronasti dobi (2000 let pred našim štetjem) in se je hranil z mesom in stoicnim žitom. Na slednje navajajo močno obrabljeni zobje: ko so namreč takratni ljudje drobili zrnje, se je v kamnitom možnarju odkrnil kakšen košček kamna – in človek iz prazgodovine je ugriznil v granit. V sorodu je bil ta gorski človek iznad doline Ötz z ljudmi, ki so imeli ob Bodenskem jezeru in na njem svoje kočje na koleh.

Čeprav večina znanstvenikov meni, da je ta človek, star od 20 do 40 let, šel v gore iskat cinkovo rudo, nekateri vendarle menijo, da je šel tako visoko, nad 3000 metrov visoko v gore, ko je zasledoval divjad, pri tem pa je zašel. Profesor za prazgodovino in zgodnjo zgodovino Konrad Spindler iz Innsbrucka je v vsakem primeru prepričan: »Bil je izvrsten gornik. Skrivnost o njegovi smrti v ledu pa bo slejkoprej za vedno ostala skrivnost.«

Izpod Zermatta na Manaslu

Štirinajst gorskih vodnikov in alpinistov ter dva kuharja, zdravnik in dva filmska snemalca so v prvi polovici septembra iz Züricha odpotovali na svojo drugo himalajsko odpravo v Nepal. Potem ko so leta 1988 priplezali na Lotse Šar, bo letos njihov cilj 8156 metrov visoki Manaslu v osrednji nepalski Himalaji. Na goro naj bi plezali v klasičnem ekspedicijskem slogu, kar pomeni, da bodo postavljali višinske tabore in napejnili fiksne vrvi. Iz starega napalskega kraljevskega mesta Gurka so morali udeleženci pešati kakšnih 200 kilometrov do višine 3800 metrov, kjer so zdaj gotovo že postavili bazni tabor. To je zdaj izhodišče za vzpono na ta osemtisočak, na katerega so kot prvi leta 1956 priplezali Japonci.

OB PREDAVANJU NAŠEGA HIMALAJCA V CANKARJEVEM DOMU

GROŠLJEVIH 9-KRAT 8000 METROV

TONE ŠKARJA

Letošnjega 9. oktobra me je **Viki Grošelj** pred svojim predavanjem v ljubljanskem Cankarjevem domu prosil za uvodno besedo, pa sem se med več možnostmi odločil za takšno smer razmišljanja:

Kaj nagne človeka k načrtu, preplezati vseh 14 osemtisočakov, torej najvišjih vrhov Zemlje? Kaj pomeni to zanj, kaj za nas Slovence?

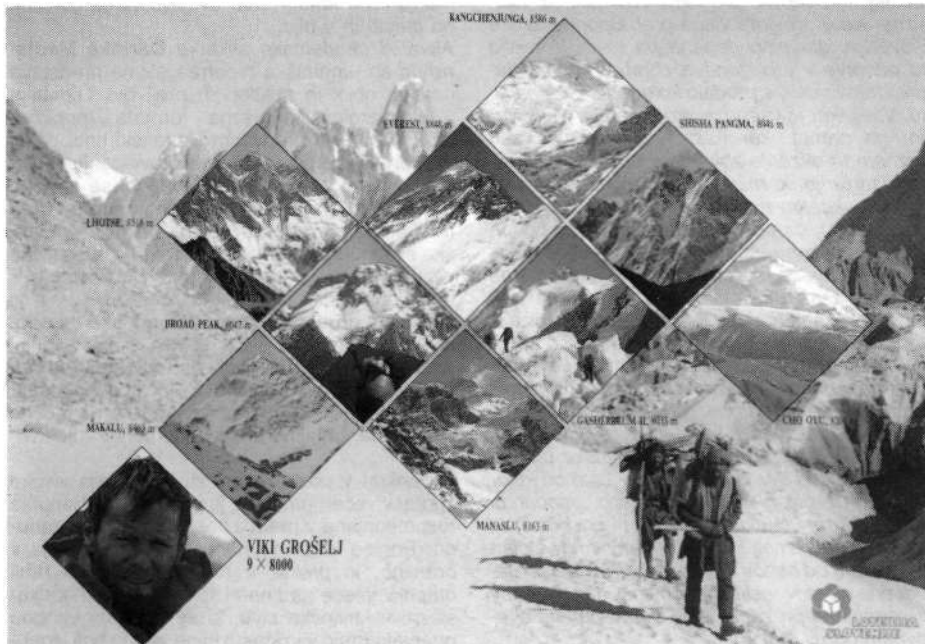
Od štirinajstih najvišjih jih je **Viki Grošelj** preplezal devet. To je devet zvezdnih trenutkov, za katere vemo vsi, devet kratkih hipov, ki bodo ostali zapisani kot zmage, ki postajajo zgodovina; vse tisto vmes, tista dolga in naporna plezanja, nevarni sestopi, strahovi, porazi in – še širše – priprave, čas, negotovost, vse to pa ostane nekje zadaj v spominu, počasi se zarisuje v gubah, v laseh, v globini oči. Kako povedati to, kako na dan s to težo, da bi razumeli tudi drugi, da bi razumeli, česar niti sam dobro ne razumeš? Kajti vrh je le trenutek, ko ni treba več narediti nobenega koraka gor, a tudi še nobenega v negotovost vrnitve. Trenutek nič, ki pa je na koncu vse.

Da preplezaš toliko vrhov, moraš biti ciljem zavezan na dolgi rok – nekako moraš po njih usmerjati življenje. Nesreče in neuspehi smejo biti le motnje – kot posamezne luknje na dolgi cesti, ki jih je treba jemati s pametjo, sicer je vožnje hitro konec. Cilj mora biti vrnitev, kajti le tako lahko poskušaš znova.

Večina človeških uspehov, pravzaprav poti do njih, je tlakovana z odreknanji, delom, trpljenjem. Vzpone v Himalaji vrednotimo z ocenami, češ, to je dobro za naš alpinizem, za Slovence, za našo deželo. Zastavek v tej borbi je visok – lastno življenje. Ob resničnosti človeškega življenja – posebno ob njegovi izgubi – pa postanejo pojmi, kot so naš alpinizem, domovina, uspeh, hudo neoprijemljivi, abstraktni, vprašljivi. Uspeh je tvoj, a tudi skupen, umreš pa predvsem sam.

Teh vprašanj človek še ni razrešil. Pogled navzgor, pogled za obzorje, vprašanje »kaj je tam« ga vodi na vrhove, v veselje, a pelje ga tudi nazaj k samemu sebi.

Za splošno in praktično rabo so taka razglabljanja nekoliko odveč. Pomembno je, da se Slovenci izkažemo v svetu, ki je krut in priznava pravico do obstoja samo sposobnim in uspešnim. To šolo intenzivno delamo prav zdaj. Alpinizem je sicer bolj simboličnega kot praktičnega pomena, a ni igre, ki bi bolje ponazarjala zakonitosti življenja samega. Zato je alpinizem šport duhovno razvitih narodov. Že zdavnaj ni več le romantično potikanje po samotnih kotičkih. Vse bolj je poseganje po nemogočem. – Slovenci se ukvarjamo z alpinizmom 200 let, 50 let smo iz naših stren izrinjali tujce oziroma jih prehitevali s prvenstvenimi smermi, zadnji dve desetletji smo v najožjem svetovnem vrhu – povedano prozaično, dobivamo zlate in srebrne kolajne v Himalaji. O materialnih sredstvih za te uspehe bi bilo težko govoriti – podobno

bi bilo tamjanju. Mlad narod smo in nekako še nismo povsem prišli do spoznanja, da brez nič ni nič tudi v kulturi, športu, umetnosti, torej v »nadgradnji«. Ob porajanju mladega slovenskega kapitalizma naj spomnim le na nekdanjega »kranjskega« kapitalista **Žiga (Sigmunda) Zoisa**, ki je – čeprav nemškega porekla – financiral in usmerjal naše »razsvetljenje«: **Linhart**, **Vodnika**, pa botanike, slikarje. Nič od tega ni potreboval za svoje gozdarstvo, rudarstvo in železarstvo. A brez njegove zavesti, kaj je dobro za to deželo in njene ljudi, ne bi imeli ne prvega slovenskega pesnika in ne prvega dramatika. Potem ne bi imeli niti tega Cankarjevega doma, ker tudi **Cankarja** ne bi bilo, da bi ga po njem imenovali.

Od tedaj je minilo že skoraj 200 let, a ob Vikijevem predavanju naj nam ostane v spominu tudi to, da karkoli pomembnega naredi kak Slovenec na kateremkoli področju, je dobro za nas vse, pa če se tega vedamo ali ne. To je dejstvo.

***

Zdaj se mi zdi, da bi moral planinski javnosti povedati še kaj več, ne pa le to, kar sem obiskovalcem Cankarjevega doma. Pri tem niti ne vem, kako do planinske javnosti priti. Planinske javnosti, članov PZS, je 101 817, naročnikov Planinskega vestnika le 3870. Obvestila Planinske zveze Slovenije berejo le funkcionarji. So oni planinska javnost oziroma njeni vzorčni predstavniki? Najbrž ne. Morda bi moral to napisati v Delu, Slovincu, Večeru, če bi hotel nagovoriti vse člane Planinske zveze Slovenije. Morda bi bila televizija še boljša. A potem bi brali tudi drugi, »neposvečeni«; in zdelo bi se mi, da javno razobešam družinske zadeve.

Da bom kratek: slovenskim alpinistom so cilji jasni, manjka pa jim sredstev. Sredstva za nekakšen osnovni program vrhunškega alpinizma sicer preskrbi vlada prek Športne zveze Slovenije, glavnino denarja pa mora Komisija za odprave v tuja gorstva zbrati od pokroviteljev, darovalcev, s prodajo koledarja, razglednic itd. Vsekakor je vsega veliko premalo. Ne govorim na pamet, ker najbrž najbolje od vseh poznam to mizerijo zbiranja sredstev za alpinizem, mizerijo, ki meji že na osebno poniževanje. Da skušam nagovoriti vse planince, pa je vzrok v tem, da prav oni niti najmanj ne podpirajo vrhunškega športa svoje organizacije – Planinske zveze Slovenije. Niti delček članarine ni šel za Everest, Lotse, Kanč in tako najprej, kaj šele kakšen dodatni denar, zbran organizirano in namensko. Smučarske zveze si še zamisliti ne moremo brez dobrih tekmovalcev, planinci pa, kot da se jih naše himalajske odprave ne tičejo. Celo narobe: od mukoma zbranih sredstev je treba odvzeti lep del – letos prek 100 000 SLT – za delovanje planinske uprave na Dvorčakovi 9 v Ljubljani, prav tako od koledarja. Brez nič ni nič, to je jasno, vendar bi morali biti mi vsi skupaj sposobni poskrbeti za neki denarni temelj Himalaje, Andov itd. Alpinizem je ena od osnov Planinske zveze Slovenije, tudi ena od slovenskih zgodovinskih utemeljitev in sedanjih reprezentančnih dejavnosti na svetovnem odru.

RAZSTAVA AKVARELOV
SLIKARKE DARINKE MADJANOVIČ

IZVIR ŽIVLJENJA

DARIO CORTESE

Gore so močna umetniška inspiracija. Vendar se večina ustvarjalnosti današnjega časa preljuje v besede in fotografije, medtem ko sodobno slikarstvo sploh ne daje poudarka goram. Mogoče preveč »klasične« kot vir inspiracije in s predstavo **Karingerjeve** in **Pernhartove** romantične igre svetlobe in temačnih senc premalo »sodobne« se gorske oblike izmikajo današnjemu slikarstvu. Danes je fotografija tista prevladujoča dokumentacija enkratnosti trenutka in čutenja gorā ter njihova umetniška nadgradnja. O tem, da bi se domači sodobni umetnik lotil tematike gorskega sveta, še do pred kratkim (razen nekaj izjem) ni bilo znano.

Pred letom dni smo v PV zasledili dve vinjeti **Darinke Madjanovič**, 23. septembra letos pa je bila v knjižnici Prežihov Voranc in Ljubljani otvoritev razstave njenih gorskih akvarelov z naslovom »Izvir upanja«, ki je na tem mestu ostala do 19. oktobra.

To je bil prijeten dogodek. **Lado Jakša** je nekaj tistih čudovitih občutij, ki jih izražajo slike, poskušal preliči v glasbo in je posebej v ta namen napisane skladbe na otvoritvi tudi odigral – in še priredba Twin Peaks se je vklopila v celoto drugačnega videnja/čutenja gora. Otvoritev je pomenila tudi srečanje gornikov: »Saj smo tukaj sami znani!« je dejal **France Zupan**, ki je predstavil avtorico in s kratkim nagovorom otvoril razstavo. Z veliko željo, da bi nam Darinka Madjanovič kmalu dala svoje čutenje gorā še na platnu in v olju.

Akvareli akademske slikarke **Darinke Madjanovič** so umetniška hiperrealistična predstava gorskih oblik in svetlobnih prelivov. Tematika 23 akvarelov manjšega formata (približno 32 × 18 cm) so predvsem slovenski hribi. Vendar, prva slika, ki pričaka obiskovalca, je »Sončna krona«: v topli, mehki svetlobi se rumeno oranžni stolpi Zupcev na Durmitorju rišejo na modrem nebu... tista prijetna poznopoldanska svetloba in čudoviti mir gora. To je značilno za večino slik Darinke Madjanovič: čutenje – gora, pokrajine, sveta, sebe, česar koli... –, ki ga dajejo gore, je skoraj s fotografsko verodostojnostjo preliči v slike, iz njih sijejo občutki; prelivanje barv in svetlobe na akvarelih ni namenjeno bežnem pogledu. Še bolj kot upodobitve gora, grebenov in detajlov so izrazno močne slike neba, oblakov in siji večerne/jutranje svetlobe.

Ko enkrat v pozni jeseni stojimo nekje visoko zgoraj v večernem miru, je veličastnost trenutka razpotegnjena v prelive barv na žarečem zahodu. Pogled lebdi na nebu: rdeča se preljuje v oranžno, ki preide v rumeno; zdaj se rahli odtenki zelene nad nami spremenijo v modrikaste, ti v kovinsko sive, ki se prav na vzhodu obarvajo rahlo vijoličasto in se vedno bolj izgub-

Darinka Madjanović, Gora in njen ponos

ljajo v sivem mraku doživetij polnega dneva. In spet nebeški sprehod proti rumeni, oranžni, rdeči... Prav tako veličastnost izražajo najbolj uspeli akvareli Darinke Madjanović. Sprostijo napetost mestnega trenutka in nas prestavijo v znan, veličasten mir večera v gorah, izrišejo oblike vrhov, mehko ali ostrino svetlobe v skalah in stenah in s svetlobnimi prelivi oblikujejo valove gorske pokrajine.

Na razstavi smo živeli z žarečimi jutri v gorah, se ustavili pri večernih svetlobnih prelivih in sijoči belini jasnega zimskega dne.

Podrta gora z okolico se pod sivo oranžnimi oblaki riše na modro vijoličastem jutranjem nebu; sivina prihajajočih oblakov bo zdaj-zdaj prekrila črn obris Julijcev na večernem nebu. Sleme in Draški vrh se vsa temna umikata barvam, ki jih umetniško slika gorsko nebo; vrh Golice se kot velik snežni val ustavlja na sivini oblakov zimskega dneva. Zlati macesni pod Razorjem, Dedno polje v mehki novoletni snežni odeji; prepadne stene Planje se izgublajo v megli doline. Kanjavec: kot »Twin Peaks« vstaja v čistosti zimske jasnine... Šmarna gora z okolico z Velike planine je videti kot utripajoče valujoče morje: valovi temnih grebenov rastejo iz oranžnega mrča.

In belina Grintovcev: tako značilno hrepenenje, ko jih gledamo z Ljubljanskega gradu. Jezerski Stog z okolico pod odejo snega; skalni gmoti Triglava; in Pelca nad Klonicami kot prestola gorskih bogov. Štruca se belo debelí nad dolinskimi megljenim morjem; svež sneg v Planjavi se bo zdaj-zdaj začel plaziti v sivem zimskem popoldnevu. Jesenski pogled na Vrata izpod

Kopic; na zasneženo Jerebico iz Koritnice; na drugi strani je aprilski sneg spet pobelil Jalovec. Ah, in kako lepo bi bilo odsmučati s Kredarice, nad katero vladata RŽ in Triglav! Dolgo in položno je pobočje Vrha Sonca – Grintovca. Prelivanje svetlobe, senc in barv doseže vrhunec v pogledu skozi okno pod vrhom pri Srebrnem sedlu: pod modrino neba sijoče bela Ojstrica nad že rjavo Korošico, skalni okvir okna v ospredju naliva sivino.

Vse to so doživetja gorske pokrajine na akvarelih Darinke Madjanović, ki jim je beseda le šepajoči sopotnik.

Zmrdovanje nad »realizmom« in temu navkljub: ravno zaradi tega so slike tako prijetne, mehke in ostre, hladne in tople – kot taki dnevi v gorah. Občutki se spreminjajo od slike do slike, dvigujejo in spuščajo; so ustvarjalna vez med gorsko naravo, slikarko in nami.

Za zaključek predstavitev gorskih akvarelov Darinke Madjanović lahko rečemo le to, da bi hoteli še – še več, pa tudi drugačne umetniške izraze Darinke Madjanović, še več njenega videnja gorá, s katerimi in za katere živi.

Vsaka gora, najsi bo velika ali majhna, se mi zmerom zdi častljivo, čudovito bitje, polno življenja, lepote in skrivnostnega mika; prizadevanje, da bi jo doumel, se mi zdi najpomembnejši cilj vsega gorništvá. Svet gorá je potrebno razumeti in ljubiti kot celoto. Z odprtimi očmi in s čutečim srcem moramo doživljati živali in rastline, pečine in nebesno modrino, svetlobo in barve, skratka, vesoljno naravo, ki nas obdaja.

Karl Blodig

KAKO POMAGATI PODHLAJENIM?

PAVLE ŠEGULA

Noben prej zdrav človek ne bi smel umreti zaradi podhlajenosti, če so ga rešili in je v zdravnikovih rokah

Dr. Cameron C. Bangs

Bližajo se mrzli dnevi, v gorah pa tudi v dolinah, v naselju in neogrevanih domovih bo marsikdo deležen učinkov mraza. Če bodo ti presegli meje dopustnega, bodo posledice lahko hude; v skrajnem primeru prizadetemu grozi smrt.

O podhlajenosti je bilo v našem glasilu že kar nekaj prispevkov, PZS pa je letos izdala tudi prevod ameriškega priročnika »Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza«¹, v katerem bo vsakdo našel obilico zanimivih, poučnih in koristnih napotkov. Nekaj tistih, ki zadevajo zdravljenje podhlajenosti, navajamo v današnjem prispevku.

***

Trenutno znanje o zdravljenju podhlajenosti še zdaleč ni popolno. Vendar vemo zadosti, da preprečimo smrt večine, morda celo vseh podhlajenih, če po končanem reševanju pravilno uporabimo znanje, ki nam je na voljo.

Razlikovati moramo lažje in globoko podhlajene bolnike. Problemi so povsem različni, zato moramo prizadete obravnavati povsem različno. Če lažje podhlajenemu pomagamo z ukrepi, primernimi za zdravljenje globoko podhlajenih oseb, bo to prizadetim samo v nadlego, povzročilo bo nepotrebne stroške in nevšečnosti. Lahko pa pomeni nevarnost za druge podhlajence, če so na voljo omejene možnosti prve pomoči. Toda če bi se lotili globoke podhlajenosti na način, ki je primeren za lažjo podhladitev, bi to ogrozilo življenje prizadetega.

Podobno kot nenadno (akutno) podhladitev zaradi stalne izpostavljenosti mrazu moramo obravnavati tudi podhladitev zaradi potopitve v mrzlo vodo. Okoliščine, v kakršnih se pojavljata, so različne, načini zdravljenja pa podobni.

LAŽJA PODHLADITEV (TEMPERATURA JEDRA NAD 32°C)

Ljudi, ki so samo lažje podhlajeni, moramo le zavarovati pred nadaljnjim ohlajanjem in jih na primeren način ogreti. Če jim najdemo topel prostor, se bodo brez težav ogreli sami od sebe.

Posebno pozornost zahteva človek, ki smo ga potegnili iz mrzle vode; še naprej se bo namreč ohlajal, če ne preprečimo izgube toplote zaradi izhlapevanja. Najbolje bo, če mokra oblačila nadomestimo s suho obleko. Če je ni pri roki, ožmemo mokro obleko, izcedimo iz nje čimveč vode in jo spet oblečemo, če ima še kaj izolacij-

ske vrednosti. Če mora prizadeti ostati v mokri obleki, moramo kar najbolj omejiti ohlajanje zaradi izhlapevanja. V ta namen ga ogradimo s primernim neprepustnim materialom, na primer z dežnim plaščem, plastično ponjavo, astronavtsko folijo ali z bivak vrečo.

Piti mu damo toplo pijačo, čeprav to nima posebnega vpliva na povečanje temperature jedra in čeprav je iz drugih razlogov fiziološko celo neproduktivno. Če smo tudi sicer storili vse potrebno, da se ohlajanje ne bo nadaljevalo, mu to ne bo škodovalo. Podhlajenec, ki more uživati toplo pijačo, naj to možnost izkoristi, vendar naj ne uživa alkohola, ker ima to spet škodljive posledice!

Zmerno podhlajen človek se lahko ogreje na normalno temperaturo, ko preneha delovati vzrok ohlajanja, vendar je vseeno pametno dovajati toploto iz drugih virov, če so dosegljivi. Uporabimo steklenice z vročo vodo, grelne blazine, vroče kamne ali opeko, vrečko z vročo mivko, peskom in podobno. Če jih položimo na tiste dele telesa, ki se najmočneje ohlajajo, bomo s tem prispevali, da se bo temperatura telesnega jedra povečala. To so predvsem stičišče trupa in beder, boki, prsi, glava in vrat. Pomaga tudi, če se v spalno vrečo podhlajenega stisne nekdo, ki ima normalno telesno temperaturo; toplota prizadetega se bo rahlo povečala, učinek pa ni enak, kot če uporabimo druge pripomočke. Namakanje in prhanje z vročo vodo je varno, če gre za lažjo podhladitev; k temu ukrepu pa se smemo zateči samo takrat, ko smo prepričani, da prizadeti ni globoko podhlajen.

GLOBOKA PODHLADITEV (TEMPERATURA JEDRA POD 32°C)

Smrtnost zaradi globoke podhladitve doseže med 50 in 80 odstotkov tudi takrat, ko podhlajence še žive pripeljejo v oddelek za prvo pomoč v zdravstveno ustanovo. Globoka podhladitev je stanje, ki je nevarno za življenje: gre za pravi medicinsko nujen primer, ki ga je treba v tem smislu tudi obravnavati. Če med posegom nastopi smrt, je to zagotovo zaradi trepetanja srčnih prekatov – neučinkovitega ritma srca, ki v telo ne pošilja prav nič krvi. Ta nenormalni ritem se sam od sebe skoraj nikoli ne vrne v normalno stanje; pogosto ga ni možno spraviti v red niti z najboljšimi ukrepi – to pa se posebej pogosto zgodi prav podhlajenim.

Iz navedenega sledi, da moramo pri delu z globoko podhlajenimi na vsak način preprečiti trepetanje srčnih prekatov.

Globoko podhlajena oseba ne sme hoditi, plezati, plavati; ganiti se ne sme niti tedaj, ko jo premikajo reševalci. Potruditi se morajo tudi reševalci in paziti, da bodo kar najmanj premikali varovančeve okončine, saj bodo le tako

preprečili dotok mrzle venozne krvi v osrednji krvni obtok.

Poskusi z živalmi, pa tudi z ljudmi, ki so bili namerno podhlajeni (največkrat zaradi prekinitve krvnega obtoka med operacijo), so jasno pokazali, da s tresenjem srca lahko sprožimo trepetanje srčnih prekatov. Usodne posledice takega ravnanja prav zgovorno ponazarja podhlajenec, ki smo ga živnega naložili v akia čoln in ga – po divji vožnji z gore – mrtvega iztovorili četrť ure kasneje. Ali pa varovanec, ki umre potem, ko smo ga neprizanesljivo dvignili z nosil in ga – v bolnišnični ambulanti za prvo pomoč – položili na mizo, da bi ga preiskal zdravnik.

Z globoko podhlajenimi bolniki moramo delati enako prizanesljivo in previdno kot na primer z ljudmi, ki so si poškodovali vratni del hrbtenice. Med reševanjem v vodi ali v gorah ni lahko biti prizanesljiv, vendar reševalec nima izbire. Če delo ne bo previdno, bo reševanje zaman. Po drugi strani velja upoštevati, da bo podhlajenec, ki je že nekaj časa izpostavljen mrazu, komaj kaj bolj poškodovan zaradi nekaj dodatnih minut, ki jih zahteva nežnejše in prizanesljiveše ravnanje.

HITRO ZUNANJE OGREVANJE

Veliko izkušenih strokovnjakov meni, da žrtev globoke podhladitve ne bi smeli ogrevati, pre-

den niso v bolnišnici. Hitro ogrevanje lahko povzroči »šok zaradi ogrevanja« in trepetanje srčnih prekatov. Šok zaradi ogrevanja se pojavi, kadar močno podhlajeno osebo (ki je ponavadi tudi močno izsušena) potopimo v toplo vodo. Krvne žile na periferiji telesa, ki so bile prej stisnjene, se zaradi toplote razširijo, kri iz telesnega jedra, katere količina je zaradi izsušenosti manjša, udari iz jedra na periferijo, zmanjša se krvni pritisk, nastane šok. Mrzla kri s periferije, ki zaradi presnove ni kakovostna, se vrača proti srcu in povzroča dodatno ohlajanje jedra in včasih tudi trepetanje srčnih prekatov. Čeprav mehanizma dogajanja znanost še ne zna povsem razložiti, se posledice hitrega zunanega ogrevanja kažejo vse preveč jasno, da bi smeli dvomiti v njegov vpliv. Ne ogrevajmo torej nikdar na hitro globoko podhlajenega človeka, preden je v bolnišnici. Sicer pa ga sploh ne poskušajmo ogrevati; poskrbimo le, da se ne bo še naprej ohlajal! Če je tako, naj miruje. Če ni možnosti za prevoz v bolnišnico, bo morda koristilo, če bomo ogrevali trup.

***

Navedli smo nekaj misli o ukrepih pri podhlajenih ljudeh. Za popolno razumevanje moramo vedeti še dosti več, vendar o tem kdaj drugič; manj čakani pa si lahko pomagajo in poiščejo odgovore v priročniku.

ČARNE POLETNE IN ZIMSKE STENE

RAZISKOVANJE TRENTARSKIH VERTIKAL

EDO KOZOROG

*»Zdi se človeku, da bi zalučil kamen v brezdno.
Z vrha skorajda ni mogoče gledati stoji podse.
Legla sva na trebuh, da sva gledala v neznansko globočino pod seboj v Zadnjico...«*

Tako je zapisal v začetku tega stoletja eden izmed največjih raziskovalcev naših gora in sten tistega časa **dr. Henrik Tuma**, ko sta z **Voznikom** gledala čez steno Vršaca. V njej je prav Tuma prvi opazil velike plezalne probleme, takratni plezalni tehniki seveda še neresljive.

VRŠAC NAD ZADNJICO

Sam sem se prvič zazrl v to prepadno mojstrovino leta 1983, ko sem se skozi Luknjo vračal domov z uspešne ture v Steni:

*»Sklad na skladu se vzdiguje
golih vrhov kamni zid;
večni mojster ukazuje:
Prid' zidar se les učit!«,*

sem se spomnil verzov **Valentina Vodnika** o Vršacu. In čeprav je prvopristopnik čez steno

Smeri v osrednjem delu SZ stene Vršaca: 1. Smer mladosti (1981), Steber (1984), Smer norosti (1985) in Onkraj resničnosti (1989)

(Foto: Edo Kozorog)

Gladke plošče pod Vršačevo streho (Foto: Jože Šerbec)

Franc Ceklin v svoji zgodovinski študiji nedvoumno dokazal, da takrat, ko je Vodnik pisal našo prvo epsko pesnitev o gorah, ni mogel stati na Vršacu, pa gotovo ravno ta gora najbolje ustreza pesnikovi fikciji.

Iz nahrbtnika sem vzel skico Smeri mladosti, ki je bila takrat komaj enkrat ponovljena (začetniki smo si jo upali vzeti v roke le na samem) in po njej ugotavljal, po katerih počeh in previsih poteka. Že takrat pa sem imel domišljijo daleč pred svojimi zmognostmi: kjer Smer mladosti zavije pod ogromno streho v dolgi prečki desno in se nato nadaljuje navzgor, sem se začudil: zakaj nista **Podgornika** nadaljevala naravnost? Že naslednje leto sem od blizu videl, zakaj ne...

V naslednjih letih sem v Vršac zahajal najraje. Preplezal sem ga podolgem in počez, velikokrat po prvenstvenih smereh, v mojih mislih pa je bil tudi, ko sem plezal v tujih gorah. Največji problem pa je ostajal...

Pozno poleti 1989 sva se z Jožetom zopet znašla v prijazni koči na Prehodavcih. Znancu bi naju izdali težki nahrbtniki, da sva prišla dokončat začeto. Pred dvema letoma sva namreč v enem dnevu preplezala le dobrih sto metrov gladkih plošč do pod strehe.

Tokrat sva odločena stvar dokončati. Zjutraj se še v temi spustiva po prehodih z vrha stene do vstopa. Ker v tem delu stene pozna va že vsako polico, nama ni težko priplezati do točke, kjer sva takrat končala. S seboj imava veliko tehnične opreme, ne manjka pa niti biva k oprema.

Že prvi raztežaj, izpostavljena prečka, naju preseneti: dvajset metrov prečenja v previsnih ploščah, z nogami po eni, z rokami po drugi poklini. Čeprav sta obe slepi, le nakazani počli,

pa se dá tu pa tam urediti varovanje z friendi. Na koncu raztežaja obvisim na izvrtanem svedrovcu in ne vem, ali bi težave ocenil s »štiri«, ali s »sedem«. Na koncu se odločim za »fantastično«.

Naslednji raztežaj se je stena postavila navzven, v nebo: najprej nekaj krušljivih previsov in strehic, potem pa, ko je največja, skoraj šestmeterska streha moreče prežala nad mano, se točno pod njo čez strehast balvan prekucnem – na poličko. Čeprav je čez streho vabljava poč (za **Kara** in **Jagliča** bi bila prava poslastica), pa se prepustiva Vršačevi skrivnosti: po kolenih se skobacam naprej po polički kake tri metre desno, kjer se streha močno skrajša – in tu naju znova čaka presenečenje. Stena se tu kar naenkrat odpre, plezanje pa nadaljujem po previsni počli, ki jo zmorem celo prosto. Tako sva čez enega od najbolj divjih delov stene v Julijcih (če tu sprožiš kamen, se najmanj 600 metrov ne dotakne stene) našla fantastičen prehod. Vendar pa kljub temu za to skrivnost ni dovolj, da si le raziskovalec...

PLANJA V TRENTI

Prvo sonce – po Soški dolini v Trento: »Človek lahko spet veruje v Boga.« Blage sape, po sončnem zatonu cvrčijo cvrčki: »Tu se zares čutiš nekje v svetu doma in ne kakor izposojen ali kakor v pregnanstvu. To mi godi, kakor da sem tu rojen in vzgojen...«

Goethe

Prav zares, vsakokrat, ko se peljem od Soče navzgor, se počutim podobno kot **Goethe**, ko je pred slabimi dvesto leti potoval v Trento. In vsakokrat se mi kot vsakemu drugemu alpinistu pogled ustavi na Planji, da me zablešči odsev zapadnega sonca v gladkih ploščah njene stene.

Resnici na ljubo: čeprav je stena Planje ena od najlepših in najtežavnejših pri nas, sem jo sam dolgo časa občudoval le bolj od daleč. Prvič sem sicer ponovil Mansardo, potem pa sem kar trikrat končal z različnimi soplezalci ves premočen že v prvih raztežajih. Lani pa, ko vikendi že dolgo niso bili več rezervirani le za plezarijo, sem se zopet odločil: poskusil bom preplezati novo smer v gladkem delu severozahodne stene, kjer do sedaj po levi strani poteka le **Knezov** Obraz Planje.

Z Miro m se zavedava, da bo to tehnična smer; to pomeni ogromno opreme in počasno plezanje, kar pa ima za posledico tudi biva k (fino, v Julijcih že dolgo nisem bivakiral!). Ker je stena obrnjena proti soncu, je tu še dodaten tovor vode za dva dni.

Plezati začneva v grapi desno od **Grošljeve**, ki sem jo spoznal lani pozimi. Kljub enakomernim težavam napredujeva prosto raztežaj za raztežajem po lepih prehodih. Zavedava se, da je vsa spodnja polovica stene le boj s časom. In res: pozno popoldne priplezava do še bolj gladkih plošč, kot sva jih pričakovala – ena sama 300-meterska monolitnost, brez napak.

V prispevku so opisani vtisi z dveh prvenstvenih vzponov: »Onkraj resničnosti« v Vršacu nad Zadnjico (-VII, A3, ED, avtor je plezal z Jožetom Šerbcem 24. 9. 89) in »Eni in drugi« v Planji (VI+, A3, TD+, plezal z Mirom Fonom 26. 8. 90), ter z osmega vzpona čez Zaledenele slapove v Loški steni (70–90°, ED-, plezal z Jožetom Šerbcem, jan. 91).

Pač, odkrijeva ali bolj slutiva prehod, ki pa naju bo zapeljal iz osrednjega dela v desno, torej iz idealne linije. Vendar bi za naravnost potrebovala célo tono svedrovcov.

Že kmalu zavrtam prvi svedrovec, nato nekajkrat stopim na hudičev krepelj, celo bakrena glavica mi pride prvič prav tudi v domačih gorah. Skratka, tako se počasi goljufas čez plošče, dokler ti ne zmanjka živcev ali pa idej. Takrat znova zavrtas – in tako naprej do noči.

Prespiva v skoraj idealni votlini, eni izmed tistih, ki jih je v Planji polno.

Razmišljam: prostora za »velike smeri« je tudi v Trenti vse manj. Alpinist pa si človeško želi vedno nekaj novega, hoče biti ustvarjalen. V zgodnji pionirski dobi alpinizma so osvajali stene, v klasični dobi markantne dele sten, v sedanjih moderni dobi rešujemo probleme zahtevnih delov sten, ki pa jih je vse manj. V obdobju, ki prihaja, bodo plezalce tudi v visokih stenah zanimali morda le še oprimki v smereh, opremljenih z vrha. V tej prostorski (pa tudi idejni) krizi v Alpah je potrebno vse pogosteje potovati v alpinistične kolonije Andov ali Himalaje, kjer je še nekaj prostora. In kaj potem? Pravila igre se spreminjajo, odnos človeka do časa in prostora pa se ne bi smel...

Zjutraj nadaljujva tehnično do prvih večjih razčlemb, ki naju kmalu pripeljejo v čudovitem, izpostavljenem prostem plezanju na rob stene.

LOŠKA STENA

»Pogosto še pridem čez Predel. In vsakokrat, kadar se prikaže pred menoj Loška stena, ta orjaški zid, se ustavim, vedno na novo ostrim pretresen in mislim z ljubeznivima Angležema vred: Tako, konec! Tukaj je konec sveta!«

Dr. Julius Kugy

Če je Koritnica oltar prostosti, kot jo je označil Igor Škamperle v najinem plezalnem vodničku, potem je Loška stena gotovo njegov tabernakelj, v katerega skrivnosti pokuka le malokdo. In Zeleni slapovi, ki sta jih preplezala brata Podgornika v idealni zimi leta 1981, so kot Notredamska gospa, ki se prikaže le vsakih pet let. Ko so se prvič, sem v alpinizmu komaj shodil. Drugič, leta 1985, sem jih zamudil za nekaj dni, tretjič, letos, pa me je dober led našel nepripravljenega. Slapov nisem plezal že dve leti. Kljub temu sem se počutil v dobri kondiciji, zato me je Jože zlahka prepričal.

Začela sva zjutraj v grapi za Logom pod Mangartom, pri slapu, imenovanem Parabola, ki pa

V steni Planje

(Foto: Miro Fon)

ne zamrzne. Za njim se pričnejo slapovi nizati drug za drugim in tu se led skorajda ne prekine vse do vrha Planince 1500 metrov visoko v Loški steni. Pravi ledni tobogan, za alpiniste pa ledna tura, ki ji pri nas ni para. Bolj je podobna turam v svetovno znanih kanadskih slapovih Alberte.

Spodnji, lažji del je Jože že plezal pred dvema dnevoma, vendar je moral turo pod najtežjim delom prekiniti, ker sta bila v njem že dva Italijana (ki pa vzpona nista dokončala). Zato greva danes kar naravnost do glavnega dela slapu – 200 metrov skoraj navpične vertikale, varovanje le na lednih vijakih. Po nekaj deset nerodnih zamahih v trdem ledu znova začutim slast lednega plezanja, ki sem ga že skorajda pozabil. Odlični, varen led, toda navpičen, in prvič si lahko predahneš šele po dveh raztežajih.

Ko si na vrhu z Jožetom seževa v roke, ugotovim, da sem letos že kar prve dni v letu izpolnil cilj, ki sem si ga zadal v alpinizmu v zadnjih letih: vsaj še eno turo na leto v domačih gorah, ki mi bo zares nekaj pomenila...

Že dolgo vemo: ne gre nam tako, kot bi radi, večina zasluži manj, kot misli, da bi morala za svoje delo, cene se hitreje povečujejo kot plače, za marsikatero podražitev (na primer tudi Planinskega vestnika) se komajda še opravičimo svojim kupcem. V uredništvu Planinskega vestnika se karseda trudimo, da bi bralci za svoj denar dobili čimboljše planinsko branje, radi pa bi seveda, da bi nas bralo še več planincev, morda kar vsaka slovenska planinska družina. Prosimo Vas, ki ta trenutek berete te vrstice: poskušajte z novim naročnikom povečati krog bralcev najstarejšega slovenskega mesečnika!

NA NAJVIŠJEM VRHU OTOKA, SKORAJ 2000 METROV VISOKO

POMLAD NA CIPRU

FRANČEK HRIBERNIK

Z Brnika sva z Milanom priletela na Ciper v skoraj prazni devetki Adrie-Airwaysa. Pri nas se je šele razcvetela majska pomlad, na Cipru pa je bilo že vroče poletje. Čeprav so bile morske plaže še skoraj prazne, naju tako zgodnji dopust ni razočaral. Prav nasprotno, saj sva prišla na Ciper zaradi planinarjenja in nobena Afrodit, ki bi morda stopila iz hladne vode, naju ne bi odvrnila od pogledov proti položnim slemenom gorovja Trodos.

GORA SREDI MORJA

V hotelskem prospektu piše za Ciper, da je to tretji največji otok v Sredozemlju, ki leži na skrajnem vzhodu Sredozemskega morja. Površina je 9251 kvadratnih kilometrov in ima okrog 650 000 prebivalcev. Dolg je 240 in širok 95 km. Na jugozahodu se razprostira planinski masiv Trodos, ki je poraščen z borovimi gozdovi, hrastom in cedrami. Planinski masiv je dolg okrog 80 in širok do 30 kilometrov, z najvišjim vrhom Olimpom (1951 m nadmorske višine) v sredini. Ciper ima izrazito mediteransko klimo: toplo in suho poletje in deževno in nestabilno zimo, med katerima sta kratka pomlad in jesen s hitrimi vremenskimi spremembami. Zime so blage s povprečno temperaturo do 10°C in do +4°C na planinah. Število sončnih dni na leto kljub temu doseže 340. Sneg ob novem letu pobeli Trodos in od januarja do marca je na teh pobočjih možno tudi smučati.

Narodni park »Apneniške Alpe« (Kalkalpen)

Na nekaterih območjih avstrijske Štajerske je še ohranjena prvobitna gorska in rečna pokrajina, ki jo je vredno pa tudi nujno potrebno zavarovati, preden jo bodo človekovi posegi začeli ogrožati. Gre za predele ob meji z Gornjim Avstrijskim, zajemajo pa Totes Gebirge, Reichraminger Hintergebirge, Sensengebirge, Bosruck in Haller Mauern; Gesäuse je že zavarovan, Ennstalske Alpe pa deloma.

Gornjeavstrijska vlada je s tamkajšnjimi naravovarstvenimi organizacijami in planinskimi društvi že sklenila ustanoviti narodni park. Socialistični poslanci štajerske deželne vlade so jeseni leta 1990 predlagali ureditev tega NP še na štajerski strani, tako da bi postal bilateralen. V predvidenem obsegu bi NP meril več kot 1400 kvadratnih kilometrov, od tega 700 km² na Gornjem Avstrijskem, 500 km² pa na Štajerskem (Gesäuse in Ennstalske Alpe niso upoštewane).

Medtem ko so na Tirolskem, Koroskem in Gornjem Avstrijskem že uresničene zamisli o NP ali pa so blizu uresničenja, pa na Štajerskem o tovrstnih projektih razpravljajo že dobrih deset let brez otipljivih rezultatov.

Kmetovalske, turistične in gozdarske strukture bi morale biti v NP omejene samo na obrobje, v jedru pa bi bili varovalni gozdovi in neproduktivni gorski svet. V celotnem NP bi bila dopustna samo obzrna izraba in mehki turizem; turistična infrastruktura bi bila omejena samo na obrobje.

Z ustreznimi ukrepi, zahtevami in prepovedmi bi bilo zagotovljeno ekološko ravnovesje.

F.V.

Če temeljito pogledamo zemljevid Cipra, ugotovimo, da se na otoku vzporedno vlečeta dve gorski verigi. Ena je planina Trodos, druga pa je na severnem delu otoka; med njima leži rodovitna dolina Messaria. S takšno konfiguracijo je otok Ciper podoben žlebu, po katerem tudi resnično teče voda in kjer je žitnica države.

Severna veriga vrhov doseže z najvišjim vrhom 1024 metrov višine in je v okupiranem turškem delu otoka. Južna gorska veriga je višja in tu je najvišji vrh Trodosa – Mount Olympus. Za dva zagnana ruška planinca prava poslastica in trening za poznejše, težje vzpone v naših bolj visokih gorah.

Potovalna agencija naju ni pritegnila na Ciper zaradi čudovitega toplega morja, ne zaradi 340 sončnih dni na leto in ne zaradi boginje lepote in ljubezni Afrodit, ki je, porojena iz morske pene, stopila na otok. Prignala naju je želja, da stopiva na najvišji vrh dežele.

S TAKSIJEM SKORAJ NA VRH

Za obisk najvišjega vrha sva določila dan, ko sva že dovolj spoznala okolico najinega bivališča v Larnaki. »Sposodila si bova avtomobil ali kakšno novejšo motorno kolo,« sva načrtovala, »in se tako odpeljala v hribe.« Pa je takšen načrt kmalu splaval po vodi (nič čudnega, saj je okrog in okrog morje!), in sicer takrat, ko sva ugotovila, da morša na otoku obvladati vožnjo po levi. V mestnem jedru Larnake sva opazovala hrupen promet in si pomežiknila: »Fant, ni preveč varno, težko bi dal prednost tistemu z leve...« Pa sva šla nazaj v hotel Svetlos in po telefonu naročila taksi za pet oseb. Pet oseb? Da, še trije Ljubljančani so hoteli z nama v planino! Prav prijetno. Delitev stroškov za 330 kilometrov poti bo primeren ukrep za najin devizni žep.

Voznik taksija – mercedesa je vozil zelo hitro po moderni cesti proti Nikoziji. Komaj nam je uspelo tu in tam opaziti razmejitevno bodečo žico med grškim in turškim delom ozemlja, ki nas spremlja prav v središče glavnega mesta. Bunkerji mirovnih sil OZN so prežali na našo pot, vendar se okoli njih ni dogajalo nič posebnega.

Dolina Messarie je spokojno počivala v opoldanski vročici. Poslovlili smo se od Nikozije in zavili proti hribom. Kmalu bomo zapeljali v ozko dolino, po kateri je žuborel potoček, z bregov pa so se majale veje limonovcev. Tudi češnje so ponujale rdeče plodove do ograje ob cesti, vendar v varni razdalji. Pri koritu z mrzlo vodo je voznik ustavil, da smo se malce pretegnili in namesto vode popili liter črnega »othella«, ciprskega vina, ki se je tako prijetno razlezel po žilah popotnikov.

Nad taverno se je cesta hitro dvigala v številnih zavojih, zato smo v hipu prešli mejo 1000 metrov nad morjem. Tu so tudi gozdovi postali

Vrh ciprskega Olimpa pozimi

gostejši. Nizki, čokati borovci so prehajali v neskončen razgled proti vrhovom planine Trypylos, kjer si je ciprski predsednik **nadškof Makarios** določil mesto večnega počitka. Seveda nas je šofer odpeljal do grobnice. Mučna tišina je na tej planini nad 1300 metrov visoko. Darilni robčki ob kapeli šelestijo v vetru, iz samostana Kyko se sliši molitev za spoštovanega predsednika, a veter odnaša vse skupaj na sever proti Turčiji.

Gledam na vzhod, želim gledati Olympus, ki je sedaj že precej blizu. 22 kilometrov se peljemo nazaj in od glavnega križišča spet potujemo proti glavnemu vrhu. Tu in tam prečka našo asfaltno pot tista prava, planinska steza. Med borovci je zmeraj več takšnih poti in to da slutiti, da smo že blizu cilja.

SPOMIN NA DOMAČE HRIBE

Pogorje Trodos je prijetno položno hribovje, ki mu le 49 metrov manjka do 2000 metrov nadmorske višine. Tik pod glavnim vrhom, kamor še seže senčnat borov gozd, je najvišje ciprsko turistično središče. Čeprav je na tem platoju zgrajen kompleks hotelov, tavern, bungalovov in objektov za zimski turizem, so domačini pazili, da ne bi padlo niti eno drevo košatega bora. Njegove veje ponujajo smolnat vonj nad našo mizo, ki se šibi od dobrot mešanice različnega mesa. Točajka pleše z jedilnim priborom okrog nas in se prijazno nasmiha. Medtem se med bori zapodi megla in točajka izgine mimo vrat taverniške kuhinje.

Poleg bora raste na tem območju mnogo ceder, pa jelša v globokih grapah. Na vrhu Trodosa je

ostra klima. Potočki se zlivajo v doline, manjši slapovi hrume tu in tam, tudi ribolov je možen, polno je koticov za piknike in kampiranje. Privlačni so sprehodi na nizke griče, pa ježa na konjih do cerkvá in samostanov, ki jih je toliko, da jih je težko prešteti. Od januarja do marca so vrhovi prekriti s snegom in takrat Ciprčani poženejo svoje vlečnice proti vrhu Olimpa.

Sonce nas je pustilo na cedilu prav v trenutku, ko smo pogoltnili zadnje koščke pikantne ovčetine. Košati bori so izginili v gosti megli in nemudoma smo morali obleči toplejšo garderobo. Veter je zapihal in nas »odnesel« prav na vrh, neposredno ob jekleno varovalno ograjo meteorološkega observatorija in angleške baze.

Na vršni konici Cipra sva začutila nekaj, kar je spominjalo na nekajminutno oddaljenost od domovine. Kot da bi v megli pripilaval vonj po gobah in naju spomnil, da pobskava še pod krošnjami tu že popolnoma prittlikavih borov. Ker zaradi megle nisva videla nikamor, sva verjela, da sva blizu domačih gobarskih terenov. Torej na cilju? Pobral sem rdeč kamen s tal, ga opazoval in ugotavljal, da vendarle ni čisto pravi baker, kajti beseda ciper pomeni baker, in če je otok dobil ime po tej iskani kovini, pomeni, da je tudi ta pravkar pobrani rdeči spominek delček ciprskega narodnega bogastva.

Nisem želel hitro oditi z vrha, kajti v suhi megli sem zaslutil vso ljubezen Afrodite do te čudovite dežele. Že nekaj dni sem njen gost, zato je prav zaradi tega v dno srca padlo nekaj tistega, kar pomeni belo barvo hiš, pročelij in ograj, barvo neba in megle na Trodosu. Podoba mitološke Afrodite z nežnim obrazom; bela prispodoba, ki naju spremlja povsod. Pred obiskom najvišjega vrha sva jo gledala na stojnicah v Larnaki, v izložbah trgovskega centra v Lamassolu, ob beneškem obzidju v Nikoziji, v nočnih lokalih in v kotu hotelske restavracije Sveltos. Srečna, da nisva doživela pogledov samo mrtvih belih kipov, sva v tej belini na vrhu Trodosa čutila še hrepenenje črnih oči živih Afrodit, ki turistom iz vsemogočnega sveta ponujajo hladne napitke v nizkih tavernah ob obali in tu na planini Trodos.

Gorski reševalci – neplaninci

Na junijski seji upravnega odbora Planinske zveze Slovenije je Ivko Bergant opozoril na problem, ki je v planinski organizaciji že dolgo opazen: več članov postaj Gorske reševalne službe Slovenije ni včlanjenih v nobeno planinsko društvo, kar pomeni, da niso člani Planinske zveze Slovenije. Marija Lah-Vild pa je na isti seji opozorila na to, da nečlani Planinske zveze Slovenije prejemajo priznanja Zveze – za uspešno delo v PZS. – V razpravi se je izoblikovalo mnenje, naj bi vsi člani planinske organizacije, seveda tudi gorski vodniki, gorski reševalci in drugi, imeli eno samo izkaznico – društveno izkaznico PZS.

KRIŽ-KRAŽ OD STOLA DO VOGLA

MARINKA PETANČIČ JECELJ

Odločitev, da gremo v začetku septembra na desetdnevno »popotovanje« od kočice do kočice, je bila kar malce pustolovska. Nismo imeli točno določene poti in ne rezervacij za spanje; kar bo, pa bo, smo si rekli. Brez vsakršnih obveznosti in hitenja ter »nabiranja« vrhov in žigov, samo hoja glede na trenutna razpoloženja.

In tako smo začeli tisto nedeljsko popoldne iz Trziča proti Kofcam. Nahrbtniki so bili precej težki, tako da smo do doma prispeli v večernem mraku. Oskrbnika sta bila sicer zelo uslužna, a na večerjo smo morali k pastirski koči. Ni nam bilo žal: ajdovi žganci in velika skodela vročega mleka so nam še kako teknil.

Zjutraj nas je prebudilo sonce in pogled na Storžič in Križko goro. Pohiteli smo na Veliki vrh. Hoteli smo po grebenu do Kladva in Škrbine, pa nam je namero preprečila megla. Vračali smo se po isti poti do doma in potem vzeli pot pod noge v dolino – mimo Matizovca do Podljubelja.

Kaj pa sedaj? Najprej v gostilno Ankele in na pizzo! Kljub prijazni postrežbi in dobri pizzi nas je le zaskrbelo, kako bomo prišli do Ljubelja; tod ne vozi noben avtobus, še delavski ne, odkar smo imeli nemirne čase, so nam povedali. Spraševali smo, kakšne so možnosti za prevoz in verjetno se nam je krepko poznalo na obrazu, da nam ni preveč lahko pri duši, ko smo mislili na hojo po asfaltu več kilometrov daleč; pa se je lastnik gostilne Dragan kar naenkrat odločil in se ponudil, da nas bo s svojim avtom odpeljal tja gor. Samo če bodo šli vsi nahrbtniki v avto... Bodo, bodo! smo v en glas odgovorili, jih bomo pa imeli na kolenih! In gostilničar nas je kar v belem predpasniku odpeljal.

ČUDOVITA GREBENSKA POT

Ampak, groza! Na zidu ljubeljske restavracije je viselo opozorilo: Dom na Zelenici zaprt. Kaj pa

sedaj? Večerilo se je že, avtobusa nobenega za nazaj, prometa tudi ne za avtoštop. Prav žalostno smo stali tam s težkimi nahrbtniki, ko nas je ogovorila domačinka in nas vprašala, kam smo namenjeni. Hm, je rekla, druge izbire ni, kot da prespite v Kompasovem hotelu, ki je sicer zaprt in nima tople vode, prenočišče pa le bo.

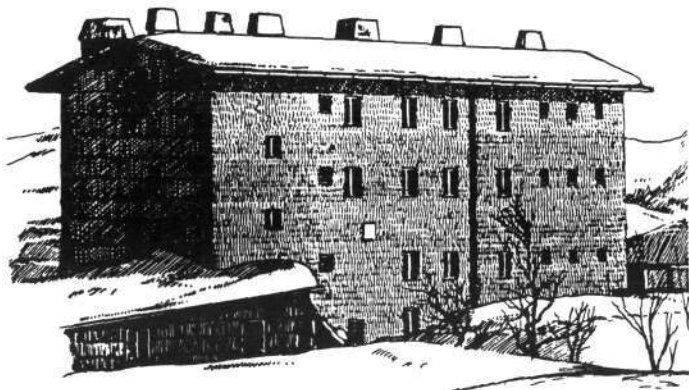
Z Zelenice smo naslednje jutro odšli pod Visoko Vrtačo na Stol. Pot je bila lepa, le po melišču proti vrhu smo se namučili. Srečali smo dosti cvičkarjev – Avstrijcev, ki hodijo k oskrbniku Jožetu na cviček; tega namreč zelo cenijo. Oskrbnik in žena sta nas lepo sprejela. Malo smo poklepetali, se nasmejali in se potem spravili v postelje. Ob šestih drugi dan smo bili že pokonci. Še zadnji pogled nazaj na Visoko Vrtačo, Zelenico in Begunjščico z Roblekovim domom, pa po grebenski poti proti Golici. Čudovita pot je to. Razgled je na obe strani, na avstrijsko in našo. Cesta v dolini je videti kot reka. Hoja je lahka, slikovita.

Kmalu nas je dohitel samotni planinec in nas ogovoril. Ker je tod hodil prvič, je želel hoditi z nami. Seveda, bo bolj veselo! Sam je prehodil že Dobroč in Begunjščico, ta dan je prišel že iz doline. Prav lepo smo se imeli; na Bevški planini smo od prijaznih pastirjev dobili kislo mleko, srečali črnega gada in moške posikali z manekensko kozo.

V koči na Golici je bilo skoraj prazno, tako da smo si od oskrbnice lahko izgovorili žgance in gobovo juho. Tako podkrepljeni smo še prišli na vrh in je bilo ta dan hoje res zadosti, še posebno za sopotnika **Andreja Zalezino** iz Kamnika. Spanje v koči je bilo prav bahavo: v izrezljanih posteljah kot v pravljici.

HUDA URA NA KOMNI

Zjutraj smo se poslovili od Andreja, ki je krenil v drugo smer, mi pa peš po cesti na Jesenice, kjer smo nakupili sveže kruh in sadje, nato pa

Dom na Komni, izhodišče za lepe planinske izlete

se z avtobusom odpeljali v Bohinj in z gondolo na Vogel. V brunarici smo se dogovorili za večerjo in spanje in ker je bilo časa dovolj, smo se malo razgledali naokoli in se nastavili soncu, preden smo šli spat.

Okrog polnoči pa nas je zbudilo rahlo šelestnje. Vsak je pomislil na drugega, da je morda lačen, pa išče hrano po vrečkah. Ker pa šuštenja ni bilo konca, je Peter prižgal baterijo – in glej ga, zlomka, kdo je šaril po naših vrečkah! Lep, debel polh! Gledal nas je s stene in bolj smo se mi njega bali kot on nas. Komaj smo ga napodili skozi okno in ugasnili luč. Pa ni bil dolgo mir. Zopet je ropotalo, prižgali smo luč, na steni je bil spet polh, pa ne eden, kar trije. Kar nekaj časa smo porabili, da smo jih odgnali; na okensko polico smo jim nastavili čokolado in zaprli okno.

Grebenska pot z Vogla proti Komni je vedno lepa. Vsako leto jo prehodimo, pa nam je še vedno pri srcu. Razgled na Julijce je čudovit, cvetja je dosti; že proti Komni smo srečali **Mileno Peče**, ki je s palicami mahala okoli sebe, češ da odganja kače. Srečala je najprej Petra, ki je pohitel pred nami in ji priporočil, naj se pazi, ker da je na poti srečal dva gada. Milena je pohitela proti planini Razor, mi pa čez planino Govnjač na Komno.

Prav veseli smo bili prijaznega sprejema osebja v domu. Tudi Marinih ajdovih žgancev (že spet!). Še vedno se nam niso uprli. Nič kaj veselji pa nismo bili noči brez spanja. Mladina, ki je zvečer prišla iz doline, je vso noč razgrajala, vpila, poskušala peti, tolkla po vratih, se klicala. Sredi noči sem odprla vrata sobe, pred katerimi so razgrajali mladi. Sedeli so po tleh, z nogami uprtimi v stene, ograjo in vrata sobe. Litrske steklenice z vinom in žgano pijačo so bile napol prazne. Po tleh je bilo polito, razmetano. Na prošnjem, naj bodo tiho in gredo drugam ali v svoje sobe, ker da imamo mi drugi dan dolgo pot na Krn, so se samo smejali in vpili. Tudi Marice niso ubogali, ko je zahtevala mir. Mislim, da je tako obnašanje vredno vse kritike, saj ti ne hodijo v hribe zaradi hribov, ampak

predvsem zaradi pitja in razgrajanja. Pa nimam nič proti mladim! Nasprotno. – Vsak konec tedna pridejo skupine na Komno, vino in žgano pijačo prinesejo s seboj, tako da s takimi tudi ni zaslužka. Osebe doma pa mora za njimi pospravljati, pomivati in brisati. Po taki noči smo vsi nenaspani, tako mi planinci kot osebe. Pa kljub temu kuharica Marica že ob petih v kuhinji pripravlja hrano za nas. Pa se nobeden od teh razgrajčev ne opraviči. Le glasni so še naprej in se norčujejo. Tudi oskrbnik Janez jih ne more ukrotiti, saj jih je včasih tudi po 40 v skupini, starih od 16 do 18 let.

POT PO BLIŽNJICAH

Krn pa je bil kljub temu lep. Nebo je bilo temno modro, videlo se je tja do Tržaškega zaliva. Tudi Krnsko jezero je bilo čisto in mirno – kot steklo. Po več kot 10-urni hoji je bilo veselje ob vrnitvi na Komno še toliko večje, ker so mladci odšli v dolino. V tem domu te takoj postrežejo, izpolnijo ti marsikatero željo, Marica ti lahko za zajtrk skuha mlečni riž z veliko čokolade, če želiš. Verjemite, ni bil slab!

Nekaj dni smo ostali tukaj in od tod hodili na okoliške vrhove: Mahavšček, Bogatin, Lanževica, Sedmera, Črno jezero. Ves čas je bilo lepo vreme. Razgrajanja ni bilo več, oskrbnik Janez je bil nasmejan – kaj bi si še želeli!

Tudi vrnitev je bila v sončnem dnevu. Kar žal nam je bilo zapustiti vrhove in mir in zopet iti v vsakdanjost.

Pot s Komne do Savice pozna vsak. Škoda, da nestrpni planinci ne hodijo po poti, marveč krajšajo ovinke in s tem uničujejo poti. Marsikje se že usipa kamenje, pot se oža, nihče pa je ne vzdržuje. Le zakaj ne bi planinci disciplinirano hodili po poti in jo s tem očuvali, saj se poti spreminjajo že same od sebe, od vremenskih razmer, dežja in snega! Pa ni samo ta pot taka; tudi drugje smo opazili nestrpnost planincev. Menim, da pravemu planincu v hribih 15 do 20 minut, kolikor pride prej na cilj, ne bi smelo toliko pomeniti, da mu ni mar, kakšna postaja pot.

POTI MED OGRADAMI IN PUSTIMI RAZVALINAMI

LAŠČEK IN LOKOVEC

RAFKO TERPIN

Slap ob Idrijci je spokojen kraj. V zgodnji jutranji uri dremav stopim iz modrega avtobusa: »Živijo!«

Avtomobili prebujajo dolino.

Most čez reko. Čez jez starega mlina grmi voda. Poje, buči, ta čas debele klati. Bel porton bližnje speče hiše. Za njo z roso napit travnik. Stezo je treba na novo zastaviti, travo sveže prekleklati. Kar počez.

Vem, za grmovjem se v strmo poseko žene nova gozdna pot, bolje vlaka. Pohodila je staro bližnjico na Vrata. Manjkajoči del steze ovoham podobno kot srnjad, ki je skočila pred mano.

Zalovi me prva sapa, jaz pa stezo. V igrivih kljukah se kar prijetno dviga iz doline. Polna je domislje. Nekaj starih počivališč, kjer se je moglo odložiti breme, se da začutiti.

Tod so nekadaj z Lokovške planote nosili k Idrijci mlet. Breme so optali – pa na pot. Dol s pezo na krami, gor enako. Si mislim, s kakšno slastjo so poslušali bližajočo se reko, ne studenec – reko. Vodo! Moj bog, koliko vode! Pojoče vode skoraj niso poznali... A gor grede so se skozi ves klanec poslavljali. Poti so bile same po sebi breme. Zapustiti svet bučne, mogočne, zelene reke in se spet zaplankati v domovanje plehke molčeče kapnice! Kolikokrat so se naslonili v breg, se obrnili k njej, k reki, in od kraja zapeli z njo!

Spomladi je ob stezi vse belo teloha. Pa medvejke je dovolj. Na Idrijskem je bolj redka. Vrh steze je nekaj stopnic in cesta. Usekana je v skalnat prehod. Z varnostjo občestnega zidu je konec utečeno nepopustljivega klanca. Tu se je odrekel svoji trmi.

TEPEM CESTO IN CESTA ME TEPE

Čepovanska Vrata so bolj majhen raztresen zaselek s trgovino, Vrata so severni konec čepovanske suhe doline, Vrata se z belo cesto odpirajo k Idriji, k Sv. Luciji.

Čez rečno dolino se razpenja Šentviška planota. Zadaj, kadar nas ima bog rad, se v prvo sonce poženejo gore med Bačo in Bohinjem: Jalovnik, Žabniški Kuk z Voglom, Šija, Rodica. Še Vrata zgodaj najde sonce. Odškrne jih.

Dol proti Čepovanu in Grgarju je drugačen. Hladi se v skoraj nočni senc, otplosti, ledu, zmrzali, ivju, plavkasti slani, pokljavem srežu, kristalasti tihoti... Kar mu je namenjeno. Še dolgo! Sonce mora prej pripihati čez Čepovanske Vrše, Drnulk in Kobilco.

Pa tepem to trdo cesto. In ona mene. Že za usekom jo je po svoje mahnil voznik – mimo sesutega Podleska. Višje se je v Grudnico odcepila stara vojaška pot, mimo Grive, mimo Grudnovca. O, poznam sončne korake, ki jih lahko odmerja popotni škrapetom!

Trgovina je na levi, Maraževca na desni. Kmečki dom je občudovanja vreden. Trdno je zastavljen na sončnem kraju. Dva čisto zarisana portona. Sonce na pragu. Mačka mežika v sonce. Steza skozi travo za kozolcem je stara, a jo je v visoki travi težko najti. Na srečo je kratka. V gozdu je vse pojasnjeno.

Pod čelom betežne kmetije se začenja gozdna cesta. Spomladi je ponekod vsa v spominčicah. Hiša »Pod vrhom« prisluskuje svoji umirjeni starosti. Preorana je z odpovedmi, kadar v maju cveti ves breg. V podbojih se za trenutek zasivi starčevski obraz. Besed ni... Opešan hram pod krošnjami je še imeniten: opaž, sprana slama, kamniti okenski okviri. Strma hišna streha je krita z bobrovcem. Zid je bel. Peče. Okna, vrata so preprosti vrezi vanj. Zelene so trave, spominčice modre. Regratove vojske. Hruške in cimbarji so se odprli. V pomlad raste večnost.

Hladna gozdna cesta pride na plano, na vzhod se zaobrne. Seže v zlekajeno dolino Gornjega Lokovca. Pa smo tam! Poznam tri dolge vasi. Kanomljo, Davčo in Lokovec. Kanomlje so tri in Lokovci tudi. Gorenji, ta – moj, se lahko baha še naprej: Novo mesto, Rezija, Lokovške Vrše, Zadruga, Lazna...

LOKOVŠKE VRŠE

Ne, ne, rajši pot pod noge! Skočim čez vaško cesto do bližnjega Črča. Kakšno ime! Gospodar trdi, da je prišlo od tolminskega ččca (deklica). Po njegovem so v hiši rastle čedne čeče in se je ime oprjelo. Prav. Naj pri Črču kar rastejo čedne deklice! Naj jih bo rajši preveč kot premalo!

Za hlevom se v strm pašnik vzpenja kamnita pot. Poleti je vsa v šetraj, jesen je rdeče ozaljša s šipkom. Za hrbtom cvetejo doline.

Za stezo dobro skrbijo. Varno me pripelje na Lokovške Vrše. To je skupek siromašnih domačij, kjer so še po zadnji vojni redili čez dvajset krav. Danes imajo vsega dve revi. Domovi so prazni, podrti, požgani, opuščeni.

Nad dolgo njivo v spotegnjeni rupi in nad njenimi grmovnatimi obronki je prvi Lukec. Izpred let se ga spominjam nekoliko drugačnega. Bila je nizka, dolga, z različno staro slamo krita hiša. Vse se je držalo skupaj. Vrata so bila odprta. Zmeraj. Vedno je bil kdo na dvorišču. Življenje ob vsem tem soncu ne more opletati le med zidovi. Na dvorišču je bilo tnalno, sekira v njem, kup nasekanih polen, klopca, nekaj nerazžaganega, vrtič, sonce, dve štirni, privezan pes, bližnja senena kopa in ves božji svet... Danes je še nekako tako.

Na Lašček, blizu smo že, se gre od Lukca mimo podrtega Tončka v zeleni vrtači, mimo sesutega Tinčka, mimo nedeljskega Tona, mimo zgovorne Mrite v belem kamnitem klanču in še mimo Ivanca sredi lip. Njegovi zidovi izginjajo na zravnani ploščadi, dvignjeni nad zaselek ob robu prelepe stare njive. Na večjem vogalnem kamnu mu je vklesano: 1902. 1904 piše na vodnjakovi kroni. Mlad, propadel dom! Kadar bom hodil po Vršah, ga bom oživljal. Nekeč bom njegovo (in mojo) podobo potegnili čez papir in čez platno. Drugače! Naj še zori!

Nad Ivancem je z živim krasom obložena košenina. Po njej se gre proti Kalu. Na soško stran.

Do vrha Laščka je še nekaj minut razgibanega pretikanja čez štrleče, v kraško krajino zabodne katne.

Ob desetih sem na vrhu. Opravim z vpisno knjigo in štampiljko, sedem k odvezanemu nahrbtniku. Hrbet obrnem napol k vzhodu. Toplo je.

OBUPNO DELA VRH LAŠČKA

Lašček, Lašček! Razprostrle so se Banjščice. Nakodral se je na svojo izpito vižo Lokovec tja proti Lazni, Grudnici, Lomu. Srednji in Veliki vrh silita iz vozlišča hrbtov, hribovskih gozdov, pašnikov in obdelanih dolin. Svet je opreden s kamenjem. Belo se vlečejo črte. Teraso so pozidane. Hiše se gledajo v njivah... Trnovski gozd je ves divji, razklan in teman. Kje neki je oni drzni Poldanovec? Čez Sočo za Brdi medljo laške gore. Mimo Matajurja se s svojima Babama drenja Kanin. Krn mu je visoki sosed, z njim se začenja neskončna procesija belih, sveže počedenih vrhov tja do Možica, Šlatnika, Lajnarja. Bom Triglav spregledal? Špičje? Čodine!

Obupno dela je vrh lokovškega Laščka, tudi če ne zijam na Laško. Preden pospravim nahrbtnik, vržem kakšno besedo Kojci. V Porezen namenim oblubo, čez Houdurnik skočim, nad Žgavcov dimnik zamahnem.

Proti Seneviku ubermem ovinkasto pot med kamnitimi ogradami. Leso zaprem za seboj. Za klančkom se tišči skrbno zelen travnik, steza se pretegne ob njem. Zadaj so šopi obetavnega

malinovja. Košato drevo na samem. Majhne vrtače. V svobodo so se razrasle rože. Srnjak vodi svoje čez nasekan greben. Steza opleta, zdaj se vdaja koraku, zdaj trdo poje.

V bližini seneviških streh sem spet na lokovski strani. Na Senevik (1059 m) grem kdaj drugič.

V travi je pozidan spomin na neko smrt. Naprej!

Prelepo, domače, v dolgih lokih teče pot skozi rupe in stare košenije. Gozd je natrpan z vrtačami. V poseke leze trnje. Cesta se obrne navzdol, vem, proti Zadrugi se je namenila. Pod Ojstrico (1042 m) poiščem bližnjico, stezo, nekoč prav skrbno urejeno. Lahkotno gre skozi bukovje in koprive. Za kamnitim okvirjem preminulih visvili se cesta prekobala na Kanalski Lom in dalje. Kraju se reče – Na skoku.

Za Srednjim vrhom, ki mu rečejo še krajše – Srednje, je lagodna vojaška pot. Čez Medvrše teče na Vrh Breznic in dalje do Vrh Lažin, kjer se končuje sosednja Grudnica.

Prek preprihanih Medvrš ni mogoče kar tako. Noge se same ustavijo. Predno jih pobaraš »Kaj pa zdaj to?«, je že vse jasno. S starih opuščenih senožeti se na soško stran spočenja dolga dolina obeh Lomov – Kanalskega in Tolminskega. Čez ograde in skozi prhle lese se počasi nagne. Z Velikega vrha širijo tesnobo črna bukovja. Cesta je neznanka. Stari pašniki cveto in cveto. Aprila v vsakem plotu rdeči in dehtí grm navadnega volčina. Avgusta so vse košenice potresene z modrimi šopi svilničaste-ga svišča. Kukavice! Koliko je le bezgovih! Za Srednjim je lep vrt visokega jegliča, v Seneviku živo rumeni in čaše napihuje spomladanski jeglič.

BARVE ZA PESNIKA IN SLIKARJA

Gol Srednji (1028 m) in poraščen Veliki vrh (1071 m) sta hudo razkopana še iz prve vojne. Srednji je po dolgem prerezan z obsežnim grabnom. Utrdbe na Velikem vrhu so bolj raznolike, vijugavo se pretikajo ob jugovzhodnem grebenu. Vmes so vsekane jame. Ena je še danes videti kot zbiralnik dragoceno hladne vode.

Slišal sem, kako so lokovski fantiči v povojnih letih nabirali patrone. Iskali so zaklone, kjer so skriti ležali vojaki. Potlejo se premeteno znali poiskati prav blizu zakopano strelivo; saj, kdo bi nosil uničevalno pezo s seboj in še streljal povrh! Strašne zaloge so menda odkrivali pobje. Svinčenke so kuhali v trdnih avstrijskih čeladah in v pogačo staljen svinec prav dobro prodajali.

Na južno stran se z Medvrš pogloblja slepa dolina Breznica. Za eno imenitno brezno v dnu že vem. Morda jih je še več. Dolina! Tu in tam v njej še pasejo ali kosijo. Vendar jo ljudje počasi zapuščajajo. Razrašča se v prebogot rožni vrt. Prepredena je z nekaj stezicami. Laze prtijo in varujejo. Poletje v njih diši suho, po šetrajih. Večji del leta vladajo stare trave. Rože pridejo in mrknejo. Vsako življenje živi svoj čas.

Nad kmetom Princem, kamor se spuščam, je ozek, kamnit, s pelinom obsut kucelj zamejil zeleno dolino in v njej prostrano mlako. V vodi

so se zaredile nekakšne rdeče alge – in še druge zanimive vodne rastline je videti. Na vodi je večinoma zmeraj spokojnost doma. Le goved, se zdi, včasih pobrklja ta mir. Sivo lilaste do škrlatne mrene so obrobile čisto oko. Ne da se razločiti, kje blato prehaja v čednost. Čez mirovanje lenobno odseva sonce. Senik in v vrsto posajene bukke se vendar gledajo v mlaki.

Od Princa teče desno v lep gozd dobra cesta. Z njenega konca (od tu dalje je spomladi kolikor hočeš zvončkov) je treba uloviti napol izgubljen voznik. Zanj še danes ne vem, ali prej izgine ali prej pripelje na vidnejšo pot. Še malo pošterne sape in skozi veje se zasveti osončena planinska košenina. Na Ledinci je doma macesnov gaj. Nad voznikom in okrog lovske preže se vetrijo vrbe, jelše in breze. Šipkovi grmi cveto v rožnatih slapovih. Greben proti Široki je našpikan s skalnatimi štrclji. Na nekatero celo vodijo kratke izkrčene stezice.

Na Ledinci je čez pomladne macesne doma prostranost. V levi dolini brcata oba Loma, na desni se iz vlažnih grap Trnovskega gozda odvija Idrjica. Njenega petja ni slišati. Popile so ga neznanske meje in gore nad njimi.

Pot je zložna. Pot je razgledna. Maraževce je del poti, Lašček stoji ob poti, Medvrše, Prinčeva kal... vse se prepleta s potjo. Pot je popotnikov cilj.

Sonce se je pobotalo z vetričem. Vleče, da bi vriskal. Pôjem že lahko. Ali pa si porečem kaj španskega, omejenega.

ČUKLO SO NEMARNO OSTRIGLI

V igličevem grabnu ob poti sladko spi neobrit starec. Roko si je podložil pod glavo. Traktor pa kar čaka.

Na Široki se na široko postavlja večja domačija. Dobro cesto imajo. Stavbe so obnovljene ali kar nove, kdo ve. Kuža se zaganja, do koder more. V pesku se igrata otroka. Kapo čez ušesa. Za strehami jo njiva in senožet gladko režeta proti bližnji Čukli. Sredi macesnov je uživanju namenjena lovska koč. Kadar ni sama, si v zeleni družini na hitro kaj rečemo.

Izpod macesnovih vej in čez zasute strelske jarke se okroglo spušča obrit breg. V zatilju blesti droben kal. Ob vsej brezkončni odprtosti je Čukli kar nerodno. Res so jo nemarno ostrigli.

Idrijca jo teše, kot ima navado. Po svoji ozki grapi se iz modrega toči Bača. Planota je z drobnimi prakrepostmi obložena miza. Vrh nje se iz nespoznavnosti cimita Kojca in Porezen. Da, še nekaj korakov naprej stopim! Ob kalu, ob grmovju, na rob strmih senožeti, spet med drage macesne. Skozi zeleno njihove pomladi, čez nižjo oblo Crkovernico se po dolini vozi soški turkiz.

Tu posedim. Med arniko morda.

Tu posedim kot popotnik, ki se je spustil s presušenega Lokovca, ali kot popotnik, potepuh, ki je bolj vajen zelene Idrjice. Naj pozobjem še ta ocvirek junijskega dne!

Nič ne de, če se čez Crkovernico dol do Mosta na Soči umečijo skoraj slednja kolena. A smo ali nismo!

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

TAKRAT ME POČAKAJ, SONCE

MILAN ROMIH

Milan Romih, vrhunski slovenski alpinist, je navajen tveganja: vsak njegov vrhunski plezalski podvig je povezan s poslovnim tveganjem. Zdaj se je odločil tvegati še na drugem področju: v samozaložbi se je odločil izdati knjigo, katere literarni okvir so njegove odprave v nekatere zanimive stene in na nekatere zanimive vrhove najvišjih pogorij sveta, v ta okvir pa je naslikal svoja razmišljanja ob teh alpinističnih dejanjih. Knjiga »Takrat me počakaj, sonce« formata 14 x 21 centimetrov s 120 stranmi in 14 barvnimi fotografijami bo izšla konec letošnjega novembra. Veljala bo – skupaj s poštnino – 690 SLT, naročiti pa jo je mogoče na naslov: Climber, Črešnjevca 61, 62310 Slovenska Bistrica. Za poskušino objavljamo nekaj odlomkov iz te najnovejše slovenske knjige za planinsko knjižnico v upanju, da bo našla dovolj širok krog bralcev, avtor pa s prodanimi knjigami povrnje vse založniške stroške. (Op. ur.)

PRVI KORAKI

Spet sva pod južno steno Chacararaja. Prvič naju je pregnal sneg in tudi zdaj je pri prvi skalni stopnji v ledeniku že petnajst centimetrov novega snega. Počasi napredujema; pri tem opaziva, kako sestopata Janko in Dani. Bila sta že tik pod steno, zdaj pa se vračata... Le kaj se je zgodilo? Kasneje izveva, da si je Janko ob padcu v razpoko poškodoval nogo. Midva pa gaziva naprej. Mislila sva, da bova ob devetih pod steno, zdaj pa je že več kot dve. Do vstopa v Japonsko smer imava še kakih sto metrov, ko se vsuje prek nje velik pršni plaz. V hipu je okoli naju pravi snežni metež; preblizu sva bila, da bi lahko kam zbežala; ko se razkadi, sva vsa bela in zatrpana s snegom.

Pozno popoldne vstopiva. Noč naju ujame po štirih raztežajih. Skopljeva si dve polički drugo nad drugo in se skrajno neudobno spraviva v spalni vreči. Ponoči začne snežiti. Bova morala spet nazaj? Sneg, ki pade višje zgoraj, se siplje prek naju. Zebe me. Spati ne morem. Ne vem, kaj bi. Noč se je komaj začela, zame pa je minila že cela večnost. Pokrivalam se z ledeno bivak vrečo. Spalna vreča je trda, zmrznjena. Poslušam Majzla, kako preklinja. Nič ne pomaga. Kadim, žvečim koko in spet kadim. Vmes pa: »Majzl, kolk je ura?... Kolk je ura?...«

Spomin na morje, na Paklenico: kako lepo je plezati v Paklenici... Pred dobrim mesecem sem plezal s Sabljo Kondorja (leta 1982 ena od najtežjih smeri v Paklenici, delala sva eno od prvih ponovitev). V treh urah sva ga preplezala. Ko sva vstopila, sta bila dva Švicarja že nekje v sredini smeri in ko sva bila nazaj in pred skalno luknjo, v kateri sva spala, in odmetavala s sebe opremo, sta še vedno plezala zadnji

Avtor knjige Milan Romih

težek raztežaj... Joj, kaj bi dal, da bi bil zdaj v Paklenici!

Ob prvem svitu sva pokonci. Vsa trda, kakor tudi najina obleka. Pasovi derez in gamaše so zmrznjeni. Poskušava jih oddaliti nad ognjem gorilnika in jih nekako pritrčiti na čevlje. Dobro uro sva potrebovala, da sva bila nared.

Nad nama se dviguje strm, leden žleb, ki vodi vse tja do grebena. Nahrbtnik postaja vse težji. Poln je klinov in druge opreme za zgornji del smeri. Greben doseževa po štirinajstih raztežajih. Gledava skalno stopnjo nad sabo, pa sonce, ki zahaja, pa občutek mraza in drgeta minule noči... Kako lepo bi bilo, da bi imela tukaj šotor, kakor so ga imeli pred leti Japonci! Tako pa... Spalni vreči sva pustila na bivaku, bili sta povsem mokri. Zebe me v noge. Skoraj hkrati izrečeva: »Nazaj, greva nazaj!« Začneva se spuščati prek skalnih skokov na levi strani in pozno ponoči doseževa vznožje stene. Vesela sva. »Ti, Majzl, si lahko predstavljaš, da bi morala zdaj bivakirati tam zgoraj?« In oba pogledava tja daleč proti grebenu. Sestopava počasi. Oba sva precej zdelana.

Včerajšnja gaz je izginila. Pri skalni stopnji nama ugasne edina baterija. Zdaj gre res počasi. Še sreča, da poznavava ledenik, drugače bi bila prisiljena bivakirati. Na moreni naletiva na Danija, Francija in Marjana. Spijo kot polhi. Jutri gredo v steno oni. Kratek razgovor. »Vso srečo!« – in že sestopava naprej skozi temno noč, v soju Marjanove svetilke, kakor v sanjah...

ČO-OJU

Večer me ujame v čajnici. Malo prostora je. Pod nizkim stropom sameva medla leščerba, vendar je za čang svetlobe dovolj. Z rahlo kretljivo me povabi sivolas stavec, naj sedem za njegovo mizo. Ponudi mi cigareto; dve še ima v usnjenem mošnjičku. Pred meseci sem se odločil, da ne bom kadil, dokler ne opravimo s hribom, vendar ne morem zavrniti posušenega lista in starčeve želje. Grenko me zapeče, ko potegnem prvi dim. Prisilim se, da ne kašljam. Nobe-nih besed ni med nama; samo kadiva in pijeja čang – kot stara prijatelja, kakor da se že dolgo poznavata.

Ko sem se po dolgih tednih vrnil v Katmandu, sem ga zaman iskal, da bi ga nekaj vprašal. Morda ni bil pravi čas za to. Morda sem ga iskal prekmalu ...

ACONCAGUA 87/88

Nobene glasbe ni, nobene tople dlani, smeja prijateljev, bučnega veselja, tistih očarljivih majavih postav; nihče me ne kliče po imenu, nihče me ne objame, mi nazdravi s polnim kozarcem; samo tišina, sneg, mrz, noč in midva, do vratu zavita v spalni vreči, brez šotora, na prostrani snežni planoti, zatopljena v sanjarjenje in v zaspale nepremične zvezde.

Skozi zidove se sliši smeh. Gola črna dekleta plešejo pod palmovimi drevesi. Bliža se polnoč, vedno več jih je in z nočjo postajajo lepša in zapeljivejša. Kdo jih ne bi gledal in plesal z njimi, omamljen od privitih poljubov in omamlja-joče glasbe, vse tja do jutra, ko postane morje glasnejše in začne prinašati prve kaplje svetlobe ...

Pa spet poljub od nje: takrat sva prvič skupaj praznovala, imela je še dolge lase ...

»Milan, še pet minut do osem je, daj, pripravi cigareti, samo dve še imava, pri nas doma bo zdaj polnoč.« Čestitava si, in še vsem tistim najbližjim, kjerkoli so že in si sedaj voščijo, se poljubljajo in objemajo. Potem počasi kadiva in močno si zaželim, da bi bil ob novem letu zadnjič takole stran od ljudi.

Naslednji dan že dopoldne sestopiva z višine šest tisoč metrov. Za nama je zadnji aklimatiza-cijski vrh. Močan veter naju po dobrem tednu dni prijateljsko odnaša v dolino, v naročje puš-čavskih trav, ki postarane čakajo dežja. Ob dobrem mendoškem vinu premagujeva vroče poletne noči. Kako velike kleti imajo tukaj! Včeraj sva si eno dodobra ogledala in porabila za pokušnjo precej več časa kot drugi obisko-valci; na koncu naju je lastnik povabil še domov na najboljši letnik. Najini gostiteljci skrbita, da je miza ves čas polna dobre hrane.

Španščina nama gre zdaj že hitreje z jezika. Vstajava, ko je sonce že visoko, včasih se greva kopat v bližnji bazen, zvečer pa kolovra-tiva po mestu. Dnevi lenarjenja, ki jih potrebuje utrujeno telo: popolnoma se jim predava. Sie-sta. V viseči mreži v hladnem obzidanem vrto in senci baldahina pričakujem večer.

Tolikokrat sem se že ustavil, ko bi bil moral naprej – in je bilo spet vse enako. Nekaj mi pravi, da imam prav, čeprav so bile sanje drugačne.

Zdaj sem brez razloga vesel in se smejem. Skrita moč vina in sonca, ki nas ločuje že od davna.

Bežno srečanje – pa vendar je moralo biti v njem mnogo več, da je ostalo v meni. Oči, smejoče se oči brez preteklosti.

Brezmejna valujoča travnata neskončnost in njena vabeča zgodba.

Bi res lahko ostal tako daleč od doma?

***

Lomeči seraki se trgajo in padajo prek stene, njihovo bobnenje za nekaj dolgih trenutkov skalni mir celotne doline, potem je spet vse tiho; nemara je le utrip srca hitrejši in pogled proti steni globlji: kakor da bi skušal najti znamenje ali odsev tistega, kar bo ...

Še pred svitom sva pod pasom strmih žlebov, ki se pnejo pod serake skupaj s peščenimi stolpi. V prvem žlebu naletiva na gnil sneg, pod katerim hrumi voda. Hitiva proti levemu delu.

Brez sreče, povsod je enako, noč je pretopla. Medtem se zdani, oglašati se začne prvo za-padno kamenje, midva pa nočeva odnehati.

Poskusiva v skali, dvakrat se obrneva že v prvem raztežaju. Ena sama podrtija brez raz-pok. Nazadnje obsediva na majhni polički, oba s tako jeznama obrazoma, da se sploh ne upava

Nosaški počitek

Veter nad grebeni Anapurne

pogledati. Treba bo nazaj, pa čeprav sije sonce in je nebo modro kot še nikoli nad temi hribi. V zavetju grebena čakava noči, ki bo spet primrznila kamenje in led, in potem bova sestopila.

K 2

Prastare molitve, skozi katere se preliva življenje, solze, priklenjene v led, brezmejna odprtost bivanja, skrivnosti, zavite v častljivo belino, občutljiva pripoved miru, bogovi, ki ti dopuščajo tvojo lastno odločitev. Tam, kamor ne morejo ptice, kjer je svetloba zvezd in sonca gostejša, kjer se prevešajo sanje v resničnost, kjer se čas ustavi in se stoletja, zakopana v večni sneg in led, včasih prebude in se sredi največje tišine stresejo prek robov velikih sten...

Dolga vrsta nosačev v temnih znošenih oblačilih potihoma izginja prek meja ravnine. Do nas, ki se otresamo nočnega prahu in sanj, prihajajo prvi valovi svetlobe, prva samota jutra, prvi obrisi zasneženih gora, in pričakovanje, ki ga že od davna hrani spomin; pričakovanje nekega drugega časa, nekih drugih ljudi, spolzi prek nas kakor senca velike ptice...

Z opoldanskim soncem postaja reka glasnejša in njene kalne brzice se močneje dotikajo zglajenih skalnih bregov.

Molitev zjutraj, zvečer, daleč od mošej, obrnjena proti zahodu; sčasoma te prevzame njena pomirjajoča odmaknjenost, tako nehote, ne da bi pravzaprav vedel, kam s svojimi mislimi, kam, kako daleč...

Nebo je polno svetlobe, ki se preliva s temo in časom; znova se ujame ob tem večnem

vprašanju; lahko bi ga primerjal z belo, črno in dimkasto modro barvo...

Včasih se te dotika občutek, da nekaj izgubljaš, zapuščas, drugače in lažje kot bi hotel... in obraz s tenkimi zastajajočimi solzami, ki ti pravi: ničesar ne pozabi, da ne zaideš predaleč – hvala ti... Je to tista pesem, ki se z leti ponavlja v vedno jasnejših mehkejših tonih in nas že uročene znova zdrami...?

Zadnje trave, hlad, ki ga dajejo veje zadnjih dreves, zadnji otroški jok in smeh na domačem dvorišču, spet slovo od vsega tega in spet toliko nedorečenega kot takrat, ko opazuješ ostarele ptice, ki se počasi spuščajo v nebo, ko se ti okus po mangu in laseh in dehteči koži dekleta prileplja na ustnice, ko se na vejah in v travah odpirajo cvetovi in jih gledaš, ko se zaveš, da ne pride, da nikoli več ne pride tisto jutro, in v razpuščenih laseh razigrana igra vetra, ko začnejo starci pripovedovati skozi zasanjane spomine, ko se v zdivjanem morju kiselkastih trav zaman sprašuješ, kdo si, ko se v onemoglosti sredi blede groze bliini pričakovanje in veš, da je izgubljeno tisto, kar si poskušal najti, ko te odblesk brezbarvnih oči nočnih pastirjev postavi s poti drznega tveganja, ko po dolgih letih srečaš prijatelja in spoznaš, da mu ne moreš več pomagati, ko obračas med prsti prebrano pismo, na katerega bi rad odgovoril nekomu, ki ga ne poznaš, ko te omami vonj dekleta in žene, tiste, ki se je ne boš nikoli naveličal, ki se vrača k tebi v beli preklani obleki, ki ničesar ne prikriva, ko mine neki čas in z njim vse, kar je bilo v njem lepega in velikega, ko greš na pot in veš, da tvegaš vse, ljubezen, prijateljstvo, smrt, razočaranje...

Kratkost življenja... in vendar je samo eno izmed vseh, ki se ga spominjamo... in na dnu pozabljenih zalivov vonj po zaspanih travah...

Kadar hodim skupaj z nosači, se mešata vonj po znoju in svežina odtujenih krajev. Zadnja vas je že nekaj dni hoda za nami, tudi dišeča polja ajde, topli vrelci, reka in otroci, ki so nas vedno kriče pričakovali in nato pospremili do zadnjih hiš, vsi nasmejani in na debelo popacskani po okroglih obrazih. Toplo peščeno pot je zamenjal led, prevlečen s kupi ostrega kamenja; nihče več ne hodi bos. Nebo je tiho, brez glasov, brez kakršnegakoli znamenja. Ne sprašujem se, kdo bo prišel na vrh; seveda je v meni velika želja, ampak to ni pomembno; samo da bi prišli...

Nisva bila veliko skupaj, niti pogovarjala se nisva, bilo je nekaj pozdravov, nekaj nasmehov, nekajkrat sem mu pomagal naložiti tovor, včasih sem hodil z njim in sva skupaj počivala na istih kamnih, travah ali pesku. Pomagal sem mu, ko smo bredli deročo reko, nekajkrat mi je ponudil čaj, jaz njemu cigareto. Nič ni negodoval kot večina nosačev. Zalotil sem ga, kako je znal opazovati sonce. Tako rad sem bil v njegovi bližini. In tisti dan, nekaj dni pred bazo, ko je čakal na izplačilo, pot je postala zanj pretežka, se mu nekako nisem znal približati. Nekaj sem mu hotel dati za spomin. Iskal sem po nahrbtniku, pa sem vsako stvar ovrgel. Tako hudo mi je bilo, in vedel sem, da bo zdaj-zdaj odšel. Nasmehnil se je. Bil je kratek, poln nasmeh, odsev njegovega obraza, na katerem ni bilo ničesar drugega kot samo lepota, mladost in življenje, veliko življenje. Tako sva se poslovila. Zagotovo vem, da sva se poslovila; tako kot jaz je tudi on vedel za to, droben, suhljat starec.

MT. EVEREST

Po desetih dnevih nenehnega hitenja gor in dol prek razbitega ledenika, prenašanja tovorov, pogajanja z gonjači jakov, iskanja, kje bodo stali šotori, imamo postavljeno bazo, ABC, tabor ena in šotor nedaleč od stene, ki se začinja na višini šest tisoč dvesto metrov in se v obliki razsežne snežne zavese dviguje tja daleč proti vrhu.

Žreb je določil, da je šla v steno najprej Benclova skupina. Napeli so štiristo metrov vrvi; danes gremo mi. Slavc, Ac, Dani in jaz. S sabo imamo vsak po dvesto metrov vrvi, nekaj klinov, malo hrane in smuči, ki jih vlečemo za sabo. Izpod stene do tabora ena potrebuješ z njimi petnajst minut, brez njih pa dve do tri ure, odvisno od razmer. Po štirih urah smo na koncu fiksov, tam, kjer se je včeraj obrnil Benclo, ob dvanajstih na grebenu; potem se s Slavcem zamenjava in ob štirinajstih sva oba na vrhu kamina na višini sedem tisoč metrov, Dani in Ac pa tik za nama. Sam visim pod robom, kjer se kamin zopet prevesi v snežišče. Slavc je nekaj metrov nad mano, vpet v staro, precej načeto vrv, ki so jo tukaj pustili ob svojem prvem poskusu Avstralci. Ravno mu odmotavam nov kolut, da bi napela še zadnjih sto metrov vrvi, ki nam je ostala. Stegujem se proti njemu in mu podajam štrik, obrne se – in takrat počti, potihoma, tisti preperel zadušljiv zvok, in potem nemočen, poln obupa gledam Slavca, kako lovi ravnotežje naprej, nazaj, na konicah derez, pod nama pa grozeča

globina, ki se izteka v mehka, ničesar sluteča polja ledeniškega zaliva. Modrina neba, praznost, lesketajoči se sneg, temne granitne skale, strah, zaustavljen, pridušen klic: »Ne, Slavc, ne...« In zopet modro nebo, sneg, temne pomrzne skale, neskončno trajanje trenutka... Potem se je ujel... »Slavc...« – samo to spravim iz sebe. Gledava se... »Slavc, stari... kaj si nor...« »Milan... sem mislil, da grem...« In se spet gledava. Sreča, usoda, zbranost, vsakega po nekaj – pa vendar, kaj če bi bilo drugače, kaj če bi bil padel... Nočem misliti na to.

Spustiva se do prijateljev. Dani in Aco naju čudno gledata. Usedeva se zraven njiju, ob vznožju kamina, tiha, spremenjena, še vedno do kosti prestrašena. In potem kadimo, goitamo debele dime in se pogovarjamo o povsem tretjih stvareh. V tabor ena sestopimo v dobri uri; dogodek ohranimo zase, zaradi boljšega zagona celotnega moštva, ki že sedaj ni tak, kot bi moral biti.

odmevi

Še enkrat: »Neznane znane Karavanke«

V 9. številki Planinskega vestnika (letnik 1991) postavlja avtor članka gospod **Robert Rudman** vprašanje o oskrbovanju Doma na Zelenici. Avtor sicer v svojem članku opisuje potovanje po delu Kamniško-Savinjskih Alp in po delu Karavank v preteklem letu in med drugim kritično ocenjuje neljubo situacijo, ki ga je doletela ob prihodu na Zelenico, kjer je bil planinski dom zaprt. Obžalujemo, da je bilo tako, hkrati pa izražamo nezadovoljstvo, da avtor kritizira na tak način, in to šele po enem letu, ko nam je uspelo situacijo bistveno izboljšati. Tako članek prav gotovo ni v korist novemu osebju postojanke.

Da je do opisanega primera prišlo (podobnih primerov je bilo gotovo več), je več objektivnih in subjektivnih razlogov, glavni pa je ta, da je bil v preteklih letih Dom na Zelenici slabo obiskovan in dohodek od prometa ni »preživljal« niti enega človeka; zato je ta ob nujnih odhodih v dolino (nabava hrane, oddaja prijavnice, oddaja denarja in podobno) moral za dve do tri ure v dolino oziroma v Tržič ter postojanko za ta čas zapreti. Ker oskrbnik niti ni bil domačin, je bilo njegovo delo še bolj oteženo, njegovih napak pri rednem oskrbovanju, med katere sodi tudi občasna zaprtost doma, pa društvo ni odobraval; nasprotno, vseskozi smo iskali možne rešitve, da bi stanje izboljšali, kar nam je v letošnjem letu z novo zasedbo osebja v domu tudi uspelo. Pisec navaja, da je moral vlomiti, kar je kriminalno dejanje, saj vlom ni bil nujen, kajti vse poletje je na dvorišču doma vodovodna cev in pipa z zdravo in čisto studenčnico, prav tako pa je približno 50 metrov od doma korito, kjer je vode prav tako na pretek. Zato avtorjeva »sveta jeza« in vlom prav gotovo nista bila upravičena.

Pa še to:

Avtor je zavestno ali pa zaradi neznanja občut-

no pomešal Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke, saj je (in verjetno še vedno) prišteval ves predel Kamniško-Savinjskih Alp zahodno od reke Kokre h Karavankam. Zato njemu in še marsikateremu na znanje, da Storžič, Tolsti vrh, Kriška gora, Dobrča, Smokuški vrh s podaljškom tvorijo Kamniško-Savinjske Alpe, ki se zaključujejo na zahodu v Mostah pri Žirovnici. Različne publikacije si v tem niso enotne in je včasih to tolmačenje nerazumljivo, toda dejstva so pač taka. Nerazumljivo je zaradi tega, ker se včasih posamezni predeli Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank skoraj prepletajo, poleg tega pa vrsta rek in dolin na več krajih seka zahodno verigo Kamniško-Savinjskih Alp in jo deli na posamezna območja ali celo na posamezne gore, kot je primer Dobrče.

Za PD Tržič
Ivo Bergant

Prijetno presenečenje

Pot, ki smo jo izbrali od Maribora do Peska na Pohorju, je bila dolga, saj smo zanjo porabili kar ves dan pešhoje. V večernih urah smo dokaj utrujeni prišli do planinske Koče na Pesku, kjer nas je presenetilo precej gostov. Glasba »v živo« jih je zavrnela v ples in veselo razpoloženje. Tudi nas je – kljub utrujenosti – pritegnila.

Ko smo izrazili željo po prenočevanju v koči, so nam povedali, da so vse postelje že zasedene. Prvi trenutek je bil to za nas pravi šok, saj nismo bili ne pripravljeni ne sposobni še isti večer, ko se je že začelo temniti, nadaljevati pot do Rogle.

Zadrege pa je bilo kmalu konec. Oskrbnica koč **Jolanda Zakrajšek**, ki je stregla gostom, je kljub zaposlenosti dejala, da nas bo takoj, ko bo mogoče, odpeljala na Roglo, kjer bomo zagotovo dobili prenočišča. Dobre volje nas je povabila v svoj avto in nas odpeljala na Roglo. Že sama pripravljenost se nam je zdela zlatá vredna, nadvse presenečeni pa smo bili, ko je poleg vsega še odklonila vsakršno plačilo.

Na Rogli smo dobili solidna prenočišča za planince in bili zadovoljni z dnevom, ki je bil za nami. Najbolj smo bili zadovoljni, da smo na Pesku spoznali tako prijaznega človeka. Menimo, da je dogodek, ki smo ga doživeli v hribih, vreden pohvale. Oskrbnikom v Koči na Pesku želimo veliko uspehov pri delu, tudi poslovnih uspehov, da bodo še dolgo delali v takšno zadovoljstvo ljubiteljev narave.

Družine Zupan, Kiker in Korač
iz Maribora

Lepi spomini na minule čase

Danes, dne 27. septembra, sem vam po pošti poslala denarni nakaznici, s katerima sem plačala naročnino na Planinski vestnik do konca letošnjega leta. S tem pismom odpovedujem Vestnik za prihodnje leto, ker sem naročena še na eno planinsko revijo, izdatki za vsakdanje življenje pa so vse večji in si več revij ne morem privoščiti.

Za vedno mi bodo ostale v najlepšem spominu veličastne gore in vsi predeli, po katerih sem

peš opravila planinske ture. V življenju sem resda doživela veliko grenkih ur, ki so mi jih prizadeli posamezniki, toda niti ene med planinskimi potovanji in v planinskih kočah.

Ko vam že pišem, vam moram povedati, da mi niso niti malo všeč načrti za planinske koče, ki so podobne najmodernejšim hotelom; to neka ne spada v gorski svet. Povedati moram tudi svoje mnenje, da množični turizem takšnega tipa uničuje marsikaj v gorah, česar ne bo mogoče več popraviti, škoda od takšnih projektov pa je večja od koristi. Kot berem, so do tega prišli tudi vaši severni sosedje, ki jim je bilo pogosto žal, da so tako pokvarili nekatere predele, ko so hoteli pritegniti čim več turistov v ta svet, ki tolikšnega števila ljudi ne prenese. Naj se vam to ne zgodi!

»Gore stojijo in molčijo, pošteni ljudje naj govorijo,« pravi pregovor. Največje vrednote, ki jih vsak pošten človek ceni, morajo biti večne, neodvisne od politike in pristranosti.

Rada imam planinske kočice, kakršne sem poznala in v katerih so vsakogar tako gostoljubno sprejeli. Naj tako tudi ostane, sprejemanja vsega novega pa ni mogoče kar tako priporočati.

Prejmite lepe planinske pozdrave!

Ruža Pasarić, Ilirska 32,
Novi Sad

Navje na Triglavu

Čeprav je Triglav naša najvišja gora, simbol, če hočete, se mu raje izognem v tistih mesecih, ko nanj roma vse, kar leze in gre. Preprosto ne prenesem enosmernega prometa na to našo goro, ki izgubi ves svoj sijaj in mogočnost ob hrumenju množic, ob bolj ali manj krutih »tradicionalnih krstih« na vrhu, ob ukanju in kričanju in drugih različnih dokazih slovenstva in planinske tradicije. Veliko lepše je Triglav gledati s Kanjavca, kjer srečaš redke planince, ki zaidejo v ta svet, da bi goro Slovencev gledali in jo tudi videli. Če si na vrhu Triglava, ga sploh ne vidiš.

Prijazno vabilo me je 14. septembra letos zvalo v triglavsko strmino. Kot PLV sem organiziral in vodil izlet na vrh in se pri tem skrbno ogibal preobljudenih poti. Vreme nam sicer ni bilo preveč naklonjeno – kljub obetavnim vremenski napovedi. Po kratkem počitku na Kredarici smo sklenili, da gremo še isti dan na vrh. Oblačno vreme, veter, pršenje, vse je bilo ustvarjeno za neprijetno počutje. Še posebej so se neprijetno počutili tisti, ki so prvič hoteli osvojiti vrh. Že prej smo se dogovorili, da se bomo navezali, vsaj nekateri, ki so se tako varneje vzpenjali po mokri skali.

Toda glej, ni jih plašilo neprijazno vreme, pač pa spominske plošče, ki se začnejo že kar tam, ob stiku poti s Kredarice in od Planike. Eno so fantje pravkar pritrjevali. Slab občutek ni izginil niti ob tistih ploščah, ki pomenijo triglavsko zgodovino in ki s smrtjo nimajo nobene zveze (**Pernhart, Vodnik**). Čemu pa služijo druge plošče na grebenu Triglava? Prepričan sem, da pri mnogih zbudajo grozo, neprijetno počutje, trenutek raztresenosti, ki lahko vodi do nove nesreče in nove plošče.

Do kdaj še, se sprašujem? Ali ne bi bilo bolje

stvari urediti drugače, v Vratih, s spominsko knjigo?

Na eni strani zahtevamo krajevno presojo za gradnjo kapelice na Kredarici, Aljažev stolp je kulturni spomenik, zavarovana je Severna ste-na Triglava, greben pa postaja pravo pokopališče. Le čemu služi zakon o TNP? Kdo izdaja dovoljenja za pritrjevanje spominskih plošč na grebenu? Je samovoljna opravičljiva?

Protestiram zoper tako ravnanje in obnašanje in pričakujem, da bodo mrtvi svoj mir našli v dolini!

Aleksander Čičerov

Nesreče z napako

V zadnji številki PV ste objavili analizo gorskih in drugih nesreč v letih 1988, 1989 in 1990. Pohvale vredna odločitev, saj so prav podatki iz PV nemalokrat temeljno izhodišče za nadaljno načrtno obdelavo nesreč v gorah. Prav zato podajamo nekaj drobnih popravkov za nesreče, pri katerih je sodelovala tržiška Postaja GRS, ki pa bodo čez leta lahko komu v pomoč.

Pri nesrečah v letu 1988 pod zaporedno številko 66 ni bila ponesrečenka **Erna Hočevar**, ampak **Erika Hočevar**. Pri poizvedovalnih akcijah v letu 1989 pod zaporedno številko 13 pogrešanega nismo iskali na planini Konjščica v Julijcih, ampak v rajonu planine **Konjščica v Kamniško-Savinjskih Alpah**. Ker pogrešani ni bil najden, je podatek še pomembnejši. Med poizvedovalnimi akcijami v letu 1990 pod zaporedno številko 21 ne drži, da je pogrešani klical na pomoč, ampak so o pogrešanju z dvodnevno zamudo **sporočili vodje slovaške planinske skupine**. Obnovo iskalne akcije je kasneje zahteval še konzulat ČSFR v Zagrebu. Med vzroki nesreč v letu 1990 pod zaporedno številko 8 je smrtno ponesrečenemu zdrsnilo na **kopni in pomrznjeni poti**, saj je bilo v času nesreče južno pobočje Storžiča povsem kopno.

Postaja GRS Tržič

Družinska potepanja

Zamisel PZS o družinskih potepanjih je čudovita, saj sem tako jaz kot verjetno tudi drugi hodila tudi tam, kjer sicer ne bi. Predvsem pa mi je uspelo hribe približati mlajšemu sinu, ki je imel v začetku precejšen odpor, a je sedaj hoja postala naš življenjski stil.

Druga tema so bili kupončki v Slovenskih novicah. Lepo bi bilo, če bi jih res objavljali v petkovih ali katerihkoli dnevih v tednu, pa se je zgodilo, da tudi tri tedne ni bilo nobenega kupončka. Mi nismo hodili v hribe zaradi nagrade, ampak zaradi sebe, predvsem zato, ker v tem vidim način življenja. Nikakor pa zato nisem pripravljena kupovati več izvodov ene številke časopisa, da bi jih lepila! To je tisto, kar mi je zagrenilo Družinska potepanja, akcijo, ki je enkratna.

Naslednji mrzel tuš me je oblił v nekaterih kočah, ko oskrbniki niso imeli pojma, zakaj potrebujem podpis. Res ne vem, če je bil potreben, a red je red. S težavo sem jim pojasnila, za kaj gre. Tudi to se zgodi! Prva sem bila, ki sem jim kazala karton, kjerkoli sem se

že pojavila. Zato me zanima, koliko izpolnjenih kartonov ste dobili oziroma koliko družin je sodelovalo.

Sploh pa ste imeli premalo reklame. Vem, da je draga, a v današnjem življenju brez nje ne gre. Ob tem razmišljam, da bi tudi med šolarji uvedli podobno akcijo v reviji PIL, saj so otroci vse preveč odtujeni od narave, sploh pa še od hribov.

Na takih poteh se ustvarjajo močne vezi med starši in otroki, ki jih je v naši družbi premalo. Koliko mladim je smisel življenja v zakajenih prostorih pred videom, ob pijači in cigaretah! S takimi in podobnimi akcijami tudi vi mnogo prispevate h kvalitetnejšim oblikam življenja. Ob branju Planinskega vestnika se mi zdi takih prispevkov premalo.

Francka Žumer

Katedrala Lhotse

V gluhi lozi slovenskega filma je vsak nov filmski zapis dogodek zase. Praznik, skorajda čudež. Posebej še, če pripoveduje o izjemnih dogodkih, ki se izmikajo vsakdanji človeški izkušnji. Zato se na dogodke in zapise o njih odzivamo na tako različne načine. Ozkosrčni smo, kot je ozkosrčen tudi svet okrog nas. Prav nič presenetljivo ni, da so ljudje v svetu in pri nas, ki so pripravljeni zanikati tudi sâm dogodek. Še manj presenetljivo je, da zapis dogodka zanikajo in omalovažujejo prav tisti, ki bi se morali zanj najbolj zavzemati in mu pomagati v javnost, v svet.

S kakšno pravico soditi o stvareh, o katerih večina nas smrtnikov lahko le sanja? Kam zastaviti méter: v starogrško tragedijo ali v rimsko areno?

Naj bodo odgovori kakršnikoli že, eno je gotovo: včasih človek pač počne stvari, ki jih mora početi. Ne oziraje se na to, kaj mislijo in govoričijo drugi. In tako je tudi prav. In le to velja in obvelja.

Spoštovani Tomaž!

Čeprav bi morda kakšno stvar v filmu naredil drugače, mi je žal, da ga nisem naredil sam. Zavidam vam, priznam!

Vam, Tomu in vsem, ki, so pomagali narediti film, vse dobre želje!

Igor Košir

Čigava je Istra?

Nekateri skrajneži v Sloveniji zadnji čas postavljajo vprašanje, čigava je pravzaprav Istra: ta polotok bi kar v celoti hoteli pripojiti Sloveniji. Ti ljudje so preveč podobni **Vojislavu Šešlju** iz Beograda, ki Hrvaško ponuja Madžarom, Slovenijo pa Avstriji. To je zares politika Hunov, Tatarov in Bizantincev.

Zakaj to pismo pošiljam planincem Slovenije? Iz preprostega vzroka:

Znano je dejstvo, da so planinci Slovenije in Hrvaške več stoletij seznanjali vse obiskovalce svojih gor, da se v lepoti narave ustvarjajo prijateljstvo in dobrososedski odnosi brez hotenj po kakršnikoli oblasti, kar pomeni popolno demokracijo znotraj vseh narodov in narodnosti

ne glede na versko in narodnostno pripadnost in privrženost. Posebej naj pri tem pokažem na planince Slovenije, pri katerih velja pravilo: spoštujte nas in mi bomo še bolj spoštovali vas. Kaj torej to pomeni?

Želel bi, da bi tole moje pisanje objavili v Planinskem vestniku in s tem nemara vsaj za drobec prispevali k temu, da bi bili planinci Slovenije v svoji nadaljnji dejavnosti še naprej pristaši popolne demokracije za vse in za vsakogar ter medsebojnega spoštovanja in razumevanja. Poleg tega naj bodo naše povezave Zagreb-Ljubljana, Ljubljana-Reka, Slavnik-Učka ter železniške in cestne prometne žile kašipot k spoštovanju, razumevanju in kreptivi vseh teh povezav. Pri tem naj nas vsakršni politiki ne spravijo s tira. Tako nas bodo upoštevali tudi naši sosedje Italijani, Avstrijci in Madžari.

Vedno sem z Vami in z Vašimi planinci, Vaš vdani prijatelj

Josip Sakoman

iz planinske literature

Višinska bolezen, nezaželen spremljevalec planincev

Nenadna (akutna) višinska bolezen se tako ali drugače loti vsakega planinca, ki zaide v visokogorje; pojavi se lahko že v višini 1500 metrov. Tega marsikdo ne ve, zato si napačno razlaga vzroke svojega slabega počutja.

Če ga boli glava, obtožuje sonce ali pijačo; kadar ga mučita slabost ali neješčnost, se pritožuje nad slabo prebavo, češ da ni vaje hrane; za nespečnost najde krivca v trdem in neudobnem življenju na gori in seveda v ležišču, ki pač ne more biti tako udobno kot domača postelja.

Čim smo torej na gori prekoračili višino tisočpetsto metrov in se nas loteva katera od omenjenih težav, ki jih v dolini nismo vajeni, moramo najprej pomisliti, da so slabo počutje in bolezenski znaki posledica nezadostne prilagoditve na višino. Od dveh planincev oboli za nenadno višinsko boleznijo vsaj eden, pri vsakem stotem pa lahko pričakujemo komplikacije.

Težave se pojavijo štiri do osem ur po prihodu na višino; če smo v gorah, ki so visoke nad 3500 metrov, se jim večina zanesljivo ne bo mogla izogniti.

Razmeram bomo lažje kos, če bomo več vedeli o višinski bolezni; upoštevajmo predvsem, da se pojavlja v lažji in hujši obliki.

Lažja oblika je precej pogostna; znanilci so glavobol in lokalne otekline.

Hujša oblika je redkejša; značilna sta višinski edem pljuč in možganov, ki sta življenjsko nevarna.

Značilni klinični znaki so:

- glavobol (96 %),
- nespečnost (70 %),
- neješčnost (38 %),
- slabost (35 %).

Pogosto se poleg navedenega pojavijo še težko dihanje, suha koža, vrtoglavica. Slaba prilagodljivost na višino se včasih kaže z lokalnimi oteklina (lokalni višinski edem): otečejo veke in predeli okrog oči, lica, roke, členki. Nekateri ljudje izločajo pre malo seča.

Če želimo pomagati sebi in drugim, moramo poznati pomen in težo kliničnih znakov. To omogoča, da že sami lahko določimo stopnjo prizadetosti zaradi višinske bolezni in ukrepamo.

Klinična ocena na podlagi opaženih znakov bi bila naslednja:

Glavobol (1 točka), slabost (1 točka), neješčnost (1 točka), nespečnost (2 točki), bruhanje (2 točki), glavobol, ki ne pojenja kljub aspirinu (2 točki), težko dihanje med mirovanjem in počitkom (3 točke), nenavadna ali huda utrujenost (3 točke), nezadostno izločanje seča (3 točke).

Opazovati moramo torej prizadetega in ugotoviti, kateri bolezenski znaki se kažejo. Seštevek točk pomeni hkrati diagnozo in smernice, kako pomagati prizadetemu.

1 do 3 točke – lahka višinska bolezen; pomagamo si z aspirinom.

4 do 6 točk – zmerna višinska bolezen; vzamemo aspirin, počivamo, prekinemo vzpon.

Nad 6 točk – huda višinska bolezen; sestopimo.

Medicina višinsko bolezen že dobro pozna in nam ve povedati, da je **najboljše zdravilo umik v nižjo lego.**

Če smo cilj že dosegli in nas čaka samo še zadnji bivak na višini, bomo pač potrpehli. Če pa je vzpon še pred nami in se bo bivanje na gori zavleklo, je bolje, da ne tvegamo. Lahko si nakoplujemo višinski edem možganov ali pljuč, prav gotovo pa na ta način po nepotrebnem utrujamo telo in izčrpavamo svoje sile. Bolje bo, če sestopimo do višine, na kateri znaki boleznijo popustijo in tam počakamo vsaj en dan.

***

Gornje misli povzemam iz opomnika **Gore in zdravje**, ki so ga za obiskovalce gora in zlasti za alpiniste pripravili štirje francoski alpinisti – specialisti za medicino v gorah, člani Združenja za raziskavo fiziologije okolja v sodelovanju z Zvezo planincev in plezalcev Francije ter znano švicarsko farmacevtsko družbo Sandoz.

Opomnik Gore in zdravje ima tri dele.

Prvi del »**Pred odhodom**« obravnava obnašanje človeškega telesa v okolju, kjer primanjkuje zraka, opremo za hojo in bivanje v gorah ter vplive okolja na naše počutje. Na voljo so tudi nasveti glede obveznega cepljenja zoper tropske bolezni. Ne manjka napotkov za obvezni zdravniški pregled in po potrebi za pregled pri specialistu.

V poglavju »**Na gori**« zvmemo nekaj več o vplivu nadmorske višine na nastanek nenadne (akutne) višinske bolezni. Seznanimo se s postopkom za oceno stopnje višinske bolezni in s praktičnimi načini preprečevanja le-te. Dodatno zvmemo še nekaj koristnih podatkov o omrzlinah, izčrpanosti in podhladitvi, o higieni, pijavkah,

poškodbah in negi nog ter o preprečevanju nalezljivih bolezni.

V prilogah so koristni stvarni nasveti. V razmislek so nam naslednji primeri: potovanje v Bolivijo in bivanje prilagojenega poslovneža na nadmorski višini 4000 metrov, udejstvovanje otrok in nosečnic na večjih višinah, trekking do baznega tabora pod Mount Everestom, vzpon na Mont Blanc ali drugo goro podobne višine.

Za prevod brošure je poskrbela Zdravniška podkomisija GRS; na voljo je kadrom GRS, okrog 400 izvodov pa tudi alpinistom, KVIZ, udeležencem trekingov in odprav. Cena je 100 tolarjev. Vsebinsko bi morali obvezno poznati vsi tisti, ki se podajajo v gore, visoke prek 3000 metrov, na trekinge in odprave.

Pavle Šegula

Soča od izvira do morja

Spomladi je v letu svetovnega prvenstva Kajakanu '91 na Soči izšla nova, bogato ilustrirana knjiga – monografija o reki Soči, ki jo je založila Turistična zveza Gornjega Posočja v 2000 izvodih. Lahko rečemo, da je to življenjsko delo avtorja **Zorka Fona**, čeprav je njegova prva knjiga z naslovom *Soška dolina* izšla že leta 1982. Nova knjiga je po vsebini sicer podobna prejšnji: z barvnimi fotografijami skuša avtor predstaviti reko Sočo in kraje ob njej. Vendar je zastavljena veliko bolj ambiciozno. Predvsem je s skoraj 250 barvnimi fotografijami mnogo obsežnejša. Kot pove že naslov, knjiga predstavlja Sočo do izliva v Jadransko morje, torej tudi večini precej manj znane bregove na italijanski strani. Tudi tisk in oblikovanje sta veliko boljše, saj je bila tiskana čez mejo v tiskarni Litografia Graphy, Mariano del Friuli.

V uvodnem delu je natisnjenih nekaj starih kartografskih upodobitev toka Soče. Nato pa nas avtor najprej na nekaj straneh s pisano besedo v slovenskem in italijanskem jeziku, nato pa še s fotografijami popelje na sprehod od izvira do izliva, kot je sam avtor zapisal v uvodu. V svojem več kot petletnem fotografiranju najlepših in najznačilnejših motivov ob reki za to knjigo je skušal biti čim bolj temeljit. To pa je za enega samega avtorja seveda zelo težavno delo. Obsežnost gradiva knjigi nekoliko znižuje poprečno kvaliteto fotografij. Bržkone pa avtorjev in založnikov namen ni bil izdati umetniške, temveč turistično propagandno knjige. To je videti tudi v zgradbi in opremljenosti: Informativnost podpisov pod slikami (v štirih jezikih) je pred izraznostjo, zaporedje in kombinacija posnetkov je zavezana prostorski urejenosti in pokritju določenih motivov in objektov, ti pa so predstavljeni večinoma od tam, kjer jih vidi večina obiskovalcev.

Knjiga je torej za prostor, ki smo ga namenili turizmu, velika pridobitev. Še zlasti je bila ob svojem izidu pred svetovnim prvenstvom, saj je takšne literature primanjkovalo. Kaj bolj avtentičnega je lahko odnesel obiskovalec s seboj, ko je zapustil te kraje, in kaj je večji porok, da se bo zopet vrnil? Ne nazadnje pa knjiga na svojstven način združuje tudi kraje in ljudi, ki živijo na obeh straneh meje ob Soči. Pri nas je

bo prav gotovo vesel zelo širok krog bralcev, skoraj biblija pa je za tiste, ki so jim všeč kraji ob bregovih Soče in gore nad njimi in bi jih želeli še bolje spoznati. Tisti, ki so zamudili že obe izdaji avtorjeve prejšnje knjige, imajo zopet priložnost zapolniti del knjižne police.

Edo Kozorog

Skriti kotički prvobitne narave

»Cilj naravovarstvene dejavnosti je spoznavanje in ohranjanje narave.« S tem stavkom iz drugega dela Inventarja najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (osrednja Slovenija) je podano preprosto bistvo našega življenja in delovanja v naravni okolici.

Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 2. del: osrednja Slovenija je izšel v prvih jesenskih dneh. Tako kot prvega (vzhodna Slovenija, 180 opisanih enot) je izdal **Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine** v Ljubljani. To je enciklopedični priročnik, ki na 606 straneh formata A4 predstavlja 280 naravnih posebnosti in znamenitosti osrednje Slovenije, kot tudi tematično varstva okolja. Tiskan je na 100-odstotnem recikliranem papirju.

»Inventar« predstavlja izbor izmed *1900 evidentiranih enot*. Ko bo izšel še tretji del (zahodna Slovenija), bo serija zaokrožena. Kot omejeno, je to učbenik, ki o naravi uči skozi življenje in bivanje v njej. Čeprav to ni njegov glavni namen, je Inventar enkratni priročnik za načrtovanje izletov in ogledov naravnih znamenitosti in pripomoček za celovitejše spoznavanje posebnosti slovenske narave.

Inventar v ožjem smislu predstavi 280 naravnih posebnosti osrednje Slovenije, od (značilno za deželo klasičnega krasa!) Ahnenlocha do Žiglovice. Vsaki pripadata dve strani; na eni je popolna predstavitev objekta (opis, varstveni status, kategorija, stanje, ovrednotenje, varstveni režim in namembnost ipd; ne manjka tudi najpomembnejša literatura), na drugi pa izsek iz topografske karte, največkrat merila 1 : 50 000 in (v večini primerov) črnobela slika. Prav reprodukcija slik je veliko boljše kot v prvem delu.

Inventar nam bo povedal, kaj vse lahko vidimo v dolini Kobilca (in kje dolina sploh je), kje sta pragozdova Krokra in Lopata, zaradi česa je zanimiv Virnikov Grintovec in kaj so znamenitosti Žejne doline. Videli bomo, da Marijino brezno sploh ni brezno, temveč naša največja jama v konglomeratu; predstavili se bodo meandrirajoča Bloščica, slap Grmečica pri Nomnju, udornica Ivanjska kukava pri Rakeku, jama Klevevž pri Šmarjeti, Račevsko jezero pri Smrečju, naš največji macesen v Mali Pišnici, Slabetova grapa na Zaplani, slap Ubijavnik pod Bohorjem, ... Tudi »velikani«, kot so npr. Cerkniško in Bohinjsko jezero, Planinsko polje in Pršivski kras, imajo svoje mesto.

Od Bele krajine do Karavank, od Julijskih Alp do Zasavskega hribovja: inventar predstavlja botanične posebnosti in grajske parke; jame, soteske in brezna, kraška polja in koliševke; pragozdove, drevoreda in stara drevesa; jezera, reke, slapove in barja; gore in stene, naravna okna in geološke zanimivosti.

Kot že omenjeno, je Inventar tudi čudoviti pripomoček za načrtovanje izletov in spoznavanje skritih koticov naše narave.

Izdajo drugega dela Inventarja je spremljala še **razstava »Inventar najpomembnejše naravne in kulturne dediščine Slovenije«**, ki je bila na ogled v Kulturno-informacijskem centru Križanke v Ljubljani konec septembra in v začetku oktobra. Razstavo je spremljalo več predavanj in večer filmov **Rada Smerduja**.

Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 2. del: osrednja Slovenija (1991) lahko tako kot enako uporabni prvi del (vzhodna Slovenija, 1988) naročite na Zavodu RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Plečnikov trg 2, 61000 Ljubljana. Cena izvoda drugega dela je 1500 SLT; prvi del je nekoliko cenejši. Tretji del bo predvidoma izšel v začetku leta 1993.

Dario Cortese

Nova revija »Dežele gorá«

Nemško govoreče planinsko občinstvo je bogatejše za še eno revijo o gorah. Letos je v mestu St. Polten na Spodnjem Avstrijskem začela izhajati prva avstrijska revija o gorah – **Land der Berge**. Izšlo je že pet števil.

Novinec med gorniško periodiko v nemško govorečem prostoru je tako ob revijah Bergsteiger, Alpin in Berge že četrta revija, med katerimi lahko izbirajo gorniki z znanjem nemščine. Ko k temu prištejemo še sporočila za člane (Alpenverein Mitteilungen) obeh planinskih zvez, DAV in OEAV, postane nemški periodični tisk o gorah izredno bogat.

Land der Berge je dvomesečnik, ki na več kot 60 straneh prinaša vse, kar za svoj razvoj potrebuje kultura gornišstva in planinarjenja – od aktualnih informacij do izdelanih eno- ali večdnevni predlogov za ture ali plezalne vzpone. Po dosedanjih številkah sodeč se revija omejuje na avstrijske gore.

Vsaka številka na 6 do 8 straneh prinaša osrednjo temo, ki ji sledi več krajših člankov, pisma bralcev, pregled novih izdelkov, literature ipd. V večini primerov so prispevki neposredno uporabni, saj nam svetujejo o dostopih, vzponih, kočah, kvaliteti novega proizvoda in podobno. Revija je v barvah, bogato ilustrirana s kvalitetno reprodukcijo slik, ne manjka tudi dobrih črnobelih fotografij.

Četrta številka (avgust/september 1991) kot osrednjo temo predstavi **Karnijsko visoko pot** od Silliana na vzhodnem Tirolskem do Thörl-Maglerna (Vrata-Megvarje) blizu Beljaka. O **problematici množičnega turizma** govori članek, ki primerjalno ovrednoti pereče točke turizma v Alpah in v Himalaji. Članek »Neosvojljivi Schrein« predstavi del lepote **Nizkih Tur** in okolico Schreina (2410 m), v članku o plezanju med svetlobo in senco pa beremo o zahodnem grebenu **Buchsteina (2224 m)** v skupini Gessaue. 150-letnico vzpona na **Grossvenediger** počastita dva članka; prvi je zgodovinske narave, drugi povsem praktičen z informacijami o vzponu. Gore še stojijo v dolini Malta: obisk te doline nam bo pokazal skrite koticke narodnega

parka Visoke Ture. Po kolumni in povabilu na natečaj gorske fotografije se na treh straneh ustavimo pri vedno aktualnih nasvetih in dejstvih o **prehrani v gorah**, kaj zares ponuja velika izbira nahrbtnikov, pa pokaže **pregled in ovrednotenje nahrbtnikov** volumna okrog 65 litrov. Rubrika Zdravje od glave do pete obravnava za planinca najpomembnejši del telesa: **noge** in njihovo »obnašanje« ter nego. Številko zaključijo **pisma bralcev, pregled novih knjig in novih izdelkov**, ki jih ponuja trg s planinsko opremo.

Revija ponuja veliko zanimivega branja in veliko koristnih napatkov: za hojo, pa tudi za nadaljnje branje, saj skoraj vsak članek v majhnem okviru navaja literaturo, planinske karte za to območje ipd. Ker govori o avstrijskih gorah, ki nam niso tako daleč, je Land der Berge pomembna tudi za nas in za naše načrtovanje planinskih tur v Vzhodnih Alpah. Letna naročnina (7 števil) priznava 25-odstotni popust in stane (brez poštne za tujino) 250 ATS. Naslov revije je: Land der Berge, Gutenbergstrasse 12, A-3100 St. Polten.

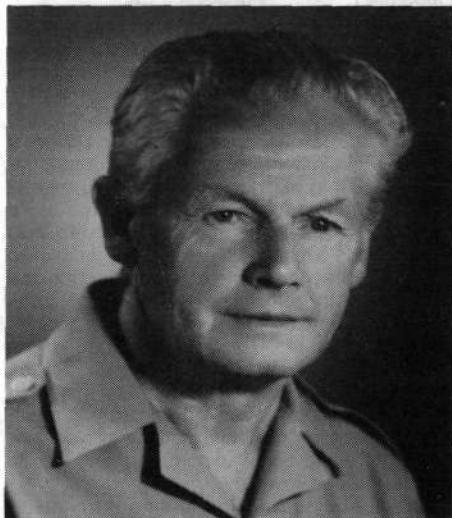
dc

društvene novice

Čopov Jaka osemdesetletnik

»Prepotoval sem mnogo tujih dežel in obiskal njihova gorstva. V tujini sem še globlje občutil ljubezen do svoje zemlje. V tem domačem svetu sem preživel mladost in najlepše ure svojega življenja.«

J. Čop

Letošnjega 26. oktobra je praznoval svoj 80. rojstni dan **Čopov Jaka**, ta kleni, mladostni mož, ki so ga vse življenje kalile gore. Rodil se je leta 1911 na Jesenicah v železničarski družini. Ljubezen do gora je podedel po očetu, predvsem pa po starosti slovenskih planincev **Jožu Čopu**, svojemu stricu. Že kot petnajstletni

fant je bil prvič na Triglavu, v svojem dolgem življenju pa ga je obiskal skoraj dvestokrat v vseh letnih časih. Temeljito je prekriziral vse slovenske kraje in gore, pa tudi gorstva Balkana, na primer Velebit, Durmitor, Šaro itd.

Kot turist je potoval po Ameriki, Aziji, Afriki in skoraj po vseh državah Evrope. Kot gornik pa je obiskal celotno dolgo verigo Alp od Francije in Švice do Italije in Avstrije. A najljubši so mu bili naši čudoviti Julijci, ki jih je obiskoval v pisanem pomladanskem cvetju, zornem poletju, v razkošju jasenskih barv ter odete v sneg in led.

Jaka: gorski vodnik in fotograf, najboljši slovenski fotografski krajinar-lirik, ki vse življenje išče motive, predvsem iz gorskega sveta. Ima pretanjen čut in smisel za igre svetlobe in senc v obrazilih naših gorá. Kolikokrat je čakal ure in ure, pa se ponovno vračal v težavnih pogojih, ki so jih povzročale vremenske razmere ali težko prehodni teren, da je »ujel« motiv, ki je bil po njegovem prepričanju enkraten in nepozaben. Slikal je gore: zdaj nasmejane v soncu, pa drugič vse mrke in razbičane od neviht. Da je naš prelepi gorski svet znan po domovini in daleč po svetu, je v veliki meri zaslug našega Jaka, saj najdemo njegove posnetke vseh psovod v domačih in tujih revijah in knjigah, kot okras pa povečave v stanovanjih, pisarnah in planinskih postojankah.

Ogromen uspeh in popularnost je dosegel s svojimi štirimi fotografskimi monografijami, ki so izpoved pravega umetnika, s knjigami Svet med vrhovi (1962), Raj pod Triglavom (1968), Viharniki (1970) in Kraljestvo Zlatoroga (1989 – v barvah). Avtor sam pravi, da je s temi knjigami skušal odpreti mnogim očem, jim pokazati prelepi gorski svet in jih navdušiti zanj. To mu je popolnoma uspelo. Ima pa zbrano že celotno gradivo za peto dokumentarno turistično knjigo o Trenti. Upati je mogoče, da bo kmalu izšla.

V svojem plodnem življenju je imel že več kot 60 samostojnih razstav po Sloveniji in v zamejstvu. S pravljico o Zlatorogu z izbranimi barvnimi diapozitivi je predaval po številnih slovenskih šolah, kjer ga je z velikim navdušenjem spremljalo več kot 55 000 osnovnošolcev. Za odrasle pa je prikazoval barvne diapozitive na predavanjih Raj pod Triglavom.

Za svojo bogato kulturno in umetniško dejavnost je Jaka Čop prejel številna priznanja in odklikovanja, med drugim zlato plaketo Foto zveze Slovenije za življenjsko delo, zlati in srebrni častni znak Planinske zveze Slovenije in Jugoslavije, Red s srebrno zvezdo, zlato plaketo Turistične zveze Slovenije, Prešernovo nagrado in zlato plaketo gorenjskih občin, plaketo Toneta Čufarja z Jesenic, zlato plaketo LT Jugoslavije in Jesenic, priznanje za postavitev spomenika **Simonu Gregorčiču**, priznanje Foto zveze Jugoslavije in leta 1990 turistični nagelj. Je častni član Planinskega društva Jesenice, jeseniškega Foto kluba Prešeren in Foto kino zveze Slovenije.

Za njegov visoki življenjski jubilej želimo Jaku Čopu njegovi številni prijatelji in znanci še mnogo uspešnih in zdravih let.

Janez Krušič

Citrarji na Kopitniku

Planinsko društvo Rimske Toplice je 22. septembra pripravilo nad vse zanimivo prireditev, kakršni smo redko priča celo v dolinah, kaj šele v gorah. Pri svoji koči na Kopitniku je organiziralo glasbeno planinsko ljudsko srečanje, ki ga je imenovalo »Nedeljsko popoldne ob citrah, domačem petju in krušni potoci«. Planinsko gostinski del prireditve je organizirala zavzeta planinka **Milka Požun**, ki marsikateri konec tedna dežura na Kopitniku in pozna želje obiskovalcev kopitniške kočice, glasbeni del pa pišec tega članka.

V čudovitem okolju ob koči se je predstavilo 12 slovenskih citrarjev. Iz Zasavja so prišli **Ela** in **Jože Dolar**, **Jože Novak**, **Peter Napret** in najmlajša, 9-letna **Silvija Oštir**. Gostje-citrarji iz drugih krajev so bili **Fanika Lapajne** in **Slavica Sedminek** iz Griž, **Pepca Ulaga** s kopoljskimi pevkami iz Štor, **Bernardka Vauhnik** iz Maribora, **Jurij Marjetič** iz Novega mesta, **Aleksander Primc** s pevko **Branko Brelovec** iz Kranja in najstarejši, 86-letni citrar **Marko Udovič** iz Celja. Svoje je povedal tudi izdelovalec citer **Vinko Novak** iz Vodice nad Ljubljano, prireditev pa je še bolj poživil ljudski godec **Tonček Grešak** s frajtonarico.

Planinci-prireditelji so imeli srečo z vremenom, saj je bila to ena od zadnjih še na poletno temperaturo ogretyh septembrskih nedelj. Planincev, pravih in takšnih na bencinski pogon, se je ob koči trlo kot že dolgo ne. Bili so, vsaj tako je bilo slišati, zadovoljni. Naučili so se citrarskega zvena in lepoto Kopitnika, tega 914 metrov visokega zasavskega hriba, ki se je tisto popoldne res pokazal v najlepši podobi. Imeli pa so tudi kaj prigrizniti. Še posebej so bile mamljive dobrote iz kuhinje gospodinje **Ide Napretove**, ki je ponudila potico s pregreto smetano, krušno potico z orehi (ki je že skoraj pozabljeno kmečko pecivo), krofe, domač kruh in še marsikaj drugega.

Vam je žal, da to nedeljsko popoldne niste preživeli na Kopitniku? Mogoče boste imeli kdaj drugič priložnost, saj smo organizatorji dobili veliko spodbud, da bi kaj takega še kdaj pripravili.

Peter Napret

Srečanja radgonskih planincev

Prvi oktobrski konec tedna so se v koči na Hornu srečali radgonski gorniki in planinci nekaterih društev iz Savinjske doline, predvsem iz žalske občine, ki ima sama skoraj dvakrat toliko PD kot celotno Pomurje. To je bilo že tradicionalno letno srečanje, ki je imelo v primerjavi s prejšnjimi, ko so se pogovarjali predvsem o organizaciji skupnega letnega tabora mladih planincev, več stičnih točk. Vedno čvrstejše in pogostejše sodelovanje predvsem s planinskimi društvi Zalec, Zabukovica, Prebold in Kovinotehna ter PTT iz Celja je stakalo veliko prijateljskih vezi tako med starejšimi kot med mladimi planinci, ki se srečujejo tudi med posameznimi tabori. Posebna delegacija predstavnikov teh društev se je, na primer, udeležila v Radencih proslave 30-letnice PD Gornja Radgona in ta-

kratnega srečanja pomurskih planincev v začetku septembra.

Letošnje leto je žal minilo brez osrednje skupne akcije – letnega tabora v Kamniški Bistrici, ki bi se moral začeti ravno v času vojne v Sloveniji. Posamezna društva so ta izpad nadomestila z več krajšimi (dvo- do tridnevnimi) pohodi. Radgonski pionirji so bili avgusta v Logarski dolini, mladinci pa višje v Savinjskih Alpah. Septembra pa so bili dva konca tednov na Raduhi tako odrasli kot pionirji iz krožkov na OŠ Apače in G. Radgona. Prihodnje leto ponovno planiramo skupni tabor mladih planincev, o čemer smo se pogovarjali tudi na tem srečanju.

Drugi dan smo Radgončani v okviru srečanja obiskali še Dom pod Reško planino (664 m), ki ga upravlja PD Prebold. Srečanje s Preboldčani je bilo še posebno pristrčno, saj v ta konec redko pridejo planinci iz naših krajev. V začetku leta smo se na podobnem delovnem dogovoru srečali v Koči na Bukovici (PD Žalec, 568 m), ki je bila letos dograjena in je lepa izletniška ter rekreacijska točka v žalski občini.

Ob koncu leta bo podobno srečanje z Zasavci v Laškem ali na Smohorju, saj ima predvsem sodelovanje s PD Laško že lepo tradicijo. Srečanja planincev v Radencih letošnjega 8. septembra so se Laščani udeležili v velikem številu in na ta način obeležili 30-letnico prijateljskega PD G. Radgona.

Po vsem tem postajata Posavska in Savinjska planinska pot za radgonske planince vedno bolj priljubljeni izletniški področji.

Rudi Babošek

Klub PLV pri MDO Zasavja

Na pobudo planinskih vodnikov (PLV) je bilo letošnjega 13. aprila organizirano družabno srečanje vodnikov na Lisci. Zbralo se je 36 vodnikov, med njimi nekaj vodnikov-gostov iz dolenskega meddruštvenega odbora (MDO). Posebej vabljeni in dobrodošla sta bila velika prijatelja zasavskih vodnikov **Danilo Škerbinek** in **Ernest Stoklas**.

V pozdravnem nagovoru je **Lojze Anzelc**, predsednik MDO, nanizal podatke o izobraževanju planinskih kadrov na zasavskem območju. Z organiziranimi oblikami vzgoje se je izšolalo 305 mentorjev in mladinskih vodnikov ter 97 planinskih vodnikov. Stanje po planinskih društvih je naslednje (prvo je število izšolanih mentorjev in mladinskih vodnikov, drugo planinskih vodnikov in tretje PLV, registriranih za letošnje leto): Brežice 33, 8, 6; »Videm« Krško 1, 3, 4; »Bohor« Senovo 43, 7, 2; »Lisca« Sevnica 66, 19, 11; Radeče 9, 0, 0; Rimske Toplice 21, 4, 3; Laško 16, 2, 2; Dol 1, 10, 7; Hrastnik 2, 6, 5; »Kum« Trbovlje ni podatka, 7, 7; Trbovlje 38, 25, 9; Zagorje 35, 3, 1; Litija 40, 3, 2.

To pomeni, da sta na območju zasavskega MDO 402 vodnika, kar je pri približno 11000 planincih – članih planinskih društev 28 planincev na enega vodnika. Številke niso majhne, v pregledu pa niso zajeti alpinisti in markacisti.

MDO se vseskozi zaveda, kako pomembna je skrb za vodniški kader in za izobraževanje

nasploh. Zato je predlagal, da bi ustanovili klub PLV. Ta klub naj bi skrbel za izmenjavo vodniških izkušenj, dopolnilno izobraževanje, medsebojno pomoč, pravočasno registracijo, družabno življenje in drugo. Prisotni so predlog z odobravanjem sprejeli in za vodjo kluba izvolili **Franca Gričarja**, PLV iz PD Lisca. Predlagali so ga tudi za člana odbora PLV pri KVIZ PZS.

V drugem delu srečanja je Danilo Škerbinek, načelnik Komisije GRS pri PZS, obširno spregovoril o posvetu Gore in varnost in o zaključkih posveta ter o liku, vlogi in odgovornosti vodnika. Po ogledu diapozitivov z različnih vodniških tečajev in izpopolnjevanj so prisotni vodniki in gostje praktično pokazali, kako je treba pripraviti prijeten družaben večer.

Lojze Anzelc

Uspešna planinska šola

Petnajst članov šolske planinske skupine O. Š. Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici nas je obiskovalo osnovno planinsko šolo. Predavanja in praktične dejavnosti so potekale od februarja do konca maja. Zvedeli in naučili smo se marsikaj zanimivega. Devet najbolj vztrajnih je sredi junija uspešno opravilo tudi zahteven izpit. Svoja praktična znanja smo preizkusili na dvodnevem izletu na Snežniku.

V čast samostojni Republiki Sloveniji smo 25. junija na Snežniku zakurili velik kres. Gotovo so ga občudovali daleč po domovini. Zelo vznemirljivo je bilo, ko smo sneli staro zastavo in ob petju slovenske himne dvigniti na drog novo zastavo države Slovenije. Obisk vrha Snežnika smo izkoristili tudi za koristno delo: uredili smo drvarnico in smetišče in pobrali vse smeti, ki so jih odvrgli malomarni obiskovalci. Ob povratku smo si ogledali še nekatere znamenitosti Snežnika, kot Snežniška brezna, Srednji in Mali Snežnik ter občudovali prekrasno planinsko cvetje.

Ko smo se vrnili na Svinščake, smo si sami skuhal kosilo. Želeli smo obiskati še Črni dol in nekdanjo planinsko kočjo, vendar smo po radiu slišali za grozečo nevarnost, saj se je začela vojna; zato smo se hitro vrnili domov.

Adrijana Iskra

Bikci in pujski pod Menino

Na Menino se vleče dolga kolona planincev, starih od šestih let do šestih križev, da ne pozabim zveste pasje spremljevalke Ine. Kako hodi tako pisana družčina, ni težko uganiti: prvi že čakajo na križišču, medtem ko zadnji še grizejo strmino in so prikrajšani za užitek ob pogledu v dolino. Medtem dvanajstletni Matija z žarom mladega planinca razlaga od sebe precej starejši planinki o poteh, ki vodijo na Storžič. Kako tudi ne, ko je tam doživel svoj ognjeni krst in so se mu tresle hlače ob pogledu v dolino!

Naša pot je šla mimo cerkvice sv. Florjana in prek Ovčje planine, kjer nas je sončno vreme pritegnilo na klopce ob domu s prijaznimi ljudmi; vsi po vrsti so imeli čas za naša vprašanja, za naše transverzale. Poleg obnovljenega doma in depandanse Pristava nas je zvalila k sebi

kapelica, postavljena 17. junija lani. Dostop do nje pa so nam skoraj preprečili divje razjarjeni biki, tako da se je pot namesto kratke vzpetine podaljšala za velik ovinek. Nazaj grede pa so nas pozdravili kruleči pujsi, ki so se skrivali pod parkiranim avtomobilom poleg hiše. Tudi kmečka idila se druží z avtomobilizmom!

Najlepši razgled se nam je odprl z bližnjega deset minut oddaljenega Vivodnika, kjer so se nam kot na dlani prikazale bližnje in daljne slovenske lepote: od podolgovatega hrbta Menine do Paškega Kozjaka, Donačke gore in Boča, Posavsko hribovje in Gorjanci v megli, celo Snežnik in Nanos naj bi bila v megleni kopreni. Še lepše so se videli bližnji vrhovi Savinjskih Alp, zlasti bližnja Lepenatka in Veliki Rogatec, ki sta mi še posebej v spominu, saj bi se tam pred petnajstimi leti skoraj izgubila; tudi Olševa in Raduha vabita od tod k sebi.

Vsak dom vendarle živi s svojimi gospodarji, zato je bilo najprijetnejše kramljanje z oskrbnico, ki nam je v prazne steklenice namesto čaja nalila mleko. Pa tudi povabila nas je še na obisk, poklepetala o letošnjem obisku – potem pa smo se pridružili drugim, da bi nabrali malo rjavih odenkov.

Ob povratku je otroke vzradostilo – zlasti še zaradi debelega snežnega zameta na dnu – kraško brezno Jespa. Niso se mogli ločiti od njega. Jure bi šel najraje kar na dno brezna, kar smo mu še zadnji trenutek preprečili. Samo malo raztrgana majica še spominja na že začeto plazenje pod žično ograjo.

Francka Žumer

Vzgojna tura v okolici Krnskega jezera

Za planinsko vzgojo na osnovni šoli Levstikove brigade na Škofljici sva tudi letos poskrbela **Draga Košak** (razredna učiteljica) in **Miran Klaves** (učitelj glasbe), mladinski planinski inštruktor in poleti oskrbnik Doma Petra Skalarja na Kaninu. Učence sva na letošnjo poletno turo pripravljala že med šolskim letom. Opravili smo lažje ture in spoznali zimske razmere v gorah v šoli v naravi letošnjega marca na Komni.

Skupini učencev-planincev, ki so člani PD Bovec, sva omogočila prijetno štiridnevno bivanje v koči pri Krnskem jezeru. Lani smo si ogledali njeno okolico in sklenili, da si jo letos temeljiteje ogledamo in jo raziščemo. Koča je prijetno izhodišče za številne ture. Opravili smo ture na Krn, Batognico in Veliko Babo. Raziskovali smo ostanke I. svetovne vojne v Krnskem pogorju, obiskali ovčjo planino Duplje in si ogledali molžo ovac in pripravljanje sira. Spravnik na planini nam je z veseljem opisal življenje in delo na planini. Pastirjem smo pomagali prignati ovce s pobočja Krna.

Med bivanjem v visokogorju (mnogi so bili tu prvič) so učenci spoznali in slišali veliko zanimivega. Veliko pozornost smo posvetili gorskim rastlinam in živalim. Seznanili smo se z nevarnostmi v gorah, s pomenom planinske opreme, orientacijo, pravilno prehrano in predvsem odnosom človeka do gorá in do narave nasploh. S tem so se učenci srečali že prvi dan, ko smo

šli iz doline. Številne bližnjice, ki so jih naredili posamezniki, so sveža rana v naravi in prava pot hudournikom, ki z lahkoto uničujejo podrast in ob nalivih odnašajo dele poti. Sklenili smo, da med vračanjem v dolino zadelfamo čim več bližnjic in s tem prispevamo k ekološki akciji za ohranitev narave.

Z velikim veseljem in ob priznanju številnih moidočih planincev smo se ob povratku lotili dela. Materiala in iznajdljivosti nam ni manjkalo. Najdragocenejše nam je bilo priznanje dveh starejših planincev, ki sta nas pohvalila in nam čestitala v imenu gorenjskih planincev. Delo nas je tako prevzelo, da bi skoraj pozabili oditi v dolino.

Že med bivanjem pri Krnskem jezeru smo sklenili, da bomo opravili nekaj jesenskih tur in se prihodnje poletje spet podali v gore. Tokrat smo si za izhodišče izbrali Kriške pode.

Upajmo, da nama bo uspelo nadaljevati s planinsko vzgojo, ki si mora v množici interesnih dejavnosti na osnovnih šolah izboriti svoj prostor.

Draga Košak

Znamenja ob poti

V nedeljo, 8. septembra letos, na Mali Šmaren, se je zbralo lepo število ljudi ob otvoritvi kapele Sv. križa na Loki pod Raduho (1580 m). Stoji malo višje od planinske kočice na Loki. Sredstva in delo so prispevali domačini – pašna skupnost. Glavni govoznik je bil domači zdravnik iz Luč **dr. Tone Žunter**, član GRS, režija pa je bila v rokah **Petra Ježa**, znanega lučkega planinskega (tudi nekoč reševalca) in turističnega delavca iz Podveže. Prisotni so bili še predstavniki strank, ki so prav tako spregovorili nekaj besed. Pri tem je sodeloval deklški in mešani pevski zbor iz Luč. Nato je sledila blagoslovitev kapele in maša. Prej je tu stal križ, ki je sedaj v kapeli.

Pod kapelo pelje označena pot na planino Arto, kjer je enkratno razgled, in dalje do Snežne jame. Verjetno pa so stare markacije še navzdol v Gozdek do Rogovilca (tabla na planini je še) mimo Račnika, zagotovo pa so z Rogovilca čez Gozdek na Kal. Z Arte je možno na vrh Raduhe. S Kala na Hudo raven je dobro označena steza. Z nje – nekoč pri klopici (sedaj je tu smerna tabla Loka) – sledimo dobri neoznačeni stezi, ki privede do parkirnega prostora pod Snežno jamo oziroma vodi označena od nje čez Arto na Loko. Ko stopimo s steze iz Hude ravni na cesto pod Loko, je po njej še dva kilometra do jame.

Ob novi izdaji vodnika »Znamenja ob poti« (Družina, 1982), vodnika po slovenski planinski poti, ki je bogato ilustriran, bo treba dodati fotografije kapelice na Komnu (1695 m, Sv. Ciril in Metod, 30. 8. 1987), Loki in Molički peči (1780 m, sv. Cirila in Metoda, 8. 7. 1990). Rogac ni več med točkami poti in tako ne bo slike kapele na Špehovem vrhu (Kraljica miru, 18. 9. 1988), bo pa z Menine slika nove kapele (Jezusa dobrega pastirja, 17. 6. 1990), ki je ostala točka poti, če bo vodnik imel še dodatke obveznih točk.

B. J.

Ali se prepoznate?

V lanskem poletju, natančneje, 14. avgusta 1990, so tri planinke na poti od Hribaric proti Sedmerim triglavskega jezera našle fotografski aparat znamke practica, v katerem je bil tudi film.

Oglas z nekaterimi podrobnostmi te najdbe je bil objavljen že lansko leto v 10. številki Planinskega vestnika. Do danes se na ta oglas ni še nihče javil. Prav gotovo bi bil lastnik vesel, če bi lahko spet prišel do izgubljenega fotoaparata, ki ga je verjetno ob naslednjih pohodih v naše prelepe gore pogrešal in morda tudi zamašil. Morda lastnik izgubljenega fotoaparata ni naročen na Planinski vestnik ali pa je spregledal objavljeni oglas, zato smo se odločili, da razvijemo film, ki je bil v aparatu. Tokrat objavljamo poleg teksta še eno od fotografij, ki je bila verjetno posneta malo pred najdbo nekje v okolici Triglava. Na fotografiji so trije planinci, ki se bodo morda prepoznali in tako pripomogli, da pride fotoaparat spet v roke pravemu lastniku.

Obenem prosimo vse planince, ki bi morda prepoznali osebo na fotografiji, da jih o tem obvestijo.

Lastnik izgubljenega aparata naj pokliče v Kresnice na telefonsko številko 061/877 342, kjer bo izvedel tudi vse informacije o tej najdbi.

Franci Eržen

Planinska koča na Koradi

Na Koradi (812 m), najvišjem hribu v Goriških Brdih, so odprli in predali namenu novo planinsko kočo. S tem je še bolj zaživel lep svet nad Goriškimi Brdi s čudovitim razgledom na Krn in Matajur, na Beneško Slovenijo, staro duhovno središče Staro Goro in na veliko vrhov Julijskih Alp in Karnije.

Otvoritev koče je bila v nedeljo, 25. avgusta letos. V programu je sodeloval moški zbor iz Medane, učenci osnovne šole Dobrovo in planinci. Zbrane je nagovoril tudi podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Jože Dobnik** in predsednik PD Nova Gorica **Rajko Slokar**.

Skromna koča je zrasla na ostalinah soške fronte. Pred njo sta dva topniška položaja iz prve svetovne vojne, ki sta po rovu povezana s kaverno, na kateri je sedaj zgrajena planinska koča. Za gradnjo na tem mestu, okrog 200 metrov jugozahodno od vrha Korade, se je odločil leta 1984 upravni odbor planinske skupine Brda, ki spada pod PD Nova Gorica. Kot možno lokacijo so predlagali tudi kraj le nekaj metrov nad cesto Vrhovlje-Lig. Po določitvi lokacije ob vrhu Korade so spomladi 1984 začeli čistiti kaverno in so od Kmetijske zadruge Brda odkupili leseno delavsko barako in jo s traktorji prepeljali na Korado, ki ji domačini pravijo tudi Kobalar. Ob tem je upravni odbor spremenil mnenje in namesto lesene izvedbe so se odločili za zidavo. Močna volja in prijateljska skupina lahko naredi zelo veliko, tudi če ni dovolj denarja. Opravljenih je bilo veliko prostovoljnih delovnih in traktorskih ur. Pomoč so nudila tudi bližnja podjetja in institucije. Matično planinsko društvo je urejalo pravne zadeve.

Koča je slovenskim planincem odprla hribovito območje na desnem bregu Soče na robu severnoitalijanske ravnine. Zaenkrat bo oskrbovana ob nedeljah od začetka marca do konca oktobra.

Dostopi na Korado so iz Goriških Brd (vasi Vrhovlje ali Krasno – dve uri hoda), iz Plavi – tri ure (železniška postaja) in iz naselja Lig 1,5 ure. Od makadamske ceste Vrhovlje-Lig je le 20 minut hoje do nove koče.

Peter Stres

8. planinski tabor na Vršču

Letošnji, že 8. planinski tabor Rekreativno-planinskega društva (RPD) Dolga pot je bil od 25. do 28. avgusta. Izhodiščna točka je bil Tičarjev dom na Vršču, izbran zaradi najlažjega dostopa z avtom. Tabora se je udeležilo 25 odraslih, 10 otrok in 5 zunanjih članov, ki jih je privabil oglas v časopisu. Tabor je bil namreč odprtega tipa, vanj so se lahko vključili vsi nealkoholiki in nekadilci izven naše terapevtske skupnosti. Posebnost tega tabora je bila tudi v tem, da so se člani posebej zanj pripravili z izbranimi temami in predavanji ter s spoštovanjem zapovedi tišine zaradi meditiranja.

Prvi dan je bil zbor na sedlu Vrščič in ob 9. uri smo se že odpravili na Mojstrovko po dveh poteh. Bolj izkušeni so šli po zavarovani plezalni poti čez njeno severno steno, drugi po grebenski poti. Z Male Mojstrovke smo se povzpeli še na Veliko ter od tod sestopili v dom.

V domu je potekal prvi del programa, ki ga je prejel vsak udeleženec tabora po vplačani kotizaciji. Na vrsti so bili utrinki iz meditativnih spisov z naslovom »Gorski grebeni v mojem življenju in doživljanju« ter predavanje o Jalovcu, Prisojniku in Kaninu v slovenskem leposlovju. Za popestritev smo imeli pripravljene tudi svoje 5-minutne nastope.

Še so mecen

V korist Planinskega vestnika so do začetka oktobra odstopili avtorski honorar:

Miro Marušič, Maribor, 250 din;
Marija Veble, Brežice, 400 din;
Franc Ekar, Kranj, 1600 din;
Gregor Klančnik, Ljubljana, 500 din;
Franc Novak, Ljubljana, 1300 din;
Osnovna šola Senovo, 350 din;
Martin Šolar, Bled, 300 din;
Vilma Purkart, Vrhnika, 300 din;
Pavle Šegula, Škofja Loka, 400 din;
Nada Kostanjevič, Vipava, 500 din;
Matjaž Čuk, Kranj, 500 din;
Janez Dolenc, Tolmin, 1500 din;
Erna in Ciril Meško, Lahonci, 1700 din;
Verena Mencinger, Lesce, 500 din;
Karel Bajd, Kranj, 250 din.

V korist Gorske reševalne službe so odstopili avtorski honorar:

Stane Krempuš, Store (za postajo GRS Celje), 350 din;
Jure Senegačnik, Ljubljana, 1450 din;
Franc Škrbec, Ljubljana, 300 din;
Stanko Kosirnik, Ljubljana, 100 din.

V korist Gorske reševalne službe Kranjska gora je v gotovini prispeval:

Vid Čevdek, Italija (v spomin **Antona Budi**na), 100 000 lit.

Od avtorskega honorarja je za obnovo Koče na Kriški gori prispeval:

Aleš Pangeršič, Križe, 350 din.

V imenu prejemnikov se mecenom za prispevke pristrčno zahvaljujeta uredništvo in uprava Planinskega vestnika.

Drugi dan smo se povzpeli na bližnji Prisojnik, visok 2547 metrov. Manjša skupina je odšla po zavarovani plezalni poti skozi Prednje okno, drugi pa po njegovi južni strani na vrh. Zbrani na vrhu smo uživali v lepem vremenu ter razgledu na bližnje in daljnje vrhove.

Ponovno smo se zbrali proti večeru in poslušali zanimivo predavanje o 1. svetovni vojni v Zahodnih Julijcih, zlasti v okolici Krna in Rombona. Slišali smo tudi odlomek iz knjige **Miška Kranjca**, prav tako z vojno tematiko.

Tretji dan smo se zbrali navsezgodaj, saj nas je čakala dolga pot na Jalovec. Nekateri so bili prvič tukaj in tako visoko, zato se je skupina prilagodila njihovem tempu in zmoglostim. Pozno popoldne smo se oddahnili v koči pod Špičkom ter se vrnili po spodnji nezahtevni poti na Vrščič.

Dan se je zaključil s predavanjem o rastlinstvu in živalstvu Julijcev ter njegovi geološki sestavi.

Planiran izlet v Bovec in na Kanin je zaradi težav s prevozom na vrh odpadel. Tako smo se dogovorili, da naslednji, četrti dan izkoristi vsak po svoje. Večina jih je načrtovala odhod v Trento in od tam na Razor, v Bovec ali na Prehodavce, drugi pa so odšli domov.

Planinski tabor je po mnenju vseh lepo uspel. Vreme nam je bilo ves čas naklonjeno in zadovoljni smo se vračali domov.

Posebno doživetje je bilo za tiste, ki so bili prvič na takih višinah in so svoj strah premagovali v skupini bolj izkušenih. O svojih doživetjih bomo pisali utrinke, kar bo povezano v pregledni referat ter skupaj s fotodokumentacijo izdano v Zborniku planinskega tabora.

Organizator ter vodja 8. planinskega tabora (kot tudi prejšnjih) je bil **dr. sc. med. Janez Rugelj**.

Milena Peče

Planinski tabor za zdravje

Pod tem imenom je bil od 25. do 27. avgusta letos planinski tabor RPD Dravograd pod pobočji Krna. Ponovno smo se v gorah zbrali nekadilci in abstinenti, ob tem pa tudi tekači in ljubitelji leposlovja. To je bila prava šola življenja, ki je v čudovitem vremenu trajala tri dni. Več kot sedemdeset staršev in otrok različnih starosti je iz Koče pri Krnskih jezerih, kjer smo prenočevali, obiskovalo bližnjo okolico fantastičnega naravnega okolja.

Nekaj se v gorah dogaja s človekom, kar se v dolini ne. Preprosto hodiš, si ogleduješ rože in jezera, zrak in veter pa te klešeta, ti brusita individualnost. Otrok ob meni sledi mojim korakom in oba se čudiva lepoti, ki drugod izumira.

Zvečer, ko so utihnilli zvoki krožnikov, smo se zbrali. Polna soba staršev z otroki, pa kitara in prijeten program. Seznanili smo se z zgodovinskimi zanimivostmi okolice, zlasti z ognjenimi časi prve svetovne vojne, slišali nekaj poezije izpod peresa gornika – poeta, pa drobtinice iz živalskega in čudovitega rastlinskega sveta.

Naši najmlajši pa so medtem risali in si na svojo način gradili sliko doživetja. In vsi pójemo, vsi postanemo pesem ... To so trenutki, ki ostajajo ...

Ko smo se naslednji dan po prehojeni poti in od sonca razgreti vrnili v koč, je v njej prijetno zaživelo. Vsak je pri sebi razmišljal. Nihče ni politiziral, le bili smo tam in se prepuščali miru. Zvečer pa je otroke prijetno vznemiril kviz in vsi smo se z njimi razživeli in veselili. Koliko je trajal najdaljši poljub v zgodovini... Pa še o pastirjevanju in pesništvu našega **generala Maistra** smo nekaj izvedeli.

Bernard Krajnc

Ljubitelji narave in kulture iz Konovega

»Veseli smo, da delo v planinski skupini Dobrač-Konovo živi,« sta dejala tajnik sekcije **Stane Gradišnik** in predsednik **Zdenko Brožnik**, pritrtil pa jima je tudi **Lojze Ramšak**, predsednik Sveta KS Konovo, potem ko so za nekaj trenutkov odložili instrumente. Glasbo njihove tamburaške skupine, ki šteje 14 članov-planincev, je bilo doslej slišati že daleč naokoli. Planinci iz Konovega pri Velenju so v soboto, 10. avgusta, odšli na krajši pohod na bližnje vrhove, popoldne pa naj bi se v predverju doma DPO Konovo zbrali vsi planinci, ki jih je že približno 70, na tovariškem srečanju. In res so se. Planinci-pevci so peli, tamburaši, organizirani v planinski sekciji, so igrali, vsi pa so se zabavali in obujali spomine na skupaj prehojene poti.

Od lanskega 17. junija, ko je bila sekcija ustanovljena, so opravili (brez vsakih nezgod, kar je tudi pomembno) že vrsto izletov. Lani so bili na Uršlji gori in na Dobraču, obiskali so Ramšakov vrh, šli na Vodemljo, se povzpeli na Okrešelj in se podali na Paški Kozjak. Tudi za letošnje leto so v glavnem izpolnili program izletov. Šli so po planiski Poti dobre volje, kot imenujejo krožno pot Dobrač-Ramšakov vrh in nazaj, se udeležili zimskih pohodov na Snežnik in Porezen in šli po Šaleški planinski poti. Povzpeli so se na Peco in se udeležili srečanja planincev na Uršlji gori, kjer so tamburaši-planinci iz Konovega že drugič sodelovali na kulturnih dnevih. Izletov se udeležuje kakšnih 20 do 30 planincev – tudi na tridnevni septembrski izlet na Triglav jih je šlo toliko. Te jesenske dni načrtujejo še izlet po robu Šaleške doline, po Šaleški planinski poti, ki je jeseni še posebno lepa. Proti koncu leta bodo odšli na izlet v neznan in verjetno še enkrat po Poti dobre volje, ko jo bo že pobelil sneg.

Konovski planinci tako v svoji sekciji združujejo ljubezen do narave, igranja in petja. Planinci-tamburaši pridno vadijo pod vodstvom **Zvoneta Grebenška**, pevski zbor vodi **Štefka Lojen**.

Julijana Hočevar

Pohod na Slavnik

V vojnih razmerah smo 5. oktobra letos odpotovali iz Zagreba do Buzeta oziroma Rakitovca na progji Divača-Pulj, da bi sodelovali na letošnjem pohodu na Slavnik (1028 m), ki ga je organiziralo Obalno planinsko društvo iz Kopr. Z vlakom smo potovali devet ur in pešočili tri. Prenočili smo v našem zavetišču v Račji vasi

pri gospodarju **Stjepanu Živkoviću**, naslednji dan pa skozi vasi Rašpor, Trstenik, Dane, Vodice in Jelovice odšli do Podgorja v Sloveniji. Med vzponom na Slavnik smo zvedeli za nove podrobnosti o umazani vojni na Hrvaškem, zaradi česar smo bili močno zaskrbljeni. Domačini iz OPD Koper s **Karлом Kocijančičem, g. Cividinijem** in drugimi so nas sprejeli s posebno pozornostjo. Na Slavniku smo se srečali tudi s člani SPD Trst. Z vrha smo se napotili na postajo Herpelje-Kozina in od tod do Dobove na slovensko-hrvaški meji, kjer smo čakali dve uri in pol zaradi zračnega alarma v Zagrebu, nekoliko pred polnočjo pa smo prispeli v zatemnjenem vlaku v zatemnjeni Zagreb. Kako velika razlika od tistega popoldneva na Slavniku, ki je bil sončen in lep!

Josip Sakoman

Resevna – 40 let

22. septembra letos je bil praznik za šentjurske planince, saj praznovanje 40-letnice obstoja planinskega doma na Resevni, hribu, ki je dober streljaj oddaljen od Sentjurja, ni malenkost za tako majhno planinsko »družino«. Kljub zelo dobri propagandi za jubilejno srečanje je bil ob lepem vremenu odziv dokaj skromen. Program je bil dobro sestavljen, izpeljali pa so ga pevci, govorniki in mladi recitatorji, potem pa so podelili priznanja in imeli poprogramsko zabavo. Tudi »svobodni« govornik je prišel do besede, pokaral to in ono, pohvalil nič; verjetno mu je zaradi tega tudi zmanjkalo napetosti v mikrofonu. Kljub ostremu govoru nas ni prepričal, da je res vse tako črno, aplavz pa je vseeno dobil. Kozjanski fantje so takoj zatem urezali pravo – in dogodek je bil v hipu pozabljen. Srin golaž je s svojim vonjem zbuja tek, ples je zbuja žejo, pijača pa dobro razpoloženje in kramljanje s prijatelji, kar se je zavleklo do večernih ur in do slovesa.

Stanč

Izhodišče za Žumberak in Gorjance

Planinski dom Vodice (835 m) nad Sošicami na Žumberaški gori je sezidal Hrvaško planinsko društvo Dubovac iz Karlovca od leta 1959 do 1961, razširil pa od leta 1978 do 1980. Stoji nad dobro makadamsko cesto, ki pelje iz Karlovca ali Zagreba skozi Luliče in Krašiče do doma, in na južnih pobočjih vrha Pliješ (977 m). V njem so velika jedilnica za 60 ljudi, terasa, sanitarije, kuhinja, velika podstreha in 60 ležišč. Odprt je ob koncih tedna in ob praznikih od 1. aprila do 1. oktobra ter sicer po potrebi in po dogovoru.

V domu so kontrolne točke Karlovske transverzale Po poteh 13. proletarske brigade Rada Končarja, Republiške transverzale Po gorah Republike Hrvaške, bratske transverzale Zagreb-Ljubljana in Planinske poti po Žumberku. Cesta pelje dalje skozi »Rajska vrata« do kartuzije Pleterje in do Kostonjave.

Iz doma so možne prijetne planinske ture: vrh Pliješ (20 min.), Sošice (25 min.), Sopotski slap (70 min.), Gera (Trdinov vrh – prek Boljare 2 uri, prek Sljemen 2 uri 45 min.), Sveti Miklavž

(2 uri 15 min.), Pogana jama (1 ura 30 min.), Jama Jazovka (20 min.), Ječmišče (1 ura 15 min.), Kostonjeva na Krki (3 ure 15 min.), Planinski dom na Japetiču (prek Mrzlega polja 7 ur 30 min., prek Pečna 8 ur), Kartuzija Pleterje (2 uri 30 min.), Planinski dom na Polomu (1 ura 45 min.), Planinski dom Vinka Paderšiča na Gosposdični (prek Boljare 2 uri 30 min., prek Sljemena 3 ure 30 min.).

Skorajda tik pod planinskim domom, oddaljena komaj dobrih 15 minut, je kraška jama Jazovka, do katere je mogoče priti, če gremo navzgor s ceste, ki pelje iz Sošic v Sopot. Leseni križi ob poti označujejo pot do vhoda v jamo: pod krošnjo manjše bukke je vhod v to zloglasno podzemsko jamo.

dr. Ante Starčević

Zavetišče na Viševniku

Planinci PD Drago Bregar iz Ljudske pravice v Ljubljani, ki jih je zdaj že več kot 200, so dokončali Zavetišče na planini Viševnik, ki je sicer odprto že od pomladi leta 1987. Zavetišče sicer ni odprtega tipa, vendar postrežejo tudi mimoidočim, če želijo, saj ob koncih tedna v njem dežurajo društveni člani. Že lani so kupili sončne celice, da na ta način pridobivajo električno energijo za potrebe koč, letošnje poletje pa so jih montirali. Uredili so tudi okolico koč, postavili klopi in prostor okoli zavetišča ogradiili.

V tiskarni so dobili društveno sobo, ki so jo lepo opremili. PD ima aktivno skupino mladih planincev na osnovni šoli Tone Tomšič, prireja pohode in izlete, finančno pomaga GRS in skrbi za nove planinske vodnike, ki jih imajo premalo, ter zbira prostovoljne prispevke med člani in delavci tiskarne. Žal pa kritični društveni člani ocenjujejo, da društveno delo sloni le na maloštevilnih delavnih planincih, v vrste katerih bodo poskušali pritegniti čimveč planinskih somišljenikov.

Delovni tabor nad Trento

Letošnje poletje mi bo ostalo v spominu, pa ne le zaradi grmenja tankov in orožja. V toplih dnevih tega poletja smo lahko živeli tudi lepše in vredneje.

Takšni trenutki so bili na pobočjih pašnikov, med pokošeno travo, ob hladni Soči, na gamskih stezicah in morda še kje. Tu se ti odkriva čisto nov in drugačen svet. Ko te ne pritegnejo le mogočni skalni grebeni, čudoviti razgledi, temveč svojevrstno življenje. V doživljanju narave kažeš svojo kulturo, četudi se včasih tega ne zaveš. Zato se moramo truditi, da v gorah ne ostajamo le opazovalci, ampak skupni gradniki.

S takšnim namenom smo mladi (bilo nas je okoli 40) iz Slovenije letošnje poletje odšli v Trento na planinski delovni tabor. V teh dneh smo pridobili mnogo novih izkušenj in spoznanj. Vsak pa je lahko s sabo odnesel, za uteho v mrakobnih trenutkih, košček življenja te doline, njenih vrhov. Vendar pa: tu smo bili poleti, v času turizma, planinstva, izletništva, raftinga po Soči, gorbarjenja in še bi lahko naštevale.

In ko ni več tega? Kaj čutijo ljudje te doline takrat, ko ne cveto svišči, lilije in triglavske rože? Ko gorskih vrhov ne preletavajo kavke, na pečinah ne brlžgajo gamsi? Kako živijo ti ljudje, ko so zasneženi vrhovi nad njimi?

Njihov slogan je: Trenta ne sme umreti!

Jaz pa dodajam: ne le Trenta, ampak vsi planinski raji naše Slovenije.

Mija Novak

Manjši MDO?

Posebno zadnji čas so na sestankih meddruštvenih odborov planinskih društev kar živahne razprave o tem, ali naj bi ti odbori ostali taki, kot so zdaj, ali pa bi jih vendarle kazalo »razstreliti« na več manjših, ker bo tako delo v njih učinkovitejše. V Savinjskem MDO so med planinskimi društvi celo opravili anketo, ali naj bi MDO razdelili na dva ali celo več manjših MDO, ker da je sedanji MDO prevelik in je zato delo v njem oteženo. Od 32 PD je na anketo odgovorilo 20, od teh pa jih sedem meni, da sedanje območje ni treba spreminjati; 14 PD meni, da sedanje območje ni primerno – ali pa na to vprašanje sploh ni odgovorilo. V okviru MDO bi v prihodnje pri vzdrževanju poti v visokogorju hotelo sodelovati 13 PD, pri tečajih za gorsko stražo 16, planinskih taborih za mladino 15, tečajih za markaciste 17, tečajih za PLV 17, skupnih pohodih 16, kar 18 PD pa želi biti član MDO z dogovorjeno finančno obveznostjo. Glede na te odgovore je mogoče sklepati, da razdalja ni glavna ovira za sodelovanje, zato naj vsaj Savinjskega MDO za zdaj ne bi delili na več manjših.

Seminar planinskih kadrov

V Planinskem domu v Tamarju nad Planico bo od 15. do 17. novembra seminar planinskih kadrov, ki v Sloveniji delajo z mladimi planinci. To bo seminar za načelnike mladinskih odsekov planinskih društev (MO PD) Slovenije ter letnega izpopolnjevanja za mladinske vodnike, mentorje planinske vzgoje in planinske inštruktorje, zadnji dan seminarja pa bo še zbor delegatov MO PD Slovenije, na katerem bodo med drugim pregledali delo mladinske komisije PZS za letošnje leto, izvolili nove organe in predsednika mladinske komisije, predstavili program novega predsednika in koledar akcij za prihodnje leto, ocenili letošnjo akcijo Družinska potepanja ter podelili priznanja Mladina in gore.

V praktičnem delu seminarja se bodo udeleženci naučili izdelovati vravno ograjo, improvizirati reševalno opremo in prvo pomoč, se seznanili z nekaterimi elementi orientacijskega pohoda, spoznali več iger in različno glasbo za izlete in tabore. V teoretičnem delu seminarja bo predstavljeno delo gospodarske komisije pri PZS in ekologija v gorah, na petkovi okrogli mizi pa bodo razpravljali o kategorizaciji vodnikov PZS, financiranju športa in mentorstvu na osnovnih šolah.

O vseh podrobnostih lahko zainteresirani zvedo v Mladinski komisiji pri PZS v Ljubljani.

40 let PD Kočevje

Kočevsko planinsko društvo je 14. septembra letos praznovalo 40-letnico svojega delovanja. Ob tej priložnosti je bila skromna proslava s športnim in kulturnim sporedom, v priložnostnem nagovoru pa je bila na kratko opisana zgodovina nastajanja in delovanja društva.

Korenine planinstva na Kočevskem segajo globoko, saj so prvotni prebivalci Kočevske živeli na tem ozemlju dobrih 600 let in so se ta čas najbrž pomalem ukvarjali tudi s planinstvom. Prvotni prebivalci te pokrajine so bili kočevski Nemci ali Kočevarji, ki so jih pred stoletji kot uporne kmete pregnali iz zgornjeavstrijskih pokrajin in so si tukaj s krčenjem gozdov ustvarjali svoje domove. Slovenski živeli se je sem začel naseljevati v začetku 19. stoletja, predvsem pa takrat, ko je začel obratovati kočevski premogovnik in ko se je začelo intenzivnejše izkoriščanje lesa iz tukajšnjih gozdov.

Pomembna letnica za kočevske Slovence je – kar zadeva njihovo planinsko delovanje – 1935. Takrat so namreč ustanovili planinsko društvo v sosednji Ribnici, v njenem sestavu pa so bile tudi planinske sekcije za Velike Lašče, Sodražico in Kočevje. Ustanovitelji kočevske sekcije so bili zavedni Slovenci, ki so že pred drugo svetovno vojno živeli in delali med kočevskimi Nemci. Slovenci so bili takrat na Kočevskem v veliki manjšini in od Nemcev v gospodarski in politični odvisnosti, zato so se združevali v kulturne in športne sekcije, da bi obdržali svojo slovensko istovetnost. Med takšnim delovanjem je bilo pomembno tudi planinstvo, saj so tukajšnji prebivalci živeli sredi hribov in gozdov. Organizirana planinska sekcija je Slovincem nudila tudi pomembno politično oporo pri obrambi pred pritiski hitro se razvijajoče nacifašistične ideologije tik pred drugo svetovno vojno. – Planinska sekcija na Kočevskem je delovala v okviru ribniškega društva vse do začetka italijanske okupacije.

Planinsko najbolj navdušeni prebivalci Kočevja so po vojni maja leta 1951 ustanovili svoje prvo slovensko planinsko društvo na Kočevskem. Od ustanovitve pa do danes so si kočevski planinci prizadevali, da bi planinsko dejavnost in idejo razširili med vse prebivalce Kočevja.

PD Kočevje šteje zdaj približno 300 članov ter ima pionirsko in mladinsko sekcijo. Svojo planinsko postojanko ima v dolinki pod Mestnim vrhom nad Kočevjem na nadmorski višini 850 metrov sredi mogočnih kočevskih gozdov pri Jelenovem studencu. Od kočje vodi na vse strani veliko izletniških in planinskih poti. V bližini so srednjegorske kraške jame Ledena jama, Leonorina jama in Jama treh bratov. Kratek, vendar zanimiv je vzpon na Mestni vrh (1022 m), kjer je tudi vzletišče za zmajarje in od koder je lep razgled vse do Triglava in Kamniških Alp. Nihče kajpada ne bo zamudil oglada razvalin fridrihštajnskega gradu, kjer se je menda dogajala ljubezenska zgodba med grofom Friderikom Celjskim in Veroniko Deseniško. Omeniti pa je vredno tudi letos na novo odprto in markirano planinsko pot, ki pelje z Mestnega

vrha in od planinske postojanke do Kočevske Reke in naprej do Osilnice in doline reke Kolpe.

Planinska kočja PD Kočevje na Mestnem vrhu je odprta in oskrbovana v poletnem času ob sobotah in nedeljah ter med prazniki, za posebej najavljene skupine pa tudi sicer. V kočjo in na planinske poti PD Kočevje so vabljeni vsi planinci – tudi vi osebno!

Mirko Ruparčič

Vsaka kočja planinska postojanka?

Zaradi številnih želja in pritiskov po uvrstitvi najrazličnejših objektov med planinske postojanke je gospodarska komisija pri Planinski zvezi Slovenije na eni od zadnjih sej razpravljala o pogojih, pod katerimi bi lahko neki objekt postal planinska postojanka, se tako imenoval in prišel na seznam slovenskih planinskih postojank. Ti pogoji naj bi bili po mnenju gospodarske komisije naslednji: prošnja za vpis na seznam planinskih postojank mora obvezno poslati planinsko društvo (bodisi kot upravljalec, bodisi kot uporabnik) in v njej navesti razloge, zakaj je planinska postojanka potrebna; upravljalec postojanke mora zagotoviti, da bo posloval po pravilih in pravilnikih PZS ter služil interesom in potrebam planincev, poleg tega pa mora PZS imeti pravico, da vpliva na delovanje postojanke.

Novice s planinskih poti

Badjurovo krožno pot, za katero skrbi PD Litija, je samo lani prehodilo 70, v vseh 17 letih pa do konca lanskega leta 1267 planincev.

***

Planinsko trimsko pot po občini Sevnica so preimenovali v Sevniško planinsko pot. Za kontrolne točke so (menda) že nabavili nove žige.

***

Na predzadnji seji je upravni odbor Planinske zveze Slovenije razpravljal o predlogu, da bi Dom na Slivnici nad Čerknico uvrstili v seznam planinskih postojank. Po krajši razpravi so člani soglasno sprejeli sklep: Dom na Slivnici (1114 m) se uvrsti v seznam planinskih postojank ob upoštevanju določil Pravilnika o poslovanju in upravljanju planinskih postojank.

Mali oglas

Ugodno prodam kompletne letnike Planinskega vestnika, in sicer 1937, 1938, 1941, 1942, 1943, 1944 in 1952, ter nekompletne letnike 1939, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957 in 1958.

Blaž Medič
Erjavčeva 22, Ljubljana

OHRANIMO POTOMCEM SPOMINE NA GORO, POTOK, JEZERO

NARAVOVARSTVENIKOV CREDO

Dr. Hans Helmut Stoiber je skozi 25 let v Linzu vodil naravovarstveni urad. V tem času se je zavzemal za varstvo narave v najširšem obsegu: praktično s svojim velikim znanjem v obliki vsestransko utemeljenih predlogov in zahtev za ohranitev prvobitne narave, zraven tega pa tudi s publicistično dejavnostjo, naslovljeno na krajevno, pokrajinsko pa tudi zvezno javnost.

***

Vem, da izpoved ni nič vredna, če ni dejanja, ki ji nemudoma sledi – ali, še bolje, ki je pred njo.

Zato se mi zdi »varstvo narave« pomembno tudi za posameznika, saj je prva stopnja poštenosti sploh: poštenosti brez utemeljitve namena naučimo otroka najbolje s prijaznim nasvetom, naj cvetlice **ne** utrga, čeprav je lepa in njena posest zapeljiva.

Varstvo narave korenini in uspeva samo v »poštenosti«, ki zajema tudi spoštovanje okolja v najširšem pomenu – od balvana do človekovega brata.

Zato so v mojih očeh vsa razpravljanja o tem, da je skrbno ohranjena narava koristna za naše zdravje, da je zategadel potrebno skrbeti za čisto vodo in zrak in da je za varstvo narave odločilno število turističnih nočitev, le drugotnega pomena: zakaj zmerom bodo nasproti takšnim trditvam o koristnosti postavljali koristne učinke.

Poleg tega izhaja biološki, celo gospodarski koristni učinek iz poštenega odnosa do narave, iz pravega spoznanja in ocenitve njene vrednosti.

Storiti hočem vse, kar zmorem, da bi se oblasti sveta, moje dežele, moje občine, sleherni občan zavedeli tega nujnega poštenega odnosa do narave, zakaj samo takšna značajnost nam zagotavlja vodo, zrak, prst in okolje kot trajne vrednote za telo in dušo.

Zastavil bom vse sile, da bom potomcem svoje generacije ohranil tisto, kar še hranimo v spominu kot potok – namesto reguliranega odtoka; kar še hranimo v spominu kot goro – namesto nagnjene ploskve, prikrojene za smučarski cirkus; kar še hranimo v spominu kot jezero – namesto dirkališča za motorne čolne.

Varstvo narave je po mojem prepričanju samo tisto, kar streže takšnim in podobnim prizadevanjem. V mojih očeh ne veljajo nič posvetovanja in razglasi, ki niso naravnani na konkretna dejanja, prav tako tudi razstave in publikacije, ki tako in tako pridigajo samo tistim, ki pridig sploh ne potrebujejo.

Veliko velja v mojih očeh odkrito, pogumno informiranje javnosti o trenutnem stanju, v katerem je prvobitna pokrajina, kdo jo ogroža in kako pristojne oblasti delujejo ali odpovejo.

Globoko sem prepričan, da je **mladino** moč pridobiti za delovanje v prid ogrožene in oskru-

njene narave samo z idealističnim motiviranjem in ne z modrujočim preudarjanjem o koristnosti.

Verujem, da lahko samo mladina s svojim današnjim revolucionarnim vedenjem uveljavi zahtevo, da mora tehnika storiti prav toliko za varstvo narave, kolikor je storila za njeno »ukrotitev«.

Vse bom storil, da bo varstvo narave postalo moderno in dovzetno tudi za mladino in izrecno zanjo.

Naučil sem se, da obstaja v navidez sekulariziranem svetu samo še **ena možnost** za širjenje stvarnih, domoljubnih, nesebičnih **idealov**, za katerimi bodo mogli in hoteli hoditi mladi ljudje: to so visoke misli o ponovnem povezovanju z naravo, zavest o pravici do nje in ponos nad njeno posestjo.

Verujem, da moramo zato ustanavljati narodne parke, krajinske parke in tudi zunaj teh posebnih območij ustvariti okolje, v katerem bodo rastlina in žival pa tudi človek deležni **samo-umevnega** prostora, ki jim bo omogočal obstoj.

Jasno je, kakšen vpliv ima lahko takšno prizadevanje, če je resno in stvarno, na utrditev skupnosti in na njeno vodstvo: to je blagoslov za vse pozitivne sile, ki strežejo življenju in ga ohranjajo ter zagotavljajo prihodnost, za državo, prijateljstvo in osebno srečo.

Velike besede?

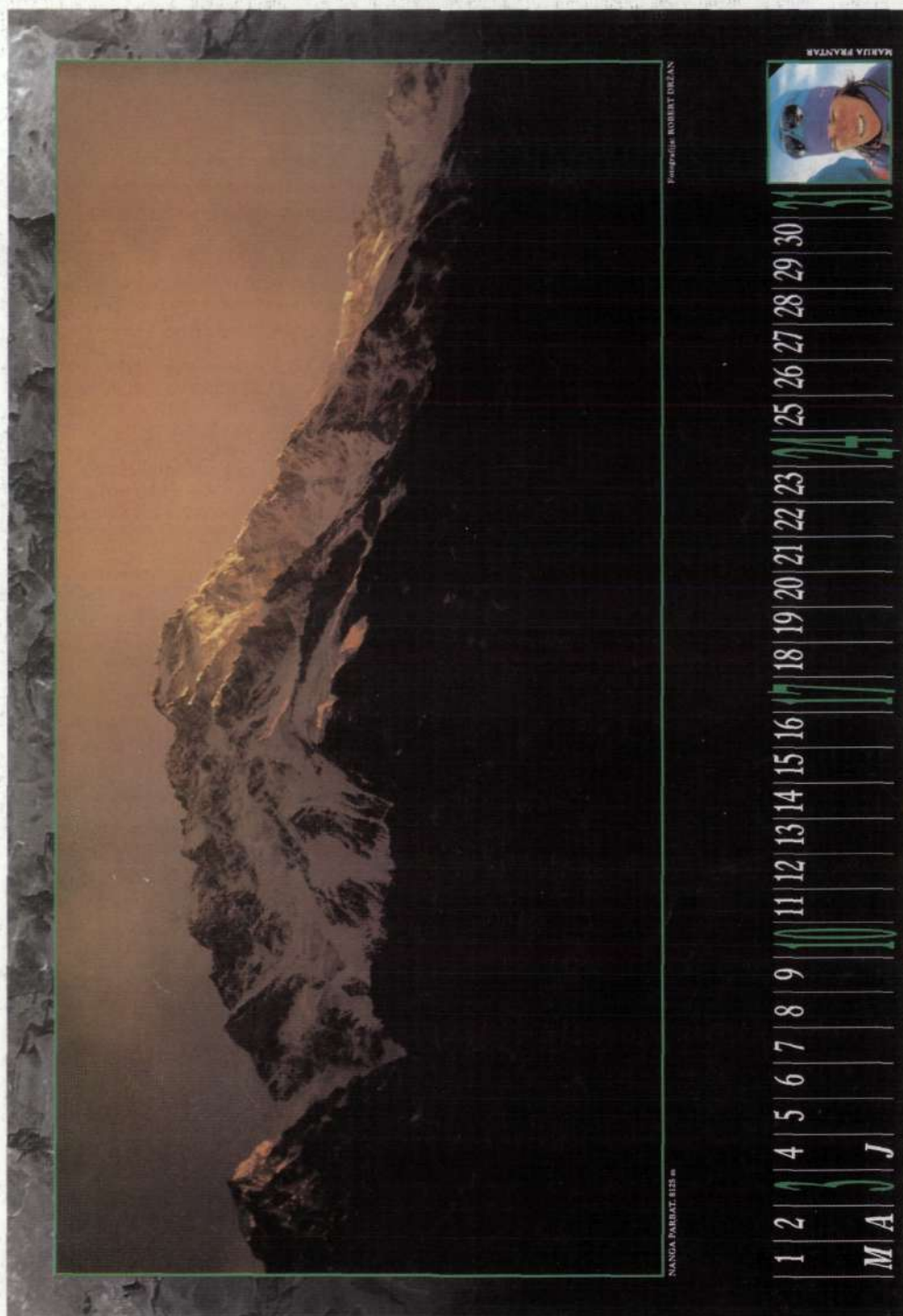
Morebiti. Prav zato pa si bom zmerom in povsod **še bolj** prizadeval za varstvo narave!

Prevedel F. V.

Carpe diem

Jure Markič

*V samotno prostranstvo riše
večerno sonce sence spominov.
Trenutki polzijo med prsti,
izgubljajo se v megleni vsakdanjosti;
daleč zadaj ostajajo stopinje
in brišejo občutek minljivosti.
Sanje padejo na zemljo,
dan je izginil za gorami,
vznemirljivi vonj borovcev
zmoti prestrašen krik ptice –
udarci peruti težko ležejo
na večerni mrak.
Iz bleščeče rakete
se na nebo razprši
tisoč iskrecih se zvezdic.
Tihi mir vsenaokoli;
bleščečo gladino jezera
zmoti le igriv veter,
ujet v samoto noči.*

SLOVENIJA 8000 je koledar s 13 umetniškimi posnetki najvišjih in najlepših gora Zemlje, kjer so slovenski alpinisti dosegli največje uspehe: Everest, Kangčendzenga, Lotse, Šiša Pangma, Bagirati itd., in s portreti dvanajstih naših vrhunskih alpinistov. Spremni tekst je v slovenščini in angleščini, zato je primeren kot darilo poslovnim prijateljem, pa tudi sicer je lahko estetsko dopolnilo vsakega prostora. Format je 48 × 35 cm, podaljšek za dotisk firme je 5 cm. Koledarji so na voljo na Planinski zvezi Slovenije, Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana, tel. (061) 312.553. Do konca oktobra je cena 250 SLT, pozneje bo odvisna od tržnih razmer.